ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΜΑ·Ι·ΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 1986 ΕΤΟΣ Ι - ΤΟΜΟΣ Ε - ΤΕΥΧΟΣ 35

ΝΑΟΥΣΤΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ
ΝΑΟΥΣΗΣ

Η απελευθέρωση της Βέροιας και της Νάουσας σύμφωνα με τις αφηγήσεις αυτόπτων μαρτύρων

Αριστοτέλης ο από του περιπάτου φιλόσοφος

Ο Αριστοφάνης και οι εκκλησιάζουσες

Η Νάουσα στα χρόνια του διχασμού

Μπροστά στο ατύχημα του Τσερνομπίλ

Βιολογική καταπολέμηση πασχαλίτσες

Το γλωσσολογικό ιδίωμα της Νάουσας (Η προφορά των φθόγγων-λεξιλόγιο)

«Σύνθεση με περιστέρια»
Χαρακτικό του Κώστα Τσίτου

"ΝΙΑΟΥΣΤΑ"

ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 1986
ΕΤΟΣ Ι' Τόμος Ε', Τεύχος 35

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
Οδυσσέας Ντινόπουλος, Ελένη Μήτσαλα
Λευκή Σαμαρά, Χρήστος Μουχάγιερ, Αλ. Οικονόμου

ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ
Βασ. Κωνσταντίνου 12

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ
Γιάννης Καρατσιώλης, Γεωπόνος 60.331

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ
«Σύνθεση με περιστέρια» Χαρακτικό του Κώστα Τσίτου

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ — ΕΚΤΥΠΩΣΗ
«Τυπογραφία» Αντώνη Μαυρογένη
Αντωνίου Καμάρα 3 - τηλ. 260-140
Θεσσαλονίκη

Περιεχόμενα

Ιστορικά — Λαογραφικά — σελ.

ΧΙΟΝΙΔΗ ΓΕΩΡΓ. Η απελευθέρωση της Βέροιας και της Νάουσας 56
ΚΥΡΑΝΟΥ ΧΡ. Η μικρασιατική εκστρατεία και η μικρασιατική καταστροφή 61
ΒΑΛΣΑΜΙΔΗ ΕΜΜ. Ο Αριστοτέλης ο από του περιπάτου φιλόσοφος 62
ΜΩΚΙΟΥ ΕΥΘ. Ο Αριστοφάνης κι «οι Εκκλησιάζουσες» 64
ΣΠΑΡΤΣΗ ΝΙΚ. Τα Ισνάφκια 67
ΓΚΟΥΤΑ ΑΧΙΛ. Για την μετεπαναστατική ιστορία της Νάουσας 1822 - 1912 69
ΜΠΑΪΤΣΗ ΔΗΜ. Η Νάουσα στα χρόνια του διχασμού 78
ΣΒΑΡΝΟΠΟΥΛΟΥ ΣΤΕΛ. Λαϊκή Σοφία 82
ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ Περίπατος στις λίμνες της Μακεδονίας 83

Επιστημονικά — Λογοτεχνικά — Παιδαγωγικά — Έρευνες

ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΣΤΕΡ. Το γλωσσικό ιδίωμα της Νάουσας 70
ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΟΥ Κ. Μπροστά στο ατύχημα του Τσερνομπίλ 86

Γεωργικά — Δεντροκομικά

ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΥ ΜΙΧ. Η βαμβακοκαλλιέργεια στο Ν. Ημαθίας 88
ΓΙΑΤΣΟΥ ΧΡ. Καλλιέργεια κηπευτικών υπό κάλυψη — Βιολογική καταπολέμηση 91
ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΓΕΩΠΩΝΩΝ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ Ίδρυση εργαστηρίου φυλλοδιαγνωστικής κ.λ.π. 93
ΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΥ ΟΔΥΣ. Μήλα - αχλάδια στην ΕΟΚ. Πασχαλίτσες - φυτά αφιδοπαγίδες 95

Δραστηριότητες Συλλόγων

Κ.Ε.Κ. ΝΑΟΥΣΑΣ Θεατρική ομάδα 97
ΑΛΔΑΚΟΣ ΘΩΜ. Δραστηριότητες του Πολιτιστικού Κέντρου 99
ΡΟΥΣΟΥ ΘΩΜ. Το Ωδείο Νάουσης 101

Αγαπητέ φίλε

Για την απελευθέρωση της Νάουσας γράψαμε και άλλη φορά. Σήμερα παρουσιάζουμε και άλλα ντοκουμέντα αρκετά ενδιαφέροντα σχετικά με την απελευθέρωση της Βέροιας (16-10-1912) και της Νάουσας (17-10-1912). Έτσι ο αναγνώστης θα πληροφορηθεί από «πρώτο χέρι» σύμφωνα με τις αφηγήσεις αυτόπτων μαρτύρων, τις συγκλονιστικές στιγμές που έζησαν οι κάτοικοι της Βέροιας και της Νάουσας γιορτάζοντας τη λευτεριά τους.

Επίσης δημοσιεύουμε μερικά ντοκουμέντα που βλέπουν για πρώτη φορά το φως της δημοσιότητας και αφορούν την πολιτική κατάσταση της Νάουσας στα χρόνια του «μεγάλου εθνικού διχασμού». Ας σημειωθεί την περίοδο εκείνη (1912—1916), δήμαρχος στη Νάουσα ήταν ο Κων/νος Χατζημαλούσης ο οποίος είχε ενεργό ανάμιξη στα κοινά της πόλης και υπέστη αρκετές διώξεις και φυλακίσεις.

⁂ ⁂ ⁂

Βρισκόμαστε στην ευχάριστη θέση να δημοσιεύσουμε για πρώτη φορά από τις στήλες του περιοδικού μας «ολοκληρωμένη» γλωσσολογική μελέτη που αφορά το γλωσσικό ιδίωμα της Νάουσας το οποίο με την πάροδο του χρόνου, για πολλούς και διαφόρους λόγους, πάει να εξαφανιστεί. Σήμερα το ιδίωμα αυτό μιλιέται μονάχα από τους Ναουσαίους της παλιάς γενεάς.

⁂ ⁂ ⁂

Το πρόσφατο «πυρηνικό» ατύχημα του Τσερνομπίλ αναστάτωσε τον κόσμο, και οι κίνδυνοι της ραδιενέργειας άλλαξαν τον ρυθμό της ζωής μας. Επί του προκειμένου επίκαιρο είναι το σχετικό άρθρο που φιλοξενούμε σήμερα ειδικού επιστήμονα, ο οποίος δίνει ικανοποιητικές απαντήσεις και λύνει αρκετές απορίες στο αναφερόμενο θέμα.

⁂ ⁂ ⁂

Ο μεγάλος κωμικός ποιητής της αρχαιότητας Αριστοφάνης πάντοτε είναι επίκαιρος. Άλλωστε και σήμερα τα έργα του παίζονται παντού. Για το πολιτικό του πιστεύω, για το πως έβλεπε την ανισότητα των δύο φύλων και τι «πρακτικές λύσεις» δίνει στο φεμινιστικό κίνημα, όλα αυτά μπορείτε να τα διαβάσετε στο σημερινό τεύχος.

⁂ ⁂ ⁂

Κάτι που ενδιαφέρει τους καλλιεργητές γενικά γύρω από την «βιολογική καταπολέμηση». Ήδη στις καλλιέργειες των κηπευτικών υπό κάλυψη έχει γενικευθεί αυτή η μέθοδος. Η «βιολογική καταπολέμηση» όμως δεν παρουσιάζει ενδιαφέρον μονάχα σε «κλειστους χώρους» (Θερμοκήπια) αλλά και στις καλλιέργειες του «ανοιχτού χώρου» οπωρώνες, βαμβακοκαλλιέργεια κλπ.

⁂ ⁂ ⁂

Αυτά για τώρα και ευχόμαστε να περάσετε ευχάριστες διακοπές. Θα τα πούμε μετά τρεις μήνες.

Σημ.: Με το σημερινό τεύχος διανέμεται και το ευρετήριο ύλης του Δ' τόμου.

Η
Συντακτική Επιτροπή

Ετήσια συνδρομή Ιδιωτών	δρχ.	800
Δήμοι, Κοινότητες, Συν)σμοί	δρχ.	2.000
Εξωτερικού δολλάρια		20

Η απελευθέρωση της Βέροιας και της Νάουσας σύμφωνα με τις αφηγήσεις αυτοπτών μαρτύρων

Σημ. «Νιάουστας»:

* Κείμενο ομιλίας, που έγινε στην «Ελπιδά» της Βέροιας, τη 16.10.1985, με τη φροντίδα του Ροταριανού Ομίλου της ίδιας πόλεως.

Ι. Προλεγόμενα

Του Γ. Χιονίδη, δικηγόρου

Αγαπητοί φίλοι,

Συμπληρώνονται 73 χρόνια από τότε που απελευθερώθηκαν η Βέροια και η Νάουσα και γιορτάζομε σήμερα τη σχετική επέτειο.

Πρέπει, όμως, να ευχαριστήσω το Προεδρείο σας, το οποίο μου ανέθεσε να μιλήσω σε μια τόσο προ-

τόγνωρη σύναξη των Ροταριανών της Βέροιας και των... νεογέννητων της Νάουσας, σε μια φερέλπιδα συνύπαρξη, η οποία σπάζει οπωσδήποτε και την ορατή ή και την αθέατη πλευρά του παγόβουνου, το οποίο ψυχραίνει συχνά τις σχέσεις γειτονίας των δύο πρώτων πόλεων του νομού μας.

Για να βοηθηθεί, λοιπόν, αυτή η προσπάθεια διεύρυνα το θέμα της ομιλίας μου (η οποία αναφερόταν, στην αρχή, στην απελευθέρωση της Βέροιας, μονάχα) και πρόσθεσα και όσα βρήκα και για τα γεγονότα στη Νάουσα, την επόμενη ημέρα, δηλαδή τη 17η Οκτωβρίου 1912.

Πριν δύο χρόνια, την ίδια εποχή, μίλησα, στη Βέροια και στη Θεσσαλονίκη, με το θέμα: «Η απελευθέρωση της τουρκοκρατούμενης Βέροιας (16.10.1912) και η διένεξη Ε. Βενιζέλου - Κωνσταντίνου» και η διάλεξη τούτη εκδόθηκε ύστερα (Θεσσαλονίκη, 1983) σε βιβλιαράκι, από τον Σύλλογο Βεροιέων της Θεσσαλονίκης. Επομένως, δεν θα επαναλάβω εδώ όσα σχετίζονται με τον Μακεδονικό Αγώνα (για τον οποίο έκανα ειδική ομιλία) ή με την προετοιμασία του (πρώτου) Βαλκανοτουρκικού πολέμου και με τις αλλεπάλληλες αψιμαχίες του Έλληνα πρωθυπουργού Ε. Βενιζέλου και του αρχιστρατήγου και διαδόχου Κωνσταντίνου, οι οποίες υπήρξαν το προανάκρουσμα του κατοπινού εθνοκτόνου Εμφυλίου Διχασμού, ο οποίος έχει αφήσει τα ίχνη του ακόμα και στη σημερινή κοινωνία μας. Ούτε θα μνημονεύσω όσα αναφέρονται στην κίνηση του ελληνικού και τουρκικού στρατού και στις μάχες, οι οποίες έλαβαν σε διάφορες πόλεις και τοποθεσίες πριν ο ελληνικός στρατός μπεί στη Βέροια και στη Νάουσα, γιατί υπάρχουν εκεί γραμμένα. Η επανάληψή τους, εδώ, θα ήταν περιττή και εκτός του σημερινού θέματός μου, που είναι να ακούσουμε όσα ενδιαφέροντα διηγήθηκαν μερικοί γνωστοί και άγνωστοι, οι οποίοι έζησαν, οι ίδιοι, εκείνα τα γεγονότα. Συνεπώς, όλα, τα άλλα, θα τα θεωρήσουμε ως γνωστά.

Για την απελευθέρωση της Βέροιας και της Νάουσας έγραψαν αρκετοί, ιστορικοί, δημοσιογράφοι, λογοτέχνες (επαγγελματίες ή όχι), στρατιωτικοί (μόνιμοι ή έφεδροι) κ.ά., Έλληνες και ξένοι.

Εμείς, θα διαλέξουμε τα πιο χαρακτηριστικά σημεία της διηγήσεως μερικών Ελλήνων από αυτούς, και θα προσπαθήσουμε, στα στενά χρονικά πλαίσια μιας ομιλίας, να δώσουμε το πνεύμα εκείνης της εποχής και τα πιο εντυπωσιακά γεγονότα.

Θα αρχίσουμε με όσα διαδραματίστηκαν στη Βέροια (διότι προηγήθηκε η απελευθέρωσή της, κατά μία ημέρα, στις 16 Οκτωβρίου) και, συγχρόνως ή χωριστά, στο τέλος, θα σας πω και όσα ξέρω για την απελευθέρωση της Νάουσας, τα οποία δημοσίευσα ήδη στο 25ο τεύχος του εξαίρετου περιοδικού της «Νιάουστα» (του τριμήνου Οκτωβρίου - Νοεμβρίου - Δεκεμβρίου 1983, σελ. 136-137 και 139), γιατί είναι, βέβαια, πολλοί να τα διάβασαν οι φιλοξενούμενοί μας και να τα θυμούνται αλλά, ασφαλώς, δεν θα τα γνωρίζουν οι περισσότεροι, και κυρίως οι Βερσιώτες-ισσες.

Απ' εκείνη τη μελέτη μου, θα επαναλάβω λίγες, γενικές πληροφορίες. Όλα έδειχναν, από ημέρες, ότι δεν θα αργούσε να έλθει «το Ελληνικό», όπως έλεγαν πολύ χαρακτηριστικά, οι Έλληνες. Λίγες ημέρες πριν την απελευθέρωση οι Τούρκοι, και ιδιαίτερα οι προύχοντες της Βέροιας, πανικοβλήθηκαν, γιατί φοβήθηκαν ότι κινδύνευε η ζωή τους. Έτσι λοιπόν, μάζεψαν όσα πράγματα μπορούσαν και ετοιμάστηκαν να φύγουν για τη Θεσσαλονίκη και για αλλού, με τον σιδηρόδρομο.

Τότε επενέβηκε ο αξιόλογος μητροπολίτης Καλλίνικος Δεληκάνης (και γνωστός, δόκιμος εκκλησιαστικός συγγραφέας) και, σε συνεννόηση με τον Τούρκο δήμαρχο Χαλήλ Αλή Βέη, επακολούθησε σύσκεψη Ελλήνων και Τούρκων, στην οποία αποφασίστηκε να καλύψει η μία εθνότητα την άλλη από άποψη ασφάλειας και ακεραιότητας της ζωής και της περιουσίας όλων και από τους δύο στρατούς. Προς τον σκοπό αυτόν συστήθηκε και μικτή πολυτοφυλακή, που ανέλαβε το έργο, το οποίο - όπως φαίνεται - εξετέλεσε με επιτυχία, μια και η απελευθέρωση της Βέροιας έγινε με εντελώς αναίμακτο τρόπο.

Στο βιβλίο πρακτικών της «Διαρκούς Αντιπροσωπείας» της ελληνικής Κοινότητας της Νάουσας (σελ. 65) βρήκα να γράφονται τα

εξής:, στη συνεδρίαση της 14.10. 1912:

«Ο... ( ) ανήγγειλε τη συνελεύσει, ότι ο Μητροπολίτης επρόκειτο να έλθη, αλλ' ένεκα ατροσπίων περισταικών ανεβλήθη η άφιξις αυτού.

Ότι εν Βεροία, ένεκα της αναπιυχθείσης τρομοκρατίας, ο Μητροπολίτης μετά του Καϊμακάμη (Τούρκου διοικητή), κατελθόντες εις τον (σιδηροδρομικόν) σταθμόν ενεκαρδίωσαν τους φεύγοντας και έπεισαν αυτούς να επιστρέψωσι. Το αυτό δε και ανταύθα εγένετο χθες και ότι πρέπει να περιμένωμεν τα γεγονότα μετά ψυχραιμίας».

Όταν λοιπόν μπήκε στην πόλη ο πρώτος Έλληνας αξιωματικός, ο ανήσυχος και ζωηρωνός ίλαρχος Μάνος, που το διο έκαμε και σε άλλες πόλεις, όλος ο λαός τον υποδέχτηκε, ενώ πολλοί Βεροιώτες είχαν βγει προς τις δυτικές εξόδους της πόλεως για να προϋπαντήσουν τους απελευθερωτές. Οι Έλληνες, βέβαια, παραληρούσαν από χαρά, πετούσαν τα φέσια τους και έκλαιγαν, ψάλλοντας ή αναφωνώντας «Χριστός Ανέστη»!! Όμως, δεν ναπερούσαν, με δηλώσεις υποταγής, και οι Τούρκοι κάτοικοι της πόλεως, ιδιαίτερα οι προύχοντες (μπέηδες) και ο εβραϊκός πληθυσμός, άσχετα ποιά ήσαν τα αληθινά συναισθήματά τους, που τα φώλιαζαν κρυφά στις καρδιές τους. Έτσι, στην επίσημη παράδοση της πόλεως, που έγινε από τον μητροπολίτη, μετείχε και ο Τούρκος δήμαρχος (και πρέπει να σημειωθεί το περίεργο γεγονός ότι έμεινε τούτος στο αξίωμα τούτο της πόλεώς μας μέχρι και τον Αύγουστο του 1916, όπως, άλλωστε, έγινε και σε όσες άλλες πόλεις βρέθηκε να υπάρχει Τούρκος εκλεγμένος δήμαρχος), όπως και στην επίσημη θρησκευτική λειτουργία, που έγινε στη μητρόπολη.

Τα σπίτια άνοιξαν διάπλατα τις πόρτες τους. Τα βαρέλια με κρασιά ξεχείλισαν και οι φούρνοι των μαχαλάδων και οι κουζίνες των σπιτιών έψηναν συνεχώς φαγητά και ψωμί, μια και υπήρχαν πολλοί στρατιώτες, που ήταν νηστικοί από αρκετές ημέρες και είχαν σπρηθεί ακόμα και το ψωμί!!

Μόλις άνοιξαν τα καταστήματα, οι χιλιάδες στρατιώτες ρίχτηκαν στην αγορά τροφίμων και άλλων πραγμάτων, όταν οι καταστηματάρχες δεν τους τα δώριζαν ή δεν τους τα πουλούσαν πιο φθηνά από το κανονικό. Έτσι, σχηματίστηκαν ουρές απ' έξω από τα καταστήματα. Παρουσιάστηκαν, βέβαια, και λίγες περιπτώσεις πλιατσικολόγων, που τιμωρήθηκαν από τον διάδοχο - αρχιστράτηγο Κωνσταντίνο, που κρατούσε την πειθαρχία σε υψηλό επίπεδο, με επιτυχία.

Τέλος, συγκροτήθηκε επιτροπή Βεροιωτών, που μάζεψε τα άδεια βαρέλια και ξυλεία, για να χρησιμεύσουν στην κατασκευή ή στην επισκευή γεφυρών, δηλαδή για γεφυροκατασκευές.

Μάλιστα, ο Βίκτ. Δούσμανης, αναφέρει (Απομνημονεύματα. Ιστορικαί σελίδες, τας οποίας έζησα, Αθήναι, α.ε.ε. (1946;), σελ. 69-70) και ότι αποσοβήθηκε στρατιωτική στάση (στη Βέροια) από μέρους στρατιωτών της ΙΙΙ μεραρχίας, οι οποίοι ζητούσαν και είχαν ως μοναδικό τους αίτημα και σύνθημα το: «Ψωμί, ψωμί»!! Ναι, το ψωμί, αν είναι δυνατόν να γίνει τούτο πιστευτό ή κατανοητό στη σημερινή καταναλωτική εποχή μας, μας, όπου και το «παπεσπάνι» της Μαρίας Αντουανέτας δεν θα μπορούσε να αποτελέσει ούτε θέμα συζητήσεως και όχι πραξικοπήματος. Πάντως, χρειάστηκε η μεσολάβηση - επέμβαση του Κωνσταντίνου, ο οποίος τους είπε ότι δεν μπορούσε να κάνει τίποτε εκείνη την ώρα και τέλειωσε λέγοντας: «Νά, εκεί πέρα είναι η Θεσσαλονίκη, πηγαίνετε κεί να εύρετε ψωμί»!! Το άκουσμα και μόνο του ονόματος της μακεδονικής πρωτεύουσας είχε κατευναστική επίδραση στους στρατιώτες, οι οποίοι ξέσπασαν σε ζητωκραυγές!! Φαίνεται όμως ότι μετά τούτο βελτιώθηκε η κατάσταση στη διανομή ψωμιού.

Στη Βέροια έγινε, τότε, και η χειροτονία σε αρχιμανδρίτη του στρατιωτικού ιερέα Παπαελεήμονα Φωστίνη, με απαίτηση του στρατεύματος, γιατί επέδειξε εξαιρετική φροντίδα για τούτο, στις μέχρι τότε μάχες. Πρόκειται για τον ύστερα πολύ γνωστό μητροπολίτη Χίου, ιδρυτή του ομώνυμου εκκλησιαστικού τάγματος.

Γράφτηκε, μεταξύ άλλων, ότι, όταν ο διάδοχος Κωνσταντίνος πήγαινε στην εκκλησία της μητροπόλεως της πόλεώς μας για να παρακολουθήσει την εορταστική λειτουργία, ξεπετάχθηκε μπροστά του μια κυρία και τον σταμάτησε λέγοντας: «Μεγαλειότατε, αργήσατε να μας ελευθερώσετε, εμείς σας καρτερούσαμε, με λαχτάρα, χρόνια τώρα». Ο αρχιστράτηγος γέλασε, έκπληκτος και απάντησε: «Τώρα ήταν το θέλημα του Θεού, σεβαστή μου κυρία...».

ΙΙ. Τί γράφουν αυτόπτες μάρτυρες

Φοβούμαι όμως ότι σας κούρασα με τις γενικότητες και δεν αντέχω πια στον πειρασμό να μη αναφερθώ ειδικά στις περιγραφές τεσσάρων Ελλήνων (μη συμπολιτών μας), που έζησαν οι ίδιοι τα γεγονότα, τα οποία περιγράφουν με γλαφυρότητα, φιλαλήθεια και με λεπτομέρειες, οι οποίες, συχνά, αναφέρονται, οι ίδιες, ή, κάπως, διαφορετικές από περισσότερους, δηλαδή τυχαίνει να επικαλύπτεται η αφήγηση του ενός από όσα όμοια, περίπου, διηγείται ο άλλος. Εντούτοις, άφησα απαράλλακτα όλα τα κείμενα (και έτσι συμβαίνει να επαναλαμβάνονται τα αυτά γεγονότα ή παρόμοιες κρίσεις), γιατί υ' αυτόν τον τρόπο επιβεβαιώνεται η

αλήθεια και η ακρίβειά τους, με την αντιπαραβολή, τη σύγκριση και τη διασταύρωση των κειμένων:

1. Ο Θεοδ. Πάγκαλος διηγείται

Ο ύστερα στρατηγός και γνωστός δικτάτορας) Θεόδωρος Πάγκαλος γράφει στον 1ο τόμο του βιβλίου του «Απομνημονεύματα» που (Αθήναι 1950, τομ. 1ος, σελ. 192):

«Κατά την είσοδον του Γενικού Στρατηγείου, οι αξιωματικοί του Γενικού Στρατηγείου, οι Πρίγκηπες και οι ακόλουθοι αυτών έφεραν εις τα πηλίκιά των, εν είδει λοφίων, άφθονα κίτρινα άνθη, με τα οποία είχον κοσμηθή εις εκδήλωσιν της υπερβολικής χαράς και του ενθουσιασμού των επί τη καταλήψει της ωραίας και ιστορικής πόλεως της Βεροίας» και τους ειρωνεύεται, γιατί διάλεξαν λουλούδια με χρώμα κίτρινο, που δεν ήταν περίσταση, μια και δεν συμβολίζει τη χαρά αλλά δείχνει το μίσος. Ο ίδιος αμφισβητεί (ο.π.π., σελ. 239) την ακρίβεια της πληροφορίας του Δούσμανη για την έλλειψη ψωμιού και στην πόλη μας (που όμως επιβεβαιώνουν και άλλοι) και ιδιαίτερα για τον κίνδυνο στάσεως απ' αυτόν τον λόγο, ενώ διηγείται με χάρη την εμφάνιση πολλών οικογενειών Ναουσαίων στο επιτελείο της VI μεραρχίας.

Αλλά οι Ναουσαίοι ήταν ανήσυχοι και μόλις πληροφορήθηκαν ότι ο ελληνικός στρατός κατέλαβε τη γειτονική τους πόλη Βέροια, δεν μπορούσαν πια να συγκρατηθούν και να τιθασεύσουν τον γνωστό αυθορμητισμό τους και τα μοναδικά πατριωτικά συναισθήματά τους.

Φόρτωσαν λοιπόν πολλά ζώα με διάφορα τρόφιμα και έφθασαν στη Βέροια.

Αξίζει όμως να δώσουμε την περιγραφή του γεγονότος, όπως, ακριβώς, τη διέσωσε ο Πάγκαλος, στο ίδιο βιβλίο του (σελ. 240):

«Εκτός των ανωτέρω θα εκθέσω και το εξής χαρακτηριστικόν γεγονός, το οποίον είμαι βέβαιος θα ενθυμούνται οι λοχαγοί Κλάδος και Κοκκίδης, επιτελείς της VI μεραρχίας, ως και οι επιζώντες αξιωματικοί και οπλίται αυτής: Η VI μεραρχία εστάθμευσε τότε βορείως της Βεροίας, οπότε την σπέραν ειδοποιήθημεν εκ των προφυλακών ότι έφθασαν εκεί, συν γυναιξί, ομάδες Ελλήνων κατοίκων της Ναούσης, ακολουθούμενοι από πλείστα φορτηγά κτήνη, φέροντα τρόφιμα και ότι ζητούν να ιδούν τον Μέραρχον. Έσπευσα εις τας προφυλακάς, όπου επιτροπή εκ Ναουσιωτών εζήτει να ίδη τον Πασά (εννούν τον αρχηγόν) δια να τον παρακαλέσουν να στείλει και εις Νάουσαν στρατόν κ.π.λ. Τα φορτηγά κτήνη έφερον τρόφιμα και πολλάς εκατοντάδας άρτων, τους οποίους παρεσκεύασαν οι κλίβανοι και αι γυναίκες της Ναούσης δια τους στρατιώτας μας. Επί πλέον, περί τα δέκα (10) φορτία με βυτία οίνου. Θεωρώ περιττόν να περιγράψω οποίος ήτο ο ενθουσιασμός των ομογενών μας εκείνων, οίτινες μετά δουλείαν τόσων αιώνων, έβλεπον εις Μακεδονίαν τον ελευθερωτήν στρατόν μας. Οι κάτοικοι της Ναούσης, άλλωστε, διεκρίθησαν πάντοτε δια τα υπέροχα πατριωτικά τους αισθήματα. Η ανωτέρω Επιτροπή μου εδήλωσεν ότι εκόμιζε και δύο βυτία οίνου, πολύ παλαιού και εξαιρετικής ποιότητος, δια τον αρχηγόν. Τους είπον ότι είναι αργά δια να ιδούν τον αρχηγόν, παρέλαβον τα δύο βυτία και τα μετεκόμισα εις το Στρατηγείον, όπου μετά των λοιπών συναδέλφων (Κλάδου και Κοκκίδη) εδοκιμάσαμεν τον οίνον του Πασσά και εύρομεν όντως ότι αυτός θα ήτο το νέκταρ, που προσέφερον η Ήβη και ο Γανυμήδης εις τους θεούς του εκεί πλησίον ευρισκομένου Ολύμπου. Ενθυμούμαι ότι το περίφημον αυτό κρασί της Ναούσης ήτο μέλαν και ερυθρόν (ανά εν βυτίον). Φαίνεται όμως ότι ήτο πολύ ισχυρό και το αποτέλεσμα ήτο οι δοκιμάσαντες να καταλήξουν εις έντονον ενθυμίαν. Εγώ ομολογώ ότι προσήγγισα πολύ προς την μέθην. Όταν προσήλθε μετ' ολίγον δια την σύναξιν της διαταγής επιχειρήσεων ο Επιτελάρχης Χατζηανέστης αντελήφθη αμέσως περί τίνος πρόκειται και έφυγε κατηγανακτισμένος, φωνάζων: «τί καταστασις, αξιωματικοί του Επιτελείου μεθυσμένοι!»... Ο Χατζηανέστης έγινε μετά 10 χρόνια αρχιστράτηγος του εκστρατευτικού στρατού στη Μ. Ασία.

2. Τί γράφει ο Σ. Κτεναβέας

Εξ άλλου, ο Στράτος Κτεναβέας αφιέρωσε πολλές σελίδες για την απελευθέρωση της Βέροιας και της Νάουσας (στο βιβλίο του «Ο ελληνοτουρκικός πόλεμος, μακεδονική εκστρατεία, Αθήναι, α.ε.ε., σελ. 70-83):

Από τούτα σας διαβάζω τα περισσότερα, γιατί είναι πολύ χαρακτηριστικά και καλογραμμένα:

«Το απόγευμα της 16ης Οκτωβρίου η Μεραρχία ευρίσκεται κατηυλισμένη έξω της πόλεως Βεροίας. Το ένα μετά το άλλο τα συντάγματα, συγκεντρούμενα, καταυλίζονται εις ορισθέν δι' έκαστον σημείον. Το 8ον, κατελθόν πρώτον εις την πόλιν, εισέρχεται εις αυτήν. Το τρίτον τάγμα του συντάγματος αυτού προηγείται, ο ενδέκατος δε λόχος του Χρυσομάλλη αναλαμβάνει την φρούρησιν της πόλεως. Πρώτος, προηγούμενος, εισήλθεν ο 9ος λόχος του Λυμπεροπούλου. Ριφθείς κατ' ευθείαν από τα άνω θεν προς της πόλεως υψώματα, ευρέθη εντός αυτής, προς την Τουρκικήν συνοικίαν.

Εις την είσοδον της πόλεως, προ του ωρολογίου, το οποίον υψούται επί βάσεων αρχαίων τειχών, εις ύψος προφανώς υπέρ τα 20 μέτρα, έχουν συγκεντρωθή Τούρκοι πρό-

κριτοι με τους χαντζάδες τους. Μας χαιρετούν, πλησιάζοντες τον λοχαγόν, εις τον οποίον προσπαθούν, δια των παρευρεθέντων χριστιανών, να εξηγήσουν ότι εδήλωσαν υποταγήν και είναι σύμφωνοι με τους χριστιανούς κατοίκους της πόλεως. Ένας τουρκομαθής στρατιώτης μας συνεννοείται με τους Τούρκους, οι οποίοι, με εκδηλώσεις ζωηράς χαράς και ενθουσιασμού, μας υποδέχονται.

Μετ' ολίγον δε, όταν εισήλθεν ο Μέραρχος με το Επιτελείον του, ωδήγησαν αυτόν οι πρόκριτοι εις το Διοικητήριον. Διερμηνεύοντος του Μητροπολίτου ηυχαρίστησεν ο Μέραρχος τους μπέηδες και τους εβεβαίωσαν ότι πλήρης ασφάλεια θα επικρατήση, παν δε παράπτωμα, και το ελάχιστον, να το καταγγέλουν και ας είναι βέβαιοι ότι η τιμωρία θα είναι αυστηρά.

Αι χανούμισσαι, κατά την συγκέντρωσιν εις την αρχήν της πόλεως των στρατιωτών μας, δειλά, με πάσαν προφύλαξιν, κινούν από τα δικτυωτά παράθυρα τους απίστους, οι οποίοι με τον θόρυβόν τους τας απέσπασαν από τα θέλγητρα της ησυχίας των. Μόλις αντιλαμβάνονται τους απίστους να προσέχουν, αποσύρονται, αποκρύπτονται.

Ανησυχούν τα τουρκικά ουρί προφανώς περί της τύχης των. Αλλά ταχέως επείσθησαν περί της ασφαλείας των.

Οι στρατιώται είναι ανυπόμονοι να μάθουν αν θα βρουν φαγί.

— Κρασί υπάρχει; Ρούχα πωλούν; ηρώτων. — Έχει απ' όλα, ό,τι θέλετε, αδέρφια. — Αργότερα, που θ' ανοίξουν τα μαγαζιά, απήντων οι κάτοικοι. Διότι, άμα τη εισβολή του στρατού, εκλείσθησαν τα καταστήματα από τον στιγμιαίον φόβον ότι ήτο ενδεχόμενον να συμβούν αταξίαι με τόσας χιλιάδας στρατού, μολονότι - ως ήτο γνωστόν - οι Τούρκοι μπέηδες και οι άλλοι πρόκριτοι ίχον συμφωνήσει μετά των χριστιανών κατοίκων, δια τούτο δε οι φυγάδες Τούρκοι αφήκαν άθικτον την πόλιν.

Μόνον νερό δεν εζητούσαν οι στρατιώται, διότι είχον χορτάσει εις τα πέριξ της πόλεως. Έτρεχαν πλούσια νερά από όλας τας διευθύνσεις. Το ποταμάκι, το οποίον συνηντήσαμεν προ ολίγου, έφερνε τα νερά του επάνω εις την πόλιν και τα εμοίραζε καθ' όλας τας διευθύνσεις και από ένα βράχον εξορμούσε δια τεραστίας οπής - ολίγον παραπάνω της πόλεως - ποτάμι ολόκληρον, το οποίον εσχημάτιζεν εις την πώσιν του ωραίον εις την θέαν καταρράκτην.

Τα άφθονα και γευστικά νερά αυτά επότιζον και εγονιμοποίουν το έδαφος της πόλεως, η οποία περιεκλείετο από πλουσίαν φυτείαν.

Εφαίνετο η πόλις αυτή ως ένα μεγάλο μπουκέτο πρασινάδας και αρώματος, εις το οποίον εξείχον λευκάζοντες οι μιναρέδες από διάφορα σημεία.

— Τί ωραία πόλις· τί θαυμάσιο μέρος· η γη της επαγγελίας, ήσαν αι εκπληκτικαί αναφωνήσεις των ανδρών. Και μέσα εις τοιαύτην πόλιν τί δεν θα εύρισκον; Ήτο το αναγκαίον συμπέρασμά των. Αγωνιούσαν λοιπόν πότε θα δοθεί η άδεια της εισόδου εις την πόλιν. Εμελέτων, είχαν απόφασιν, ησθάνοντο την ανάγκην ν' αφήσουν την κούραση τους, να καρέσουν τας αξιώσεις των ορέξεών των, να συνέλθουν εις εαυτούς, να φάγουν προ παντός, όχι ζωμόν, νεροζωμόν πλέον, απροσδιορίστων ετών σεβαστής αγελάδος ή εις ενδιαφέρουσαν κατάστασιν προβατίνας. Δια τούτου μερικοί, προ των τοιούτων αγρίων παρορμήσεων της ορέξεώς των, τώσκασαν από την γραμμήν, επωφεληθέντες καταλλήλου στιγμής, και, αρπαγούντες την τιμωρίαν, εισήλθον εις την πόλιν. Και αυτοί υπήρξαν οι τυχερότεροι. Διότι δεν είχε βραδυνάσει ακόμη και επλημμυρίσθησαν τα πέριξ από στρατόν. Σκληρά η διάρρευσις των ελπίδων. Ποίος να πρωτοπάρη και εις πόσους να εξαρκέση η πόλις εκείνη.

Προ του τοιούτου κινδύνου οι πλησιέστεροι της μεραρχίας εισβάλλουν από διάφορα σημεία και επιδίδονται εις το ν' αγοράζουν, να προμηθεύωνται ό,τι εύρισκον, τρόφιμον, φαγώσιμον. Του 9ου συντάγματος ζητούν, ως το πρώτον σωτήριον, ψωμί. Διεκρίνωντο από τα άλλα συντάγματα ότι επεινούσαν πάντοτε. Είχαν δε και την ημέραν αυτήν τοσαύτην πείναν, ώστε πολλοί έπεφταν στο δρόμο εξ αδυναμίας να βαδίσουν. Οι περισσότεροι επρόφθασαν και έκαναν γευσαίας προμηθείας, εις τροφάς και ποτά. Τα μαγαζιά είχαν ανίξει εν τω μεταξύ, όταν εγκατεστάθη φρουρά. Ψωμί δε και άλλα τρόφιμα επρομήθευον και τα σπίτια τα χριστιανικά, αλλά και τα εβραϊκά και τα τουρκικά, μη δεχόμενα πληρωμήν. Περί την εσπέραν εισέβαλον επιτελεία και υπηρεσίαι όλων των Μεραρχιών και αξιωματικοί και οπλίται όλων των όπλων. Η πόλις εστρατοκρατείτο απ' άκρου εις άκρον.

Οι άνδρες της Μεραρχίας μας εις τους καταυλισμούς των επεδίδοντο εις την καθαριότητα και την περιποίησίν των. Τα μαγειρεία διεσταύθησαν να παρασκευάσουν φαγητόν, εξαιρετικόν πλέον, αγελάδα στιφάδο, το οποίον είναι το εκλεκτότερον φαγί του στρατού. Ευρέθησαν εις την πόλιν τα υλικά, αλλ' εννοείται όχι δι' όλους τους λόχους· πολλοί είχαν την ιδέαν ότι έπρεπε να συνεχισθή η νησιεία, χάριν της δοκιμής της αντοχής των ανδρών, οι οποίοι στο κάτω - κάτω ηδύναντο να φροντίσουν και μόνοι των. Διατί να εξοδεύση το δημόσιον δια τρόφιμα, τα οποία δεν ηγοράζοντο, διότι ήσαν λεία, ή διατί τα μαγειρεία να έχουν τέτοιες σκοτούρες, γνωστού όντος ότι αι υπηρεσίαι αυταί είχαν καταρτισθή, όχι δια να μαγειρεύουν, αλ-

λά δια να τρώγουν, να έχουν μεταγωγικά δια να μεταφέρουν τα πράγματά των, τον οπλισμόν των, τα λάφυρά των, επί τέλους;

Η πόλις την νύκτα αυτήν της εισόδου του στρατού, εώρταζεν απ' άκρου εις άκρον. Οι κάτοικοι δεν εύρισκον τρόπον να περιποιούνται τους βαθμοφόρους και τους οπλίτας. Μερικά καφενεία, τα οποία έμειναν ανοικτά, μετεβλήθησαν εις νυκτερινά κέντρα γλεντιού και διασκεδάσεως.

Όταν δε εισήλθε και ο Διάδοχος, με τους πρίγκηπας και το Επιτελείον του, πανζουρλισμός προεκλήθη. Έσπευσαν να δηλώσουν την υποταγήν των και να του ευχηθούν το «καλώς ήλθε» πρόκριτοι κάτοικοι, Έλληνες και Τούρκοι και να του γνωρίσουν την αδελφικήν συνεννόησιν αυτών.

Την επομένην εις τον μητροπολιτικόν ναόν εψάλη κατανυκτική δοξολογία επί τω γεγονότι της απελευθερώσεως, εις ήν παρευρέθη σαν ο Διάδοχος, οι πρίγκηπες, το επιτελεία και οι προύχοντες της πόλεως.

Παρ' όλην την απαγόρευσιν της κυκλοφορίας των στρατιωτών, εν τούτοις η πόλις ήτο γεμάτη εξ αυτών, προσπαθούντων ν' αγοράσουν κάτι από τα μαγαζιά, τα οποία επωλούσαν από τα παράθυρα ή από τρύπες, που άνοιγαν στις πόρτες. Διότι πόσους να προφθάσουν; Και αυτά τα φαρμακεία ακόμη ήσαν πλήρη στρατού. Μόνον καπνόν δεν ηγόραζαν, διότι ευρέθη πλήρης η αποθήκη του καπνού, η οποία εμοιράσθη.

Προ της τοιαύτης συρροής του στρατού επετράπη η είσοδος μόνον δια τους μέρους της πόλης. Σώζεται πόλη αρχαία, η οποία οδηγεί εις το κέντρον της πόλεως, όπου ωραίαι Ελληνικαί εκκλησίαι έχουν ανεγερθή, τινές βυζαντινού ρυθμού. Υπάρχουν επίσης και μνημεία αρχαία. Εις τα πέριξ λειτουργούν υδροκίνητα νηματουργεία, αλευρόμυλοι, πριονιστήρια και άλλα εργοστάσια. Πλουσία πόλις 20 χιλ. κατοίκων με καταστήματα, με παραγωγήν, με εμπόριον. Είναι πλησίον της Θεσσαλονίκης - 65 χιλιόμετρα απέχει αυτής - και η σιδηροδρομική συγκοινωνία σπουδαίως διευκολύνει την κίνησιν αυτήν.

Νομίζει κανείς ότι είναι κτισμένη επάνω σ' ένα ποτάμι. Διαρρέεται υπό των υδάτων. Πλάτανοι τεράστιοι μέσα στην πόλιν διακλαδίζονται, εξασφαλίζοντες απολαυστικήν σκιάδα. Οι κάτοικοι, ανεπτυγμένοι, μορφωμένοι, με τας σχολάς των, εύποροι, εύτολμοι, ενθουσιώδεις, αποδεικνύουν τον ζωηρότερον πατριωτισμόν. Αι γυναίκες της Βεροίας, τα κορίτσια, κάμνουν εντύπωσιν εις τους στρατιώτας. Σπεύδουν να τους δεχθούν, να τους περιποιηθούν.

Όταν εισηρχόμεθα είχαν βγή έξω από την πόλιν, γεμάτες χαρά, ζωγραφισμένην εις τα ωραία ελληνικής κατατομής πρόσωπά των, δια να μας δεχθούν.

— Καλώς ήρθατε, σας περιμέναμε τόσα χρόνια, μας υπεδέχοντο, ρίπτουσαι άνθη και σκιρτώσαι εκ χαράς.

Όλαι αι οικογένειαι εξαπλούν και το τελευταίον κομμάτι ψωμί δια να το δώσουν εις τους στρατιώτας.

Δεν είχαν απαγγελθή οι στρατιώται, βλέποντας από μακρόν την ωραίαν αυτήν πόλιν.

Αλλά την έχαναν ταχέως. Την επομένην διετάχθη η αναχώρησις των σωμάτων. Αι μεραρχίαι ηκολούθησαν την κατεύθυνσίν των».

Για τη Νάουσα γράφει, ο ίδιος, τα εξής:

«Εις την Νάουσαν οι Έλληνες ιδιοκτήται μεγάλων εργοστασίων απέκρυψαν από τους Τούρκους τα άλευρα και τα σιτηρά δια να τα διαθέσουν εις τον στρατόν μας».

Προσθέτει ακόμα ότι:

«Προηγουμένως το όγδοον σύνταγμα είχεν ενεργήσει αποστολήν προς προμήθειαν άρτου εις την Νάουσαν υπό τον λοχίαν Βασιλ. Τζαραβέλλων. Η δύναμις αυτή, οδηγηθείσα εις την Νάουσαν από τον πρόκριτον Βασίλ. Κόκκινον, έτυχε των ενθουσιωδεστέρων εκδηλώσεων. Οι κάτοικοι παρ' ολίγον να πιασθούν ποίος να τους πρωτοφιλοξενήση. Ψωμί κατά ποσότητας ευρέθη αμέσως και αι περιποιήσεις εκράτησαν συγκεκινημένους τους άνδρας».

(Συνεχίζεται)

ΔΙΑΒΑΖΕΤΕ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΔΕΤΕ

ΤΗ «ΝΙΑΟΥΣΤΑ»

Κάθε συνδρομητής ας γράφει κι ένα καινούργιο συνδρομητή

Η μικρασιατική εκστρατεία και η μικρασιατική καταστροφή

Β'

Όπως ανέφερα και στο προηγούμενο τεύχος του περιοδικού «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» ότι αφού εκενώσαμε το μέτωπο της Νικομήδειας και φθάσαμε στα Μουδανιά, εκεί συναντήσαμε την Μεραρχία Κυδωνιών η μετενομασθείσα 7η Μεραρχία, η δε Μεραρχία μας από Μεραρχία Μαγνησίας μετενομάσθη 11η αποτελουμένη από τρία Συντάγματα το 16ον με Διοικητήν τον Ζήρα, το 17ον Σύνταγμα με διοικητήν τον Δημήτριον Καμένο και το τρίτο το 45ον με Διοικητήν τον Κακουσαίον και όλοι μαζί κάναμε την προέλαση για Γενή Σεχίρ, Κι ουπρού Χισάρ, Κιουπλιά Μπέλιτζικ και κατόπιν για Παζάρ Κιόη Πελιεζού και φθάσαμε στο Εσκί Σεχίρ. Εκεί συγκεντρωθήκαμε άλλες πέντε (5) Μεραρχίες και προελάσαμε για τα περαιτέρω δηλαδή Σεϊντί Γαζή Αλπή Κιόϊ και ανοιχτήκαμε για τον Σαγγάριο ποταμό και στην Αλμυρά έρημο κερδίζοντας τις μάχες μία κατόπιν της άλλης και φθάσαμε στα πρόθυρα της Άγγυρας. Εις δε το Αφιόν Καρά Χισάρ ανέλαβε την Ασφάλειαν η τρίτη Μεραρχία με Διοικητήν τον Τρικούπη, η δε Μεραρχία η δική μας η 11η με Διοικητήν τον Νικόλαο Κλαδάν γυρίσαμε εις Εσκί Σεχίρ για ξεκούραση.

Όλως παραδόξως ακούμε πως το μέτωπο Αφιόν Καρά Χισάρ έσπασε και ο στρατός οπισθοχωρεί ατάκτως και πως ο Τρικούπης συνελήφθη αιχμάλωτος με δύο άλλους στρατηγούς των οποίων τα ονόματα με διαφεύγουν. Έτσι άρχισε και η Μεραρχία μας να οπισθοχωρεί και από τις 13 Αυγούστου, που άρχισε η οπισθοχώρηση μέχρι να φθάσουμε στην Προύσα κάναμε 17 μέρες διότι είχε εξεγερθεί όλος ο Τουρκικός κόσμος και συναντήσαμε μέτωπα όχι από τακτικόν στρατό, αλλά από τους Τσέτες και από τους χωρικούς. Φθάνοντας στα πρόθυρα της Προύσας μάθαμε πως η Προύσα κατελύφθη. Προχωρήσαμε προς την παραλίαν των Μουδανιών, όπου μας πληροφόρησαν ότι πλοία δικά μας παίρνουν τα γυναικόπαιδα, αλλά στα δυο υψώματα το Παλαδάρη και Ντεμερτιές τα έχουν περικυκλώσει οι τσέτες και οπλισμένοι χωρικοί, οι οποίοι δεν μπόρεσαν όμως να μας αντισταθούν. Εκεί όμως δεν εξετάσαμε αν στην παραλία θα είναι εύκολο να κατεβούμε όπου ήταν η μεραρχία συγκεντρωμένη. Πρώτο κατέβηκε το 16ον Σύνταγμα με τον Ζήρα. Εκεί οι φίλοι μας οι Γάλλοι που ήσαν δήθεν να μας βοηθήσουν, αυτοί διέταξαν τον Ζήρα να πιάξουν τα όπλα και να παραδοθούν. Ψύχραιμος όμως και πατριώτης την ψυχή ούτε καν τους έδωσε απάντηση. Συγκέντρωσε το Σύνταγμά του και εξόρμησε προς το Μηχαλίτσι έφθασε στην Πάνερμο και από κει τα πλοία μας βγήκαν στην Ρεδεστό και έτσι έσωσε και τον στρατόν και τα γυναικόπαιδα που τον ακολούθησαν. Το ίδιο έπρεπε να κάνουν και τα άλλα δυο Συντάγματα, δηλαδή το 17ον και το 45ον, αλλά οι διοικητές των 17ου και 45ου συνταγμάτων δεν τόλμησαν να μη δεχθούν την πρόταση των Γάλλων.

Με την καθυστέρηση αυτή έφθασαν πλοία γεμάτα Τουρκικό στρατό. Περικύκλωσαν το λιμάνι και τα υψώματα που τα είχαμε εγκαταλήψει και έγινε η παράδοση στους Γάλλους αμαχητί. Οι Γάλλοι για να επαινεθούν από τους Τούρκους, μας παρέδωσαν στον Τουρκικό στρατό σαν ηλίθιους και σαν ανίκανους. Σαν ζώα μας έκλεισαν σε συρματοπλέγματα και άρχισαν οι Τούρκοι να μας ξεγυμνώνουν, αρχικώς τα στρατιωτικά μας ρούχα, έπειτα άρχισαν να μας κάνουν έρευνα. Παίρνανε ότι είχαμε, ωρολόγια, χρήματα, δακτυλίδια και ότι άλλο εύρισκαν πάνω μας, αλλά το βράδυ εκείνο που μείναμε στα σύρματα οι Τούρκοι έβγαζαν 10-10 και σκότωναν. Ο θρήνος, το αίμα που έχει χυθεί δεν περιγράφεται. Αυτά τα έπαθε ο στρατός και τα γυναικόπαιδα, ενώ τους αξιωματικούς μας, τους συγκέντρωσαν χωριστά και τους κίνησαν για την Άγγυρα καθώς μάθαμε εκ των υστέρων.

Προσωπικές αναμνήσεις του Χρ. Κυράνου

Άλλες μονάδες στρατού ήσαν πιό πίσω από μας, όπου μετά τρείς μέρες έφθασαν στα παραθαλάσσια, γλύτωσαν όπως ο Νικόλαος Πλαστήρας με το Σύνταγμά του και με άλλους διεσκορπισμένους. Έσωσε πολλούς τραυματίες και γυναικόπαιδα. Η δική μας αιχμαλωσία δεν δικαιολογείται. Η δειλία των αξιωματικών μας, η κάποια άλλη εκδίκηση από την φαγομάρα μας και τον εγωϊσμών των στρατηγών ήσαν τα αίτια της αιχμαλωσίας μας. Έχω δε να πώ για να ξεχωρίσω τους ψύχραιμους και πραγματικούς πατριώτες Έλληνες από τους ανικάνους. Αυτό το τόνισε και ο ίδιος ο Κεμάλ Πασάς όταν ο στρατός του έφερε ενώπιόν του τον στρατηγόν Τρικούπη και δυο άλλους στρατηγούς. Με ειρωνία τους υπεδέχθη αρχικώς και επαίνησε δήθεν για όσα έχουν κατορθώσει, αλλά πριν διατάξει να τους πάρουν από μπροστά του τους είπε τα ξής στην Ελληνική γλώσσα. «Θα είσασταν άξιοι επαίνου αν δεν θα είσασταν εν τη ζωή. Σας βλέπω μπροστά μου και ντρέπομαι για λο-

Συνέχεια στη σελίδα 85

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ Ο ΑΠΟ ΤΟΥ ΠΕΡΙΠΑΤΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ

Β'

Στα 342 π.Χ. καλεί τον Αριστοτέλη ο Φίλιππος στην Μακεδονία για να του αναθέσει την εκπαίδευση και μόρφωση του διαδόχου του θρόνου του και γιού του από την Ολυμπιάδα Αλεξάνδρου, που τότε ήταν 14 χρονών.

Για τον Αριστοτέλη, για τον Αλέξανδρο, αλλά και για την ι-

Του

Λυκειάρχη

Εμμανουήλ Βαλσαμίδη

στορία του κόσμου ανοίγει ένα καινούριο κεφάλαιο.

Θα πρέπει όμως να λεχτεί ότι ο Αριστοτέλης δέχτηκε την πρόσκληση του Φιλίππου όχι για να γίνει ένας ιδιωτικός δάσκαλος του Αλεξάνδρου. Ο φυσικός διάδοχος του Πλάτωνα στην Ακαδημία, ο δάσκαλος - ερευνητής της Σχολής της Ασσου και της Σχολής της Μυτιλήνης δεν θα ερχόταν στην Μακεδονία σαν ιδιώτης δάσκαλος. Ήρθε στη Μακεδονία για να κάνει στον ανερχόμενο αυτό χώρο μια Σχολή αντάξια του ονόματός του. Και ήταν ο Αριστοτέλης την περίοδο αυτή το μεγαλύτερο όνομα στον χώρο της Ελληνικής φιλοσοφίας.

Φτάνει, λοιπόν, ο Αριστοτέλης στην Πέλλα και δεν μένει εκεί. Ένας Αριστοτέλης, οικοδιδάσκαλος υποταγμένος σε όποιες καταστάσεις και επιθυμίες δεν θα ήταν καθόλου «Αριστοτέλης». Ηγέτης-Δάσκαλος, ερευνητής, πνεύμα ελεύθερο και δημιουργικό ξεκαθαρίζει τη θέση του και καθορίζει τους όρους του παιχνιδιού. Το γεγονός μάλιστα ότι μαζί του έρχεται και ο μαθητής του Θεόφραστος σημαίνει ότι ο Αριστοτέλης έρχεται για δουλειά, θα έλεγα ότι μεταστεγάζει τη Σχολή του, ή ιδρύει καινούρια Σχολή στην Μακεδονία.

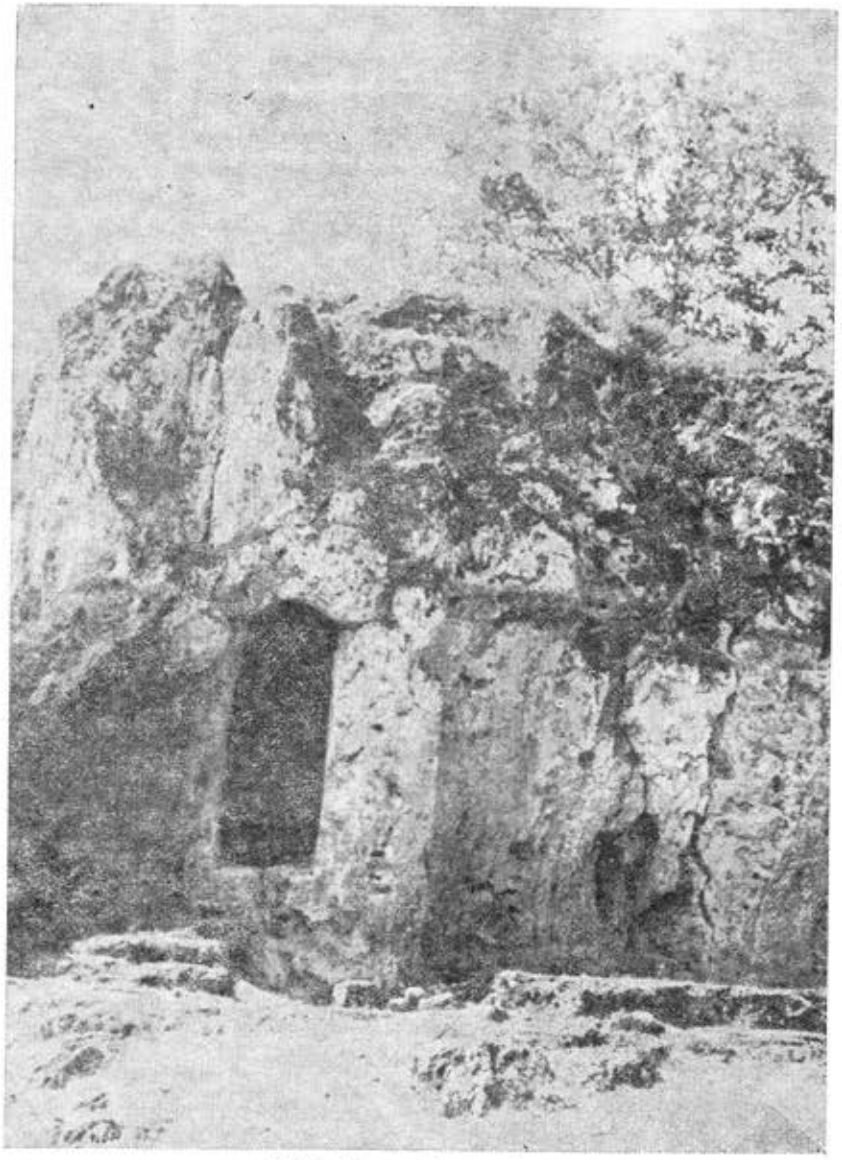

Η Σχολή του Αριστοτέλη

Σαν τόπος της Σχολής επιλέγεται το παρά την Μίεζαν ιερόν των Νυμφών, το ονομαστο Νυμφαίο της Μίεζας.

Η επιλογή του τόπου γίνεται με κάποια κριτήρια. Το περιβάλλον, η λειτουργικότητα του χώρου, αλλά και η ιερότητά του παίζουν τον πρώτο λόγο. Είναι μια επιστροφή σε κάποιες κοιτίδες ή ρίζες, όπως λέμε σήμερα, στις οποίες ο Αριστοτέλης έδινε ιδιαίτερη σημασία.

Για όσους γνωρίζουν την ιστορία της Μίεζας και την ονειρώδη τοποθεσία με την οποία ο κ. Φώτης Πέτσας ταύτι-

σε τη Σχολή του Αριστοτέλη η επιλογή του τόπου για Σχολή είναι ιδανική.

Δεν θα επιμείνω στα θέματα που ανάγονται με την παραπάνω τοποθέτηση. Ίσως αργότερα μπορέσω να δώσω κάτι καινούριο, που υπάρχει, το βλέπω.

Στο Νυμφαίο λοιπόν της Μίεζας εγκαθιστά ο Αριστοτέλης τη Σχολή του. Ο χώρος διαμορφώνεται κατάλληλα και χτίζεται περίπατος. Την ανασκαφή του χώρου έκανε όπως προανέφερα ο κ. Φώτης Πέτσας. Όποιος πάει στη Σχολή είναι πολύ εύκολο να καταλάβει τί ήταν αυτός ο Περίπατος. Η έκτασή του, η κατασκευή του, ο προσανατολισμός του είναι ορατά. Όπως επίσης ορατή είναι η σύνδεσή του με το Νυμφαίο. τις πηγές και με εποχές που χάνονται στο μύθο.

Για να μείνουμε απλά και μόνο στον περίπατο, πρέπει να πούμε πως οι αρχαίοι ονόμαζαν περίπατο το περίστηλο ή περίστοο ευρύστοο κτίσμα που προσφέρονταν για την ανάπαυση, την απασχόληση με κάποιες εργασίες ή τη συζήτηση. Σημερινοί διάδοχοι του περίπατου είναι οι νάρθηκες των εκκλησιών που χρησιμοποιούνται ακόμη στα χωριά σαν τοπικά βουλευτήρια αλλά και περίστοοι χώροι στις παλιές γειτονιές που με τα πεζούλια τους χρησίμευαν για την σχόλη - ξεκούραση των γυναικών, το σεργιάνι ή και το κοτσομπολιό.

Το περίεργο είναι ότι οι χώροι αυτοί είναι γνωστοί ακόμη και σήμερα εδώ στη Νάουσα σαν περίπατοι. Όταν η παλιά Ναουσαία γυναίκα έβγαινε στο σεργιάνι πήγαινε στον περίπατο, δεν πήγαινε περίπατο. Δεν έχει δηλαδή ο περίπατος καμιά απολύτως σχέση με τη σημερινή βόλτα.

Και ο περίπατος των αρχαίων δεν ήταν για να κόβουν βόλτες σ' αυτόν, αλλά για να κάθονται και να συζητούν. Τουλάχιστο τέτοιος ήταν και έτσι χρησιμοποιήθηκε ο Περίπατος του Αριστοτέλη στη Μίεζα στον οποίο και στον καιρό του Πλούταρχου σώζονταν οι λίθινες έδρες στις οποίες κάθονταν ο Αριστοτέλης και οι μαθητές του στη διάρκεια της διδασκαλίας.

Έτσι λοιπόν ταυτίστηκε η έννοια του περίπατου με την εργασία στη Σχολή. Και πηγαίνω πρωΐ - απόγευμα στον περίπατο δεν σήμαινε για τον Αλέξανδρο και τους συμμαθητές του τίποτε άλλο παρά το ότι είχαν πρωΐ και απόγευμα σχολείο.

Βέβαια η σύγχυση είναι εύκολη. Αν φύγουμε από τον χαρακτηρισμό του Αριστοτέλη ως του από του Περιπάτου φιλοσόφου και τον χαρακτηρίσουμε σαν περιπατητικό, το ολίσθημα που απομένει για να φτάσουμε να πούμε οτι ο Αριστοτέλης έκοβε βόλτες με τους μαθητές του πρωΐ - απόγευμα ή τους δίδασκε κάνοντας περιπάτους, το ολίσθημα λέγω φαίνεται μικρό. Είναι όμως πολύ μεγάλο. Αν είναι δυνατό 400 συγγράμματα να είναι δουλειά του... ποδαριού.

Οι όποιες μαρτυρίες και των αρχαίων και των σύγχρονων όσο σαφείς και αν είναι οφείλονται στην παραπάνω σύγχυση. Στην σύγχυση ανάμεσα στον όρο περίπατος, ίσον Σχολείο και περίπατος ίσον κάνω βόλτα. Και είναι σαφείς, ώστε όποια εγκυκλοπαίδεια κι αν ανοίξει κανείς να διαβάζει περίπου τα εξής:

«Περιπατητικοί φιλόσοφοι απεκλήθησαν οι οπαδοί του Αριστοτέλους, εκ της συνηθείας τούτου να διδάσκει περιπατών υπό την σκιάν των περιστόων του Λυκείου». Μ. Αμ. Εγκ. ή «Περιπατητική Σχολή ονομάστηκε η Σχολή που ίδρυσε ο Αριστοτέλης από τη συνήθειά του να διδάσκει τους μαθητές του περιπατώντας στις στοές του Λυκείου». (Δομή)

Στα παραπάνω αποσπάσματα γίνεται αναφορά στον περίπατο των Αθηνών. Είναι ο περίπατος των Αθηνών η διάδοχος σχολή του περιπάτου της Μίεζας. Και είναι χαρακτηριστικό το ότι ο Αριστοτέλης επιμένει και στην Αθήνα να συνδέει τη Σχολή του με το όνομα αλλά και με ανάλογο κτίσμα, όπως και στη Μακεδονία. Μόνον που εδώ ο Περίπατος - σχολή γίνεται Λύκειο και ο περίπατος - κτίσμα στοές ή περίστοο και έτσι ο περίπατος πάει περίπατο, μια και ο Αριστοτέλης παρουσιάζεται σαν φιλόσοφος του ποδαριού.

Σύγχυση λοιπόν επικρατεί από τους αρχαίους (όχι όλους) μέχρι και σήμερα γύρω από το χαρακτηρισμό της Σχολής του Αριστοτέλη. Από όσα έχω βρεί ανάμεσα στις γνώμες σοφών, παιδαγωγών, ιστορικών, σαν πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα σύγχυσης θα αναφέρω την περίπτωση του ALBIN LESKY που στο βιβλίο του «Ιστορία της αρχαίας Ελληνικής λογοτεχνίας» εκδοτ. οίκου Αφών Κυριακίδη, Θεσ)νίκη 1983, στη σελίδα 762 γράφει: «Μόνο στα 335/4 ξαναγύρισε ο Αριστοτέλης στην Αθήνα τότε ακριβώς η τιμωρία της Θήβας από τον Αλέξανδρο στέρησε από τους αντιμακεδονικούς κύκλους της Αθήνας την ελπίδα ότι θα αντισταθούν με επιτυχία, και ο Αριστοτέλης ξεκινώντας τώρα για την ίδρυση της δικής του σχολής ήταν βέβαιος για την προστασία που του εξασφάλιζε με ειλικρινή αισθήματα ο Αντίπατρος, φίλος

Συνέχεια στη σελίδα 66

Ο ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ & ΟΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΖΟΥΣΕΣ

1. Εισαγωγή

Η επικαιρότητα των Αριστοφανικών έργων που δικαιολογεί την πληθώρα των παραστάσεων ανά την Ελλάδα από θεατρικές ομάδες επαγγελματικές και μή, καθώς και η παρουσίαση από τη θεατρική ομάδα του συλλόγου μας του έργου του «ΕΚΚΛΗΣΙΑΖΟΥΣΕΣ» τον ερχόμενο Αύγουστο, είναι το έναυσμα, γιαυτή την αναφορά στο μεγάλο κωμικό ποιητή και το έργο του.

Οι μεγαλύτεροι ελληνιστές δεν συμφωνούν για το πότε γεννήθηκε ο Αριστοφάνης: κατά τον CROISET στα 445 κατά τον KORTE στα 450 κατά τον KENT στα 455/54.

Στις Νεφέλες που παίχτηκαν στα 423, ο Αριστοφάνης μνημονεύοντας το πρώτο του έργο «Δαιταλής» που δεν παίχτηκε με το όνομά του, λέει: «παρθένος γαρ έτ' ήν, κούκ εξήν πω μοι τεκείν». Με τη λέξη παρθένος δεν εννοεί, βέβαια, παρά την εξαιρετική του νεότητα. Οι Δαιταλής παίχτηκαν στο 427. Έτσι πολύ δύσκολα μπορεί κανείς να καθορίσει την εποχή της γέννησής του πέρα από το 447. Πολλοί όμως υποστηρίζουν πως το δικαίωμα να διδάξει κανείς κωμωδία το αποχτούσε μονάχα σαν συμπλήρωνε τα τριάντα του χρόνια. Αν αυτό είναι αληθινό, τότε βέβαια ο Αριστοφάνης γεννήθηκε στα 454 μιά κ' οι «Ιππείς» το πρώτο έργο που ανέβασε με τ' όνομά του, παίχτηκαν στα 424.

Δύσκολο είνει ακόμα να καθορίσει κανείς μ' ακρίβεια την ημερομηνία του θανάτου του. Το τελευταίο έργο που παίχτηκε με τ' όνομά του ήταν ο «Πλούτος». Είναι όμως γνωστό πως έγραψε και δύο άλλα έργα: «Κώκαλος» και «Αιολοσίκων». Τα δύο αυτά έργα παίχτηκαν με τ' όνομα του γιού του και κωμικού επίσης ποιητή Άραρου. Μάλιστα για το πρώτο απ' αυτά ξαίρουμε πως ανεβάστηκε στα Διονύσια του 387, όπου και βραβεύτηκε. Έτσι το μόνο που μπορούμε να προσδιορίσουμε είναι, πως ο Αριστοφάνης πέθανε μετά το 387, πιθανώτατα γύρω στα 386.

Της

Ευθυμίας Μώκιου

Ο δήμος όμως της Αττικής όπου γεννήθηκε έχει καθορισθεί σχεδόν με βεβαιότητα: Ήταν Κυδαθηναίος της Παιδιονίδας φυλής.

2. Ο κωμωδιογράφος

Όταν ο Διονύσιος, ο τύραννος της Συρακούσας, ζήτησε από τον Πλάτωνα να του υποδείξει ένα βιβλίο, που απ' αυτό να γνωρίσει την Αθήνα, ο μεγάλος φιλόσοφος του έστειλε τις κωμωδίες του Αριστοφάνη. Πραγματικά από κανένα άλλο έργο της αρχαιότητας δε σχηματίζουμε μια πιο ζωηρή ιδέα τον τί στάθηκε η Αθήνα στα τέλη του Ε' και στις αρχές τον Δ' αιώνα.

Δεν είναι μόνο γιατί μ' έναν τόσο ζωντανό τρόπο περιγράφει πρόσωπα και πράγματα του καιρού του, παρά γιατί κι αυτός ο ίδιος, όπως μας φανερώνει από τα έργα του, έχει όλα τα πρωτερήματα, μα κιόλα τα ελαττώματα της εποχής του.

Η μεγαλοφυΐα του, που συχνά εκδηλώνεται με τον πιο πηγαίο λυρισμό, είναι γεμάτη πάθη και μίση. Για να πετύχει το σκοπό του τίποτα δεν τον συγκρατεί. Δεν διστάζει να διασύρει, να διαβάλλει και να συκοφαντήσει. Σύγχρονα όμως φανερώνει το πιό έκτακτο θάρρος. Τολμά να επιτεθεί - άδικα όπως υποστηρίζουν νεότεροι ιστορικοί - ενάντια στον Κλέωνα, στο μεσουράνημα της δύναμής του. Για να εκτιμήσουμε την ενηνχία του αυτή, φτάνει να σκεφτούμε πως κανείς τεχνίτης δεν δέχτηκε να κατασκευάσει το προσωπείο του Κλέωνα, και κανείς ηθοποιός δεν βρέθηκε να παίξει το σχετικό ρόλο, που αναγκάσθηκε να υποδυθεί ο ίδιος ο Αριστοφάνης.

Η σάτιρα του Αριστοφάνη, η αληθινά τιτάνεια αυτή δύναμη που αναπήδησε από το νου του, χτύπησε, δίχως κανένα φραγμό, όσους νόμιζε αντίπαλους στις υπερσυντηρητικές πολιτικές δοξασίες του. Υπάρχει όμως και η αντίθετη άποψη που λέει πως μπορεί να μην ήταν ένθερμος υποστηρικτής της δημοκρατίας, δεν ήταν όμως και αντίπαλός της. Βέβαια τους δημοκρατικούς σατιρίζει συχνά και συστηματικά, αλλ' αυτό είναι, ως ένα σημείο φυσικό, γιατί είχαν τη μεγαλύτερη δύναμη στα χέρια τους, αυτοί κινούσαν ζωηρότερα την πολιτική ζωή και τον πόλεμο, ώστε αυτοί έδιναν προχειρότερη λαβή σ' έναν σατιρικό, που η ματιά του έπεφτε στα πρωτά και στις στραβοτιμονιές.

Γενικά μπορούμε να πούμε πως δε θα είναι μακριά από την πραγματικότητα ένας που την πολιτική στάση του ποιητή μας θα την κρίνει έτσι: Ο Αριστοφάνης, μεγάλος, μέγιστος ποιητής, η γνησιότερη ίσως κωμική φλέβα των αιώνων, δεν ήταν από τους ανθρώπους που όταν πρόκειται για έρευνα και ερμηνεία πολιτικών και κοινωνικών φαινομένων, η ματιά τους πηγαίνει πάρα πολύ βαθειά. Βέβαια δεν ξεχνούμε πως κωμωδίες έγραφε και λογικό είναι να υποθέσουμε πως, και αν έβλεπε τα πολιτικά βαθύτερα απ' όσο δείχνει καμμιά φορά, προτιμούσε να παρουσιάζει την όψη τους εκείνη που έκρινε

πως ταίριαζε καλύτερα με το είδος της τέχνης που καλλιεργούσε. Αν, όταν βλέπουμε με πόσο ανάλαφρο και παιχνιδιάρικο τρόπο αναζητεί τις αιτίες του Πελοποννησιακού πολέμου - στους «Αχαρνής», μιλεί για αμοιβαίες απαγωγές γυναικών από τα Μέγαρα και την Αθήνα και στην «Ειρήνη» για φόβο του Περικλή μήπως μπλέξει προσωπικά ο' ένα ατύχημα του Φειδία - αν λοιπόν τότε μας έρχεται στο νού η βαθυστόχαστη έρευνα του Θουκυδίδη, που το διεισδυτικό του βλέμμα έψαχνε να βρεί την «αληθεστάτην πρόφασιν αφανεστάτην δε λόγω - θα ήταν άδικο να παρασυρθούμε από τον πειρασμό και να κάνουμε σύγκριση των δύο τρόπων, γιατί άλλη η σκοπιά του ιστορικού κι άλλη του κωμικού ποιητή. Από την άλλη όμως, δύσκολο ν' αρνηθεί κανείς πως μια τυχόν βαθύτερη κρίση για τα πολιτικά και κοινωνικά φαινόμενα, αν υπήρχε, θα θαμποχάραζε κάπως πίσω από τη γελαστή όψη που παρουσιάζει και που νόμιμο ήταν να παρουσιάζει η κωμωδία.

3. Τα έργα του

Ο Αριστοφάνης έγραψε 44 κωμωδίες - αυτός τουλάχιστον είναι ο πιο βέβαιος αριθμός κι ο περισσότερο κοινά παραδεδεγμένος. Απ' αυτές δεν σώθηκαν ως εμάς παρά μονάχα 11 είναι οι παρακάτω με σημείωση, για όσες υπάρχουν σχετικά στοιχεία, πού και πότε παίχτηκαν:

Αχαρνής — Λήναια — 425
Ιππής — Λήναια — 424
Νεφέλαι — Διονύσια — 423
Σφήκες — Λήναια — 422
Ειρήνη — Διονύσια — 421
Όρνιθες — Διονύσια — 414
Λυσιστράτη — Λήναια — 411
Θεσμοφοριάζουσαι — Διονύσια — 411
Βάτραχοι — Λήναια — 405
Εκκλησιάζουσαι 395
Πλούτος 388.

4. «Οι Εκκλησιάζουσες»

Οι Εκκλησιάζουσες τον Αριστοφάνη, διαφέρουν από τις πιό παλιές του ποιητή αρκετά στη μορφή, στο περιεχόμενο, στην εκλογή του θέματος και στη στάση που παίρνει ο ποιητής απέναντι στο θέμα. Για τα προηγούμενα έργα του τα παιγμένα κατά τη διάρκεια του Πελοποννησιακού πολέμου, ο Αριστοφάνης αντλούσε τα θέματά του από τα ζητήματα της ημέρας, ζητήματα που συγκλόνιζαν την κοινή γνώμη, που οι Αθηναίοι παθιάζονταν και συζητούσαν γιαντά στην αγορά και στις παλαίστρες, και απέναντί τους ο ίδιος ο ποιητής έπαιρνε θέση αγωνιστική, σατυρίζοντας αμείλιχτα πρόσωπα που στέκονταν στην κορυφή της πολιτείας, έναν Κλέωνα, έναν Σωκράτη, έναν Ευριπίδη. Στις Εκκλησιάζουσες δεν υπάρχει τέτοια επικαιρότητα.

Ο ποιητής εδώ πλάθει μια φαντασική κατάσταση, ότι μέσα στην Αθήνα παίρνουν την εξουσία στα χέρια τους οι γυναίκες και ψηφίζουν νόμους για κοινοχτημοσύνη των γυναικών και των βιοτικών αναγκών. Υπήρχαν βέβαια τότε θεωρητικοί που μιλούσαν για κοινοκτημοσύνη, αλλά το ζήτημα δεν απασχολούσε το λαό, και ο Αριστοφάνης διαλέγοντάς το δεν κυνηγούσε καμιά επικαιρότητα.

Πραγμάτωνε απλώς στη σκηνή με αστείο τρόπο το όνειρο των θεωρητικών αυτών, για να στύψει και να το κάμει να βγάλει όλο το χυμό της κωμικότητας που έκλειναν μέσα του, και να προκαλέσει έτσι τα γέλια των θεατών. Το πράγμα δεν το έπαιρνε στα σοβαρά, αφού ούτε πίστευε σ' αυτό, ούτε το θεωρούσε πραγματοποιήσιμο κι επικίνδυνο-ώστε να το πολεμήσει. Οι Εκκλησιάζουσες παρασιάθηκαν μετά την άλωση των Αθηνών από τον Λύσανδρο, μετά την τυραννία των τριάκοντα και κατά τη διάρκεια του λεγόμενου «κορινθιακού πολέμου» (395 - 387).

Από τις πολλές δυστυχίες και συμφορές οι Αθηναίοι είχανε κουρασεί και πάψαν να ενδιαφέρονται για τα κοινά. Κι η κατάσταση συνεχώς χειροτέρευε. Ο Αριστοφάνης θέλησε να τους συνεφέρει, να τους κεντήσει το φιλότιμο. Τέτοιοι που είστε οι γυναίκες μονάχα θα σας νοικοκυρέψουν. Με τον πλαστό μύθο της γυναικοκρατίας και της κοινοκτημοσύνης των αγαθών που ξετυλίγεται με άκρα αληθοφάνεια και λογική αναγκαιότητα, ο ποιητής παίζει. Παίζει με τις ουτοπικές θεωρίες της εποχής του και διαρκώς πληθαίνοντας τα χωριάτικα αστεία επεισόδια, επιζητεί πιότερο να κάνει τους ακροατές να γελάσουν παρά να λυπηθούν.

5. Η υπόθεση του έργου

Η Πραξαγόρα μεταμφιεσμένη σε άντρα, βγαίνει από το σπίτι της προτού χαράξει. Φτάνουν κι άλλες γυναίκες παρόμοια μεταμφιεσμένες. Το σχέδιό τους είναι να πλημμυρίσουν την Εκκλησία του Δήμου και να δώσουν με την ψήφο τους την ανώτατη εξουσία στις γυναίκες. Αφού σταματούν για μια δοκιμή κι η Πραξαγόρα προβάρει το λόγο της, ξεκινούν για την Πνύκα τραγουδώντας.

Ο Βλέπυρος, άντρας της Πραξαγόρας, βγαίνει απ' το σπίτι να πάει στον απόπατο, και μή έχοντας τί να φορέσει, βάζει τη ρόμπα της γυναίκας του. Ο Γείτονάς του τον μιλάει απ' το παράθυρο ομολογώντας πως κι αυτός έπαθε τα ίδια.

Ο Χρέμης, φίλος του Βλέπυρου, του περιγράφει τη συνέλευση. Του λέει ότι η συνωμοσία των γυναικών πέτυχε. Την ίδια στιγμή οι γυναίκες επιτρέφουν και βγάζουν τις ανδρικές φορεσιές.

Η Πραξαγόρα έτοιμη να ξαναβάλει τα ρούχα του άντρα της στη θέση τους συναντάει το Βλέπυρο. Αυτός της λέει για τα αποτελέσμα-

τα της συνέλευσης, κι αυτή αναλαμβάνει να του εξηγήσει όλα τα πλεονεκτήματα της γυναικείας διακυβέρνησης. Ενθαρρυνόμενη από το χορό των Γυναικών, η Πραξαγόρα εκθέτει το κομμουνιστικό της σχέδιο, τα πάντα κοινά, ακόμα κι οι γυναίκες, και πείθει το Βλέπυρο. Μετά φεύγει για την αγορά όπου θα οργανώσει την καινούργια δημοκρατία. Ακολουθούν σκηνές πολιτών που άλλοι με λύπη παραδίδουν τα υπάρχοντά τους στο κράτος, ενώ άλλοι τσιγκούνηδες και καιροσκόποι σκέφτονται τί κομπίνα θα κάνουν για να μη τα παραδώσουν.

Εν τω μεταξύ το νέο πολίτευμα έχει αρχίσει να λειτουργεί. Μιά κηρύκαινα καλεί όλους τους πολίτες σε γεύμα, ενώ ο χορός χορεύει.

Μια γρηά και μιά νέα σκύβοντας έξω απ' τ' ανοιχτά παράθυρά τους τραγουδούν για να προσελκύσουν νεαρούς. Έρχεται ένας νέος που φυσικά αρχίζει να επιδίδεται σε διαχύσεις με τη νέα τραγουδώντας. Η Γρηά όμως, που σύμφωνα με τον καινούργιο νόμο δικαιούται πρώτη να γεινεί τα θέλγητρα του νέου, βγαίνει έξω και τον απαιτεί.

Εκείνη τη στιγμή εμφανίζονται μιά δεύτερη και μιά τρίτη γρηά - η καθεμιά τους μεγαλύτερη και αοχημότερη από την προηγούμενη - που διαφιλονικούν τον νέο. Τελικά ο δυστυχής αναγκασμένος να υπακούσει στον καινούργιο νόμο σέρνεται κακήν κακώς έξω και από τις δυο.

Το έργο τελειώνει μ' ένα ατέλειωτο πανηγύρι, όπου τα τραπέζια είναι στρωμένα με κάθε λογής καλούδια κι όπου όλοι καλούνται να πάρουν μέρος. Η δούλα της Πραξαγόρας μεθυσμένη και παρφυμαρισμένη σαν εταίρα, έρχεται να πάρει το Βλέπυρο και το χορό για να πάρουν μέρος σ' αυτό το γεύμα. Τέλος χορεύοντας όλοι μαζί και βγάζοντας βακχικές κραυγές φεύγουν απ' τη σκηνή.

Αριστοτέλης ο από του περιπάτου φιλόσοφος

Συνέχεια από τη σελίδα 63

του από την Πέλλα και τοποτηρητής του Αλέξανδρου. Στο Γυμναστήριο που λεγόταν Λύκειο, γιατί γειτόνευε με το ιερό του Λύκειο Απόλλωνα, άρχισε τη διδασκαλία του. Το περιπάτημα (περίπατος) κάτω από σκεπασμένο μέρος αυτής της εγκατάστασης, έδωσε το όνομα στη Σχολή των περιπατητικών»! Αλλά ο ίδιος ο LESKY όλα τα παραπάνω τα εντάσσει σε ένα κεφάλαιο που το επιγράφει: Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΚΑΙ Ο ΠΕΡΙΠΑΤΟΣ. Για ποιόν περίπατο μας ομιλεί, φαίνεται, ή το πολύ να δεχτώ ότι κρύβεται στις φράσεις του ιδίου κεφαλαίου: «Την παράδοση για τη ζωή του Αριστοτέλη την καλλιέργησε φυσικά πρώτα - πρώτα ο Περίπατος... Δεν ήταν όμως δυνατό η πλατιά βιογραφική γραμματεία της Ελληνιστικής εποχής με την κλίση της προς το ανεκδοτικό και το μυθογραφικό να μην περιλάβει στην δικαιοδοσία της τον ιδρυτή του Περίπατου».

Καπά την ταπεινή μου γνώμη η Σχολή του Αριστοτέλη στη Μίεζα και στην Αθήνα ονομάζονταν Περίπατος από το κτίσμα στο οποίο στεγάστηκε. Θα μπορούσε και Νυμφαίο, όπως στην Αθήνα ονομάστηκε και Λύκειο, επειδή γειτόνευε με το ιερό του Απόλλωνα. Ο τρόπος αυτός ονοματοδοσίας ήταν και είναι γνωστός στην Ελληνική τουλάχιστο πραγματικότητα. Και η Σχολή του Πλάτωνα ονομάστηκε Ακαδημία από το γυμναστήριο και τον ομώνυμο χώρο στον οποίο στεγάστηκε.

Πάνω στο ποιές σχέσεις υπάρχουν ανάμεσα στους χώρους και τους στόχους των Σχολών τόσο του Περίπατου, που μιμείται την Ακαδημία του Πλάτωνα, όσο και τον Πλάτωνα που μιμείται τους Πυθαγόρειους, αλλά και σε μαρτυρίες σύμφωνα με την άποψή μου για τον Περίπατο του Αριστοτέλη και τον μόνο δόκιμο χαρακτηρισμό του «Αριστοτέλης ο από του Περιπάτου φιλόσοφος» θα επανέλθω.

Τότι κι τώρα

ΤΑ ΙΣΝΑΦΚΙΑ

Κιραμάρηδεις, Ασβιστάδεις, Πιτράδεις κι Τσουκαλάδεις στη Νιάουστα

Του
Νίκου Σπάρτση

Εικείν' τα χρόνια δεν ύπαρχαν τσιμέντα κι μπιτά νούδι σίδηρα έβαναν στις σκιπαστές απ' τα σπήτχια. Μούγι ξύλα χρειάζουνταν για τη σκιπαστή, ντιρέκια, μαχές, πουταμοί, καδρόνια, λαβδαριές κι πέταβρα για να στέκουν τει πανουθειό τα ιντόπια τα κιαραμίντγια. Δεν υπήρχαν νούδι τα ιβρουπαϊκά κιαραμίντγια

Τώρα τα σπήτχια καίγουντι στη Ζέστα του καλουκαίρι κι ψουφούν στου κρύγιου του χειμώνα μι τα μπιτά μαζί κι μη τη νώτη που σηβαίνει μέσα όντας βρέχει.

Τότι κιραμαργειό ύπαρχειν στου μαντρί, ουπίσου απ' του Ιργουστάσιου Βέτλανς, ου τόπους ακόμα λέγητει «Κιραμαργειό». Εικεί είχειν κουκινόγεια. Κιραμάρηδεις ήταν τιλιυταία που θυμνιούντει οι παληότιροι, ου Μουτσιουκάπας κι' ου Γιάννης ου Ψαρουγιάννης. Αυτινοί έφκιαναν τα ιντόπια τα κιαραμίντγια. Άλλους κιραμάρης στη Νιάουσα ήταν ου Πέτρους ου Κιραμιδάρης. Παλιότιρα κιαραμίντγια έφκιαναν κι Τούρκοι κιραμάριδοι.

Ου φούρνους πόψιναν τα κιαραμίντγια γένουνταν σ' ένα πλάϊ στου χώμα σι μνιά τρύπα αντιμένη - χτισμένη μη τούβλα σαν πιρμάχους κι πέτρεις. Ου πάτους της τρύπας στέκουνταν πανουθειό σι «κιμέργια» - τρύπεις σαν μικρά ουτζιάκια ή φούρνοι μικροί, μι φαρδύ άνοιγμα χαμηλά (40—50 πόντους) κι στινές τρύπεις στουν πάτου απ' του καμίνι ίσιαμι 8—10 πόντους. Τέτχεις τρύπεις για να βγαίνει η φουτχιά ύπαρχαν καμνιά 15 ίσιαμι 20. Απού κάτου απ' τα κιμέργια ήταν ένας φαρδύς φούρνους μη τρανή πόρτα. Εικεί έκιγαν τα ξύλα κι' οι φλόγεις έβγιναν απ' τα κιμέργεια στου καμίνι να ψηθούν τα κιαραμίντγια.

Τώρα τα κιαραμίντγια γένουντι σι ειδικούς φούρνους απού αργουστάσια.

Τότι τα κιαραμίντγια γένουνταν μι κουσκινισμένου κουκινόχουμα που τόφκιαναν λάσπη σφιχτή μη του τσαπί ή κι μι ξυπόλυτα πουδάργια. Στου τιζιάχι είχαν ένα καλούπι, μνια ρηχή κάσα μι σανίντγια, εικεί άπλουναν τη λάσπη, τη πλιάτσκουναν μη τα χέργια σι πάχους ένα - ινάμιση πόντου. Η κάσα ουτή καλούπι είχειν 20—21 πόντους στη μνιά τη μιριά κι 16—17 πόντους στην άλλη κι μάκρους τριάντα πόντους.

Τόσου γένουνταν κι του κιαραμίδι. Ου κιραμιδάς αναπουδουγιρνούσειν του καλούπι στα χέργια του κι τόφκιανειν σα μισή κουλούρα κι τ' άφηνειν σ' ένα φαρδύ σανίδι πούταν πανουθειό σι χειράμαξου. Όταν γένουνταν δέκα δικαπέντι κιαραμίντγια τάβαναν καταγής σι στιγνό χώμα, σι αλώνι δίχους χουρτάργια, για να στραγγίσουν κι να τσιπώσουν μνια ντγιό μέρεις για να μη σκάζουν. Ύστερνας τ' αράντγιαζαν στου στρόγγυλου του φούρνου για ψήσιμου ουρθά τρουγιούρου - γιούρου απ' τα πλιυρά μη σειριά μη τη σειριά σι τρεις τέσσιρεις στρώσεις. Άφηναν κι' ευλίγεις φιράδεις για να βγαίνει ου καπνός κι η φουτχιά απού ανάμισα. Ου φούρνους είχειν φάρδους ντγιό ντγιόμιση μέτρα κι βάθους ίσιαμι ένα κι είκουσι μι ενάμισυ μέτρου. Απανουθειό σκέπαζαν του φούρνου μη τσακισμένα κιαραμίντγια καλά καλά. Ύστερνας έβαναν φουτχιά απού κάτου μι καλά στιγνά ξύλα να βγάζουν φλόγα μι γιρή φουτχιά. Ου φούρνους έκιγειν καμπόσεις ώρες ίσιαμι να ψηθούν καλά τα κιαραμίντγια. Για να αντγιάσει ου φούρνους τουν άφηναν να κρυγιώσει μνια μέρα, κι ητοίμαζαν τα άλλα τα κιαραμίντγια.

Ου Κουσταντούλης ίλιγειν για τουν κιραμάρη:

«Ου κιραμάς μι του καλούπι του ουρθός εις το τιζιάχι
στούν ήλιου εκπαιδεύεται μι τη λάσπη φκιάνει μάχη».

Τα κιαραμίντγια τα ιντόπια γένουνταν μη καλόν κιρόν του καλουκαίρι. Οι κιραμάριδοι παρακαλούσαν να μη βρέξει.

Έτσι ητοιμάζουνταν τα κιαραμίντγια στη Νιάουστα τα ιντόπια ίσιαμι του 1914. Ύστερνας αχίρησαν να γένουντι τα Ηβρουπαϊκά κι τα κιραμαργιά στη Νιάουστα έκλεισαν. Ιντόπια κιαραμίντγια ίφιρναν κι' απ' του Σούμπουτσκου.

Στου σουκάκι του Οικουνουμίδι στην Πουλιάνα έφκιασαν κιραμαργιό για ηβρουπαϊκά κιαραμίντγια ου Ζμέρνους μη του Δημητρό Λαναρά κι ύσταρνας κι μη τουν Πέτρου τουν Πιτρίδη. Σι ένα ντγιό χρόνια χάλασειν η ιταρεία αυτή κι' έφκιασαν του κιραμουποιείου ου Πέτρους ου Πιτρίδης μη τα αδέρφκια του Μήτσιου κι Χριστόδουλου. Οι αργάτοι που δούλιβαν εικεί τόλιγαν «καλπάκι» γιατί ήταν βαρειά η δουλειά.

Στου κιραμουποιείου έφκιαναν ηβρουπαϊκά κιαραμίντγια, τούβλα χουρίς τρύπεις κι' αργότηρα μη τρύπεις κι σουλήνεις χουματένιεις κι άλλα.

Τώρα πάει κι του κιραμουπιείου Πιτρίδη' τ' αγόρασειν πριν απού χρόνια κι τόκλεισειν ου Αλατίνης απ' τη Σαλουνίκη κι αργότηρα πουλήθηκειν για πουλυκατοικίεις που είναι σήμηρας.

Αζβιστάδεις στη Νιάουστα ήταν οι Κατσάνουδοι, ου Μιτσηγκόλας κι' άλοινοι καμπόσοι Οι ασβισταριές ήταν πανουθειό απ' τις μουτσιάρεις πάρα κάτου απ' τα Ιταλικά ου τόπους ακόμα λέγητει αζβησταριές.

Η ασβησταριά γένουνταν σ' ένα πλάϊ μη ουτζιάκι απού κάτου για να καιν τα ξύλα, κι κιμέργια για να βγείνει η φλόγα μέσα στου φούρνου. Ου φούρνους ήταν φαρδύς ίσιαμι ντγιό μέτρα κι βαθής ντγιο ντγιόμιση μέτρα. Γιόμουζειν μη αζβιστόπιτρεις ίσιαμι τα χείλια ψηλά χουρίς να τις τριάζουν. Τις αζβιστόπιτρις τις έβγαζαν μι τις στιάγγεις ή έφκιαναν μνια τρύπα βαθειά μη τη στιάγκα χτυπώντας όλην την ημέρα ρίχνουντας απού λίγου λίγου νιρό για να σπάζει η πέτρα κουματσιούλια μικρά κι' ύσταρνας έβαναν δυναμίτην μέσα που τουν άναφταν μι φυτίλι για να φύγουν μακριά κι' ανατινάζουνταν.

Τώρα οι τρύπεις αυτές γένουντι μάνι μάνι μη κουμπρισιέρ.

Τις τρανές τις αζβηστόπιτρεις τις τσιάκιζαν μη του βαργιό, τις τρανύτηρεις έβαναν κι σφίνεις κι τις μάϊ τρα-

νύτηρεις τις έκιγαν μη ξύλα, λάστιχα παλιά, για να σκάσουν μη πη φουτχιά.

Του καμίνι τόκιγαν μη στιγνά κι χλουρόξυλα απού παλιά σπήτχια κι' απ' τού βουνό. Η φουτχιά έκιγειν πουλλές ώρεις ίσιαμι ν' ασπρίσουν καλά καλά οι αζβιστόπιτρεις κι' οι φλόγεις να φτάσουν απανουθειό.

Ου Κουσταντούλης ου σηχουρημένους ίλιγειν:

«Ου αζβιστάς μη του καμίνι του που καίει του ουρμάνι
τη βγάζει την αζβέστη του που μέσα απ' του ζουντάνι».

Ήταν τα τιλιυταία χρόνια ξιακουστός ου «πάρτι αζβέστης» ου παπούς ου Μπουρντάνους που πουλούσειν αζβέστι οι όλην τη Νιάουστα μη ντγιό κάσεις στου γουμάρι του κι μην την παλάντζα. Συργιανούσειν όλους τους μαχαλάδεις όλουν του χρόνου κι πλειότηρου τώρα που σημακώντηβειν Πασκαλιά.

«Πάρτ' ασβέστιιι... Ιδώ πην άσπρη!»

Ούντσιει φώναξειν του γουμάρι κι' αυτό στέκουνταν. Κι' είλιγειν τις γυναίκεις μη τα ιντόπια που δεν είχαν αγγειό να βάλουν την ασβέστι:

«Σήκουσ' πην πουδιά σου να στη βάλλου».

Τώρα αζβέστι γένητει σι ειδικά καμίνια που καιν μη μηχανές που είναι σαν αργουστάσια που φκιάνουν τουπτανικά ασβέστι.

Πιτράδεις στη Νιάουστα ήταν τότι οι Κάρταδοι, ου Μαλούνας, ου Μιλιδάκους, ου Νώντας ου Τσάτσας, ου Χρίστους της Λίνους κι' άλοινοι όπους οι Φραγκότσιδοι πούταν κι κιρατζήδεις. Έκουφταν πουρόπιτρεις για τα σπήτχια κι πουλλές βουλές τις πιλικούσαν μη ειδικό τσικούρι Τα κουμάτχια τα μικρότηρα τα πουλούσαν μάϊ ιφτηνά σαν μόλια για τους μπουλμέδεις (μεσοτοιχίες). Τις πουρόπιτρεις τις έσκιζαν μη ντγιό πέταλα που τάβαναν σι μνια σκισματαριά πιλικιμένη μη του τσικούρι κι' ανάμισα απ' τα πέταλα κάρφουναν μνια σφίνα σιδηρένια μη του βαργιό.

Τις τρανύτηρεις τις έβγαζαν μη τις στιαγγειες (λοστούς) μη σφίνεις κι βαριές. Όταν καμνιάβλας ήταν πουλύ γιρές άνοιγαν τρύπα μη τη στιάγκα κι' έβαναν δυναμίτην. Τις φόρτουναν στις κλιμνιές (ντγιό σανίντγια χουντρά), στ' άλουγα, τις έδιναν μη φόρτουμα κι τις πήγηναν στα σπήτχια. Οι μαστόροι τις πιλικούσαν κι τις έχτιζαν μη λάσπη κι ζουνάργια καστανίτικα κάθι 60—70 πόντους.

Οι πιτράδεις έβγαζαν κι πλάκεις για να χτίσουν τα σκουλεία, τ' αργουστάσια κι τα πλουσιώτιρα σπήτχια. Τις έσκιζαν μη στιάγκεις κι δυναμίτην κι βαργιό.

Πλάκεις έβγαζαν απ' του Σπήλιου, τουν Αγια Θουλόγου κι ατα Τρία Πλατάνια.

Τις πουρόπιτρεις τις έβγαζαν στην Παλιόστρατα, την Παλιουσώτηρα, τη Σκάλα, απού κάτου απ' τα Σφαγεία, απ' του Γκουσιόγκλαβου κι απού άλλεις μιριές.

Τώρα τα υλικά αυτά απόμειναν μούγκι για φιγούρα κι κόφτουντι μη πλακεντέκερ κι πριόνια σαν τα μάρμαρα δεν πιλικιούντι καν κι καν μη του χέρι.

Για τους τσουκαλάδεις ίλιγειν ου Κουσταντούλης:

«Ου τσουκαλάς κλώθει στου τσιάρκι του τη λάσπη εις το χέρι
τα ρούχα του με φαίνοντει σαν κόκκινου πιπέρι».

Ήταν πουλλοί τσουκαλάδεις στη Νιάουστα. Ου Τριανταφύλλους ου πατέρας του Θόδουρη, ου Μάρκους, ου Τσιουκαλάς πόφκιανειν κι κιούγκια κουντά στου Μίγγα. Ου Σταθάκης ου Τσουκαλάς που δούλιβειν στην τέχνη τιλιυταία απ' όλους, κι' ου Γερούσης στου σουκάκι του Μιλτζιανή, ου Θόδουρης κι ου Λιφτέρης Ζντρίγγης, ου Ντούλης στου Τζιαμί κι' άλοινοι.

Τώρα δεν απόμεινειν καν κανένας τσουκαλάς στη Νιάουστα.

Τότι οι κόσμοι πόριβαν μη χουματένια αγγειά, μισούργια μικρά τρανά, νταβάδεις κι ντιντζηρέδεις χουματένιους μικρούς τρανούς, ζουβάνεις για κρασί κι νιρό, στάμνεις κι μπουμπούλεις, τσουκάλια τρανά κι μικρά για φασούλια κι τσουκαλούντγια για να βράζουν ρίζι, γκαβάνεις για γλυκά κι για τουρσί κι τρανά κιούπχια για σαμόλαδου. Έφκιαναν κι κιούγγια για του υδραγουδείου της Νιάουστας, τουμπουλέκια, σιόλια για καϊβέν κι σιόλεις για τσιάϊ κι' όλα τα αγγειά που χρειάζουνταν του μαγειργιό στου σπήτι.

Τώρα κανένας δεν χρειάζητει χουματένια αγγειά στου μαγειργιό, μούγγι κάναν νταβάν χουματένιουν για τ' αρνί μη τα κρουμυδούλια την Πασκαλιά.

Ου φούρνους πόψηναν τα τσουκάλια ήταν στην αυλή χτισμένους στην ιγής στου χώμα, μη τούβλα ή πέτρεις τρουγιούρου - γιούρου μη φάρδους ινάμιση ίσιαμη ένα μέτρου κι' ουγδόντα πόντους κι βάθους ένα κι' εικουσπένταμη ένα κι τριάντα πόντους. Στουν πάτου έβγηναν δικαπέντι ίσιαμι είκουσι τρύπεις ουχτώ - δέκα πόντους φάρδους απ' τα «κιμέργια». Τα κιμέργια ήταν χτιστά ουτζιάκια μι κιαραμίντγια όπους ου φούρνους που αχιρνούσαν φαρδιά κι κατάληγαν στινά στου πάτου απ' του καμίνι. Απου κάτου απ' τα κιμέργια έκιγειν η φουτχιά σα σι φαρδύ φούρνουν όπους στα ρακουκάζανα. Στου φούρνου κατέβηναν μη σκαλουπάτχια.

Η λάσπη γένουνταν μη κουκινόχουμο καλό κουσκινισμένου. Την ονακάτουναν μη του τσαπί κι μι τα πουδάργια καμιάβλας.

Του τσιάρκι δούληυειν μη του πουδάρι. Ήταν ένας ξυλένιους άξουνας που έκλουθειν πανουθειό σ' ένα κουζινέτου στη βάση, μι ένα χειρούλι στραβό που δένουνταν μι γιρό λουρί σ' ένα σανίδι σαν πατήτρα που ανέβηνειν κι κατέβηνειν μη του πουδάρι, όπους κλώθουν τουν τρουχό οι τσιγγανόγιουφτοι που προυχούσαν μαχαίργια κι ψαλίντγια. Πανουθειό στουν άξουνα ήταν καρφουμένους νταβλάς, σανίδι στρόγγυλου χουντρό τρεις - τέσσαρεις πόντους κι φαρδύ πινήντα. Εικεί πανουθειό έβανον τη λάσπη που αλείφουντας τα χέργια τους μι νιρό, όπους έκλουθειν του τσιάρκι την έπλαθαν κι την έδουναν του σκήμα κι του ουρνέκι που είθηλαν. Έφκιαναν τσουκάλι, νταβάν, ουπικιάν.

Όντας γένουνταν του τσουκάλι τάφηναν πανουθειό σι σανίντγια για να τσιπώσει στουν ίσκιου κι ύστερνας ακουλνούσαν τα χειρούλια δουκιμάζουντας νάνει μαλακιά ουλίγου η λάσπη για ν' ακουλνούν. Η δουλειά αυτή, όπους κι όλεις οι δουλειές, είχειν ένα «χου» (ένα μυστικό, μια λεπτομέρεια).

Ήταν, κάναν κιρόν κάναν ζαμάνην, ένας τσουκαλάς πόφκιανειν σιόλια κι σιόλεις χουματένεις πούχειν κι' έναν κάλφαν για να του βουηθάει στη δουλειά. Έφκιανειν λάσπη, έπιρνειν τα σιόλια κι τ' αράντγιαζαν να στραγγίσουν, τάδουνειν στου μάστουρα να τα τριάσει στου φούρνου κι πέτχια. Αντγιάστηκειν αμά κι είπειν στου μάστουρα να τουν πληρώσει για να φύγει κι ν' ανοιξει δική του δουλειά. Ου μάστουρας τουν προυμήθηψειν να μη φύγει κι να μην αντγιάζητι ίσιαμι να μάθει καλά την τέχνη. Νέϊτι έφυγειν κι' άνοιξειν δικό του τσουκαλάδικου μη τσιάρκι κι φούρνουν, για να φκιάσει σιόλια κι σιόλεις.

Όντας αχίρησειν να δουλεύει κι' ήρθειν η ώρα να αχιρήσει τ' ακόλημα απ' τα χειρούλια, τα χειρούλια δεν ακουλνούσαν κι' έπιφταν. Τα σιόλια απόμνισκαν κουλουβά ύστερνας απ'

συνέχεια στη σελίδα 69

Για την μετεπανάστατικη ιστορία της Νάουσας 1822 - 1912

Του
Αχιλλέα Γκούτα
δικηγόρου

Όταν μιλάμε για «Ιστορία της Νάουσας» όλοι σχεδόν αναφερόμαστε στα προεπαναστατικά χρόνια και κυρίως στα ηρωϊκά επαναστατικά γεγονότα και το χαλασμό της Νιάουσας. Από κει και πέρα σταματάμε, σαν τάχα να έχει ποτέ στα ματήσει η ζωή. Και όμως, η ζωή ξανάρχισε κάποτε στη Νιάουστα το 1823 και μέσα από τα χαλάσματα ξεπήδησε μιά νέα πολιτεία, μιά καινούργια κοινωνία πολιτών.

Ο 19ος αιώνας - από την καταστροφή του 1822 μέχρι το 1912, που ήρθε το ελληνικό - είναι μιά αξιοσημείωτη περίοδο στην ιστορία της πόλης μας. Σ' αυτά τα ενενήντα χρόνια διαμορφώνεται μιά νέα κοινωνία εξελισσόμενη, με νέες μορφές παραγωγής και παραγωγικών σχέσεων, όπου οι παλιές κοινωνικο-οικονομικές μορφές και σχέσεις συνεχίζονται και αλλάζουν, νέες κοινωνικές δομές σχηματοποιούνται, με αντίστοιχες νέες μορφές εξουσίας και κοινωνικής συμπεριφοράς, συνήθειες και έθιμα, πολιτισμικές αλλαγές. Στην περίοδο αυτή, μετά το καταστάλαγμα από τον χαλασμό και τη νέα εποίκηση από τα γύρω χωριά, έχουμε το ξαναστήσιμο της παλιάς βιοτεχνίας, το άνοιγμα της κλειστής οικονομίας, την εμφάνιση της βιομηχανίας με την ίδρυση του πρώτου νηματουργείου το 1874, με την διαμόρφωση και επικράτηση νέας κυρίαρχης τάξης, των «τζορμπατζήδων», την ανάπτυξη πολιτικής ζωής με τη δημογεροντία και τα πολιτικά κόμματα, τον έλληνα δήμαρχο από το 1856, την εκπαιδευτική και πολιτιστική άνοδο, την ίδρυση του Πούπουλου και τέλος την εποχή του Μακεδονικού αγώνα.

Γενικά ο 19ος αιώνας είναι μιά περίοδος ανάπτυξης οικονομικής ζωής στο βαλκανικό χώρο της τότε Οθωμανικής αυτοκρατορίας και ιδιαίτερα στην πόλη μας, με αντιφάσεις και συγκρούσεις, που έχει μιάν ιδιαιτεράτητα και που σημάδεψε την παραπέρα πορεία της πόλης αυτής και ίσως θα την επηρεάζει και μελλοντικά.

***

Αν εξαιρέσουμε λίγες μελέτες σε περιοδικά και κυρίως άρθρα σε εφημερίδες, νομίζω ότι, η μεταπανασταστική αυτή περίοδος της ιστορίας της Νάουσας δεν έχει μελετηθεί αρκετά και σε βάθος. Και, υπάρχει ο κίνδυνος, όσο θα απομακρυνόμαστε χρονικά απ' αυτήν, να χάνονται συνεχώς τα στοιχεία (έγγραφα επίσημα και ιδιωτικά, μνημεία γραπτά και προφορικά, που βρίσκονται σε κρατικές υπηρεσίες, βιβλιοθήκες, ιδρύματα ή και σε ιδιώτες), οι ψηφίδες οι απαραίτητες για το σήσιμο του ψηφιδωτού πανοράματος αυτής της ιστορίας.

Δεν είναι, βέβαια, δουλειά εύκολη η συγκέντρωση και η μελέτη όλων αυτών των στοιχείων για την ιστορία της Νάουσας στον 19ο αιώνα. Το μάζεμα των στοιχείων, η έρευνα και η αξιοποίησή τους δεν μπορεί να είναι δουλειά ενός ή και δύο ερευνητών ή και ιστορικών, όση κατάρτιση και αν έχουν και καλή προαίρεση. Χρειάζεται μιά ομαδική δουλειά με προγραμματισμό κι' αυτό μπορεί να γίνει μόνο με την ίδρυση στη Δημοτική μας Βιβλιοθήκη ενός «ιστορικού Αρχείου της Νάουσας», κέντρου συγκέντρωσης των στοιχείων, μελέτης και έρευνας. Από το Αρχείο αυτό θα αντλήσουν οι μελετητές όλες τις απαραίτητες πληροφορίες για τα γεγονότα και συμβάντα που ύφαναν τη αξιοσημείωτη ζωή αυτής της πόλης στον 19ο αιώνα.

ΤΟΤΙ ΚΑΙ ΤΩΡΑ

συνέχεια από την σελίδα 68

του ψήσιμου. Μνιά νταγιό βουλές.

Αυτός για να σκάσει απ' του κακό του. Μπρε ξαναδουκίμασειν κι' άλλεις βουλές, καν τίποτας, τα χειρούλια έπιφταν. Τί να φκιάσει, έριξειν τα μούτρα του κι πάει σα βρημένη γάτα στου μάστουρα.

— Αμάν σι σένα κι στουν Θειό σου καταστράφηκα. Αυτό κι' αυτό τα χειρούλια δεν ακουλνούν.

— Έλα δω αρά αντγιαστικέ, κάτσι τώρα αυτήν την δουλειά δα φκιάσου, είσει κι τυχηρός. Ιά κύταξει!

Παίρνει μνιά σιόλα ου μάστουρας που τσίπουσειν ουλίγου. Πλάθει του χειρούλι κι πριν τ' ακουλήσει του φκιά νει χούου! Του χουρχουρίζει μη του στόμα του κι' ακουλνάει!

— Αυτό δα φκιάσεις κι σύ.

Ου κάλφας ουδέτσι απόμεινειν.

— Μπρε, λέει, αυτό είνει του μυστικό;

— Αυτό είνει. Όλα τα πράγματα έχουν ένα χου, λέει ου μάστουρας.

Τα τσουκάλια δεν έπριπειν να στιγνώσουν πριν την ώρα τους γιατί έσκαζαν. Για να μη σκάζουν έβαναν μίνιου στου χώμα.

Στους νταβάδεις, τα μισούργια κι τους ντιντζιρέδεις για να γιαλίσουν έβαναν μουλιβόσκουνι λειουμένη πριν ψηθούν που την άλειφαν σα μπουϊά.

Ύσταρνας τα μισουστιγνά τσουκάλια τάβαναν στου φούρνου μη προυσουχή κάτου τα μάϊ τρανά κι' απανουθειό τα μικρότιρα μι τη σειριά.

Πανουθειό του φούρνου τουν σκέπαζαν μη τσακισμένα κιαραμίντγια κι' ύσταρνας έβαναν φουτχιά για να ψηθούν.

Για την οικουνουμία που φκιάνουν όλοινοι στα δικά τους πράγματα απόμεινειν κι' η παροιμία:

«Ου τσουκαλάς μη τσακισμένου τσουκάλι πίνει νιρό».

ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΙΔΙΩΜΑ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΑΣ

(ΘΕΜΑΤΑ ΦΩΝΗΤΙΚΗΣ)

ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ - ΜΕΛΕΤΗ
Του Στέργιου Σπ. Αποστόλου

Αντί για πρόλογο

Η μαζική μεταπολεμική εισβολή των ραδιοφωνικών αρχικά και τηλεοπτικών στην συνέχεια μέσων ενημέρωσης στις μέχρι τότε κλειστές κοινωνίες των ελληνικών πόλεων και χωριών, μέσα από τα οποία, μεταξύ των άλλων, περνούν και διοχετεύονται στον λαό τυποποιημένα, σχεδόν, γλωσσικά, πολιτιστικά κλπ. στοιχεία (ντόπια και εισαγόμενα), το φαινόμενο της διογκωμένης εσωτερικής μετανάστευσης (αστυφιλία) και η παροχή σε πανελλήνια κλίμακα ενιαίας παιδείας σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, υπήρξαν — κατά την άποψή μου — οι κυριότερες αιτίες οι οποίες συνέτειναν, παράλληλα με την καταλυτική επίδραση του χρόνου, στην βαθμιαία εξαφάνιση των διαφόρων ελληνικών γλωσσικών ιδιωμάτων και φυσικά και του γλωσσικού ιδιώματος της Νάουσας.

Δεν θα παραλείψω, βέβαια, να αναφερθώ και στον συνεχώς ελαττούμενο αριθμό των εμψύχων φορέων ενός γλωσσικού ιδιώματος που σήμερα έχει περιορισθεί σε ελάχιστα άτομα παρωχημένης, κύρια, ηλικίας (γέροντες και γερόντισσες).

Παράλληλα, λοιπόν, με την ιστορική και λαογραφική έρευνα, θεώρησα εξ ίσου αξιόλογο να ασχοληθώ και με την γλωσσολογική, με επικεντρωμένο το ενδιαφέρον μου στο γλωσσικό ιδίωμα της Νάουσας, το οποίο, αναμφισβήτητα, εμφανίζει ιδιαίτερης αξίας γλωσσικά στοιχεία για τον μελετητή.

Έτσι, οι επίμονες και επίπονες προσπάθειες που κατέβαλα επί τρεις, σχεδόν, δεκαετίες, προς την κατεύθυνση της καταγραφής, συγκέντρωσης, κατάταξης και αξιολόγησης του γλωσσικού υλικού μέσα από μεθόδες έρευνας επιστημονικά παραδεκτές, έρχονται να καλύψουν —κατά κάποιο τρόπο — το κενό που υπάρχει από την παντελή έλλειψη ερευνών και μελετών στον χώρο αυτό, τουλάχιστον μέχρι σήμερα.

Με την πεποίθηση ότι πίσω από την έρευνα και μελέτη των στοιχείων μιάς γλώσσας ή ακόμα και ενός γλωσσικού ιδιώματος, μπορεί να κρύβεται πολλές φορές η ίδια η ιστορία του λαού που το ομιλεί, παραδίδω τμηματικά για δημοσίευση τις μελέτες μου, αρχή κάνοντας από τον χώρο της Φωνητικής και με ειδικότερο θέμα: «Η ΠΡΟΦΟΡΑ ΤΩΝ ΦΘΟΓΓΩΝ ΣΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΙΔΙΩΜΑ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΑΣ».

Α΄ Η ΠΡΟΦΟΡΑ ΤΩΝ ΦΘΟΓΓΩΝ

Α

1) Ομαλή προφορά

—αναχυρνώ, τραπέτσι, μαλαγκούτα, γκαϊγκανάς, Ζουβάνα κ.λ.π.

2) Αλλοιωμένη προφορά

—μπιστιρ(ά), πατ(ά)τα, στ(ά)ρι, θ(ά)μα, μουρ(ά), γουρθ(ά) κ.λ.π.

Στην περίπτωση αυτή το αλλοιωμένο α προφερόμενο αποκλίνει ηχητικά προς το σύμπλεγμα των φωνηέντων εα ή ια με σχεδόν ανεπαίσθητη και γρήγορη διαδρομή του ε ή ι και εμφανιτική προφορά του α. Επίσης έχει παρατηρηθεί ότι το αλλοιωμένο αυτό α που είναι προϊόν συνήζησης των παραπάνω φωνηέντων, εμφανίζεται πάντοτε τονισμένο στις λέξεις που το εμπεριέχουν. Π.χ.

—(η) μπιστιρ(ά) προφέρεται: (η) μπιστιρ(εά)—(ιά)
—(η) πατ(ά)τα προφέρεται: (η) πετ(εά)—(ιά)τα
—(το) στ(ά)ρι προφέρεται: (του) στ(εά)—(ιά)ρι
—(το) θ(ά)μα προφέρεται: (του) θ(εά)—(ιά)μα
—(η) μουρ(ά) προφέρεται: (η) μουρ(εά)—(ιά)
—(η) γουρθ(ά) προφέρεται: (η) γουρθ(εά)—(ιά)

Β

1) Ομαλή προφορά

—σιβαίνου, βουδέτα, βότχειους, βρώμνιους, λέραβους κλπ

2) Λοιπές περιπτώσεις

α) Στα ονόματα αρσενικού γένους που λήγουν σε -βιους, θηλυκού σε -βια και ουδετέρου σε -βιου (νοούνται και όλα τα ομόηχα του ι) κατά την προφορά τους, μεταξύ του β και του ι παρεμβάλλεται το γράμμα γ. Π.χ.

—ο κλούβιος / ου κλούβιους προφέρεται: κλούβγιους
—η Ζαβιά / η Ζαβιά προφέρεται: Ζαβγιά
—το πρόβειο / του πρόβειου προφέρεται: πρόβγειου

Εξαιρούνται τα παροξύτονα ονόματα που λήγουν σε -βεους ή -βιους για τα αρσενικά, -βεα ή -βια για τα θηλυκά και -βεου ή -βιου για τα ουδέτερα (νοούνται και τα ομόηχα του ε και του ι).

β) Στα ονόματα ουδετέρου γένους που λήγουν σε -βι ο πληθυντικός τρέπεται σε -βγια, δηλαδή και στην περίπτωση αυτή παρεμβάλλεται αντίστοιχα το γράμμα γ. Π.χ.

—το ποστάβι / του πουστάβι — τα πουστάβγια
—το κουτάβι / του κουτάβι — τα κουτάβγια

γ) Όταν στην περίπτωση 2α και στο θηλυκό όνομα το α της κατάληξης είναι αλλοιωμένο (π.χ. γκαβ(ά), στραβ(ά) κ.λ.π.), δεν ισχύει ο κανόνας που αναφέρεται παραπάνω αλλά ό,τι και στην προφορά του αλλοιωμένου α. (βλ. σχ.). Π.χ.

—η γκαβ(ά) προφέρεται: γκαβ(εά)—(ιά) και όχι γκαβγιά
—η στραβ(ά) προφέρ.: στραβ(εά)—(ιά) και όχι στραβγιά

δ) Σε μερικές περιπτώσεις (πολύ σπάνιες) όταν το β ευρίσκεται στην αρχή της λέξης τρέπεται σε γ ή στα συμπλέγματα γκ και μπ. Π.χ.

—βλέπω / βλέπου προφέρεται: γλέπου
—το βλέφαρο / του βλέφαρου προφέρεται: γκλέφαρου
—το βραβείο / του βραβείου προφέρεται μπραβείου

Γ

1) Ομαλή προφορά

—γατσιάζου, αγλήγουρας, γαζιόλι, αγλύστρα, γουρνάρης κ.λ.π.

2) Λοιπές περιπτώσεις

α) Όταν το γ ευρίσκεται προ των φωνηέντων ε και ι (και όλων των ομοήχων τους) παθαίνει ουράνωση, δηλαδή προφέρεται σαν γΐ, ακριβώς σαν να παρεμβάλλεται μεταξύ αυτού και του φωνήεντος που ακολουθεί ο φωνήεντας φθόγγος ΐ. (περίπου όπως το αρχαίο ημίφωνο J)

Π.χ.

—η γίδα / η γίδα προφέρεται: γΐδα

—ο γέρος / ου γέρους προφέρεται: γΐέρους κλπ.

β) Σε μερικές λέξεις (περιορισμένες οι περιπτώσεις) που αρχίζουν από γ αυτό τρέπεται προς το άρρινο σύμπλεγμα γκ Π.χ.

—το γλυνάρι / του γλυνάρι προφέρεται: γκλυνάρι

—το γριβάδι / του γριβάδι προφέρεται: γκριβάδι

Δ

1) Ομαλή προφορά

—πουδένουμι, δ'ρμόνι, βουδέτα, δέξους, ισιάδι κλπ.

2) Λοιπές περιπτώσεις

α) Στα ονόματα αρσενικού γένους που λήγουν σε -διους, θηλυκού σε -δια και ουδετέρου σε -δίου (νοούνται και όλα τα ομόηχα του ι) κατά την προφορά τους, το μεν δ τρέπεται στο σύμπλεγμα ντ, ενώ μεταξύ αυτού και του ι παρεμβάλλεται το γράμμα γ. Π.χ.

—ο άδειος / ου άδειους προφέρεται: άντγειους

—η ίδια / η ίδια προφέρεται: ίντγια

—το γίδειο / του γίδειου προφέρεται: γΐντγειου

Εξαιρούνται τα παροξύτονα ονόματα που λήγουν σε -δεους ή -διους για τα αρσενικά, -δεα ή -δια για τα θηλυκά και -δεου ή -διου για τα ουδέτερα (νοούνται και τα ομόηχα του ε και του ι).

β) Στα ονόματα ουδετέρου γένους που λήγουν σε -δι ο πληθυντικός τρέπεται σε -ντγια, δηλαδή και στην περίπτωση αυτή το μεν δ τρέπεται στο σύμπλεγμα ντ, μεταξύ δε αυτού και του ι παρεμβάλλεται το γράμμα γ. Π.χ.

—το πονίδι / του πουνίδι — τα πουνίντγια

—το παιδί / του παιδί — παϊντγιά κ.λ.π.

γ) Όταν στην περίπτωση 2α και στο θηλυκό όνομα το α της κατάληξης είναι αλλοιωμένο (π.χ. λουβουδ(ά), πουδ(ά) κ.λ.π.), δεν ισχύει ο κανόνας που αναφέρεται παραπάνω αλλά ό,τι και στην προφορά του αλλοιωμένου α (βλ. σχ.) Π.χ.

—η λουβουδ(ά) προφέρεται: λουβουδ(εά)—(ιά) και όχι λουβουντγιά

—η πουδ(ά) προφέρ.: πουδ(εά)—(ιά) και όχι πουντγιά

δ) Σε μερικές περιπτώσεις (περιορισμένες) όταν το δ ευρίσκεται στην αρχή της λέξης τρέπεται προς τα άρρινα συμπλέγματα ντ και ντγ. Π.χ.

—διαλέγω / διαλέγου προφέρεται: ντγιαλέγου

—ο δραγάτης / ου δραγάτης προφέρεται: ντραγάτης

ε) Επίσης, υπάρχουν περιπτώσεις λέξεων για τις οποίες δεν ισχύει ο κανόνας που αναφέρεται στην περίπτωση 2α και στο ουδέτερο γένος. Π.χ.

—το σχέδιο προφέρεται: του σκέδιου και όχι σκέντγιου

—το ράδιο προφέρεται: του ράδιου και όχι ράντγιου

Ε

1) Ομαλή προφορά

—Πλέγου, νταλαβέργια, ρέχαβους, κουμπές, έρτζι κλπ.

2) Λοιπές περιπτώσεις

Στις λέξεις που το ε (ή το ομόηχό του αι) δεν τονίζεται, αυτό κατά την προφορά του τρέπεται σε ι. Π.χ.

—ενδιαφέρομαι προφέρεται: ινδιαφέρουμι (ισχύει γ α το αι)

—ο πελεκάνος προφέρεται: ου πιλικάνους

—η εκκλησία προφέρεται: η ικκλησιά

—το πελεκούδι προφέρεται: του πιλικούδι

Αντίθετα: —πέτεινους, λέτσιους, τζιουλβές, κ.λ.π. (περιπτώσεις τονισμένου ε).

Ζ

1) Ομαλή προφορά

—Ζμαραγκιάζου, Ζουβανάς, Ζούνταβους, Ζάμτι, Ζουφός κλπ.

2) Λοιπές περιπτώσεις

Όταν το ζ ευρίσκεται προ των φωνηέντων ε και ι (και όλων των ομοήχων τους) προφέρεται σαν ζ δασύ (ζΐ), ακριβώς σαν να παρεμβάλλεται μεταξύ του ζ και του φωνήεντος που ακολουθεί ο φωνήεντας φθόγγος ΐ. Π.χ.

—Ζεύω / Ζεύου προφέρεται: ζΐεύου

—η ζίγρα / η ζίγρα προφέρεται: ζΐίγρα

Η

1) Ομαλή προφορά

—απηδώ, πηλαλητόν, χαριώτης, πλάτης, ήλιους κλπ.

2) Λοιπές περιπτώσεις

Συσχέτιση με το ομόηχό του ι.

Θ

1) Ομαλή προφορά

—θαραπαύουμι, κάθουρους, αυρθός, θ'ρμό, καρθάρι κ.λ.π.

2) Λοιπές περιπτώσεις

α) Στα ονόματα αρσενικού γένους που λήγουν σε -θιους, θηλυκού σε -θια και ουδετέρου σε -θίου (νοούνται και όλα τα ομόηχα του ι) κατά την προφορά τους, το μεν θ τρέπεται σε τ, μεταξύ δε αυτού και του ι παρεμβάλλεται το γράμμα χ. Π.χ.

—ο βόθειος / ου βόθειους προφέρεται: βότχειους

—η αλήθεια / η αλήθεια προφέρεται: αλήτχεια

—το συνήθειο / του συνήθειου προφέρεται: συνήτχειου

Εξαιρούνται τα παροξύτονα ονόματα που λήγουν σε -θεους ή -θιους για τα αρσενικά, -θεα ή -θια για τα θηλυκά και -θεου ή -θιου για τα ουδέτερα (νοούνται και τα ομόηχα του ε και του ι)

β) Στα ονόματα ουδετέρου γένους που λήγουν σε -θι ο πληθυντικός τρέπεται σε -τχια, δηλαδή και στην περίπτωση αυτή το μεν θ τρέπεται σε τ, μεταξύ δε αυτού και του ι παρεμβάλλεται το γράμμα χ. Π.χ.

—το ορνίθι / του ουρνίθι — τα ουρνίτχια

—το σιμίθι / του σιμίθι — τα σιμίτχια

γ) Όταν στην περίπτωση 2α και στο θηλυκό όνομα το α της κατάληξης είναι αλλοιωμένο (π.χ. αρμαθ(ά), κουλουκυθ(ά) κ.λ.π.) δεν ισχύει ο κανόνας που αναφέρεται παραπάνω αλλά ό,τι και στην προφορά του αλλοιωμένου α (βλ. σχ.). Π.χ.

—η αρμαθ(ά) προφέρεται: αρμαθ(εά)—(ιά) και όχι αρματχιά

—η κουλουκυθ(ά) προφέρεται: κουλουκυθ(εά)—(ιά) και όχι κουλουκυτχιά.

δ) Το θ τρέπεται πάντοτε σε τ όταν πρό αυτού ευρίσκεται το σύμφωνο σ. Π.χ.

—ο Δημοσθένης / ου Δημουσθένης προφέρ.: Δημουστένης

—η ασθένεια / η ασθένεια προφέρεται: αστένεια

Επίσης, υπάρχουν περιπτώσεις (περιορισμένες) που όταν το θ ευρίσκεται στην αρχή της λέξης τρέπεται σε τ. Π.χ.

— τα θρύψαλα / τα θρύψαλα προφέρεται: τρύψαλα

— τα θρίμματα / τα θρίμματα προφέρεται: τρίμματα

Ι

1) Ομαλή προφορά

—ιχτιώ, κιτριμπόμπουλου, ιχτέ(ς), κουλιούφι, φαλκίδι

κ.λ.π.

2) Λοιπές περιπτώσεις

Συοχέτιση με όλα τα ομόηχά του.

Κ

1) Ομαλή προφορά

—καθαρνώ, κουνέτου, κλουδί, καμός, καλτσιάς κ.λ.π.

2) Λοιπές περιπτώσεις

Όταν το κ. ευρίσκεται προ των φωνηέντων ε και ι (και όλων των ομοήχων τους) παθαίνει ουράνωση, δηλαδή προφέρεται σαν κΐ, ακριβώς σαν να παρεμβάλλεται μεταξύ αυτού και του φωνήεντος που ακολουθεί ο φωνήεντας φθόγγος ΐ. (βλ. αντίστοιχη περίπτωση στο γράμμα Γ). Π.χ.

—κέσκι / κέσκι προφέρεται: κΐέσκι

—το κίνημα / του κίνημα προφέρεται: κΐίνημα κ.λ.π.

Λ

1) Ομαλή προφορά

—λαμώνου, λάτους, κλούτσους, λότσα, λαβδαρ(εά)—(ιά) κ.λ.π.

2) Λοιπές περιπτώσειις

α) ΙΟταν το λ ευρίσκεται προ των φωνηέντων ε και ι αποκτά ουρανικώτερη προφορά όπως π.χ. στις λέξεις: λέραβους, λιλίδι, λέλε κλπ.

Τέλεια ουράνωση του λ έχει εντοπισθεί στο κύριο όνομα Μού(λ)κας (υποκοριστικό του Θωμάς / Θωμούλης / Μούλης / Μού(λ)κας). Πρόκειται, πάντως, για πολύ σπάνια περίπτωση.

β) Στα οξύτονα ονόματα θηλυκού γένους που λήγουν σε -λια ο πληθυντικός τρέπεται σε -λές. Π.χ. Π.χ. δουλειά - δουλές, ιλιά(ελιά) - ιλές κλπ.

Μ

1) Ομαλή προφορά

—μουλώνου, μανακόκι, μαλαγκούτα, μιντέρι, μούγκι κ.λ.π.

2) Λοιπές περιπτώσεις

α) Στα ονόματα αρσενικού γένους που λήγουν σε -μιους, θηλυκού σε -μια και ουδετέρου σε -μιου (νοούνται και όλα τα ομόηχα του ι) κατά την προφορά τους, μεταξύ του μ και του ι παρεμβάλλεται το γράμμα ν. Π.χ.

—ο βρώμιος / ου βρώμιους προφέρεται: βρώμνιους

—η λάμια / η λάμια προφέρεται λάμνια

—το τίμιο / του τίμιου προφέρεται: τίμνιου

Εξαιρούνται τα παροξύτονα ονόματα που λήγουν σε -μεους ή -μιους για τα αρσενικά, -μεα ή -μια για τα θηλυκά και -μεου ή -μιου για τα ουδέτερα (νοούνται και τα ομόηχα του ε και του ι).

β) Στα ονόματα ουδετέρου γένους που λήγουν σε -μι ο πληθυντικός τρέπεται σε -μνια, δηλαδή και στην περίπτωση αυτή παρεμβάλλεται αντίστοιχα το γράμμα ν. Π.χ.

—το δρόμι / του δρόμι — τα δράμνια

— το ποτάμι / του ποτάμι — τα ποτάμνια

γ) Όταν στην περίπτωση 2α και στο θηλυκό όνομα το α της κατάληξης είναι αλλοιωμένο (π.χ. αρμ(ά), ουμ(ά) κ.λ.π.) δεν ισχύει ο κανόνας που αναφέρεται παραπάνω αλλά ό,τι και στην προφορά του αλλοιωμένου α. (βλ. σχ.) Π.χ.

—η αρμ(ά) προφέρεται: αρμ(εά)—(ιά) και όχι αρμνιά

—η ουμ(ά) προφέρεται: ουμ(εά)—(ιά) και όχι ουμνιά

δ) Στα οξύτονα ονόματα θηλυκού γένους που λήγουν σε -μνιά ο πληθυντικός τρέπεται σε -μές. Π.χ. καλαμνιά - καλαμές κ.λ.π.

Ν

1) Ομαλή προφορά

—νίβουμι, νούδι, νάνα, σκουφούνι, ντγιάτανους κ.λ.π.

2) Λοιπές περιπτώσεις

α) Το τελικό ν μιάς λέξης αποκτά βαθειά έρρινη χροιά όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από τα σύμφωνα κ, π και τ και συνεκφωνούμενο με αυτά τα τρέπει, αντίστοιχα, στα συμπλέγματα γκ, μπ και ντ. Π.χ. οι φράσεις:

—πουν κίταρνου: αποκλίνει ηχητικά: του(ν) γκίταρνου

—την πασπάλα: αποκλίνει ηχητικά: τη(ν) μπασπάλα

—τουν τρούκουλα: αποκλίνει ηχητικά: του(ν) ντρούκουλα κ.λ.π.

β) Στα οξύτονα ονόματα θηλυκού γένους που λήγουν σε -νιά ο πληθυντικός τρέπεται σε -νές. Π.χ. μπουχτανιά (=γροθιά) - μπουχτανές κλπ.

Ξ

1) Ομαλή προφορά

—ξουντγιάζου, λίξα, κλόξα, ξούγκι, λουξός κ.λ.π.

2) Λοιπές περιπτώσεις

α) ΙΟταν του Ξ ευρίσκεται προ των φωνηέντων ε και ι (και όλων των ομοήχων τους) προφέρεται σαν Ξ δασύ (Ξΐ), ακριβώς σαν να παρεμβάλλεται μεταξύ αυτού και του φωνήεντος που ακολουθεί ο φωνήεντας φθόγγος ΐ. Π.χ.

—το ξέσκισμα / του ξέσκισμα προφέρεται: Ξΐέσκιζμα

—το ξεχωρνώ / ξιχουρνώ προφέρεται: Ξΐχουρνώ

β) Επίσης, υπάρχουν περιπτώσεις λέξεων που αρχίζουν από το γράμμα Ξ και παρ' όλο που δεν ακολουθούν τα φωνήεντα ε και ι αλλά το α, αυτό διατηρεί την δασεία προφορά του. Π.χ.

—Ξαλαφρώνω / Ξαλαφρώνου προφέρεται: Ξΐαλαφρώνου

—Ξαλλάζω / Ξαλλάζου προφέρεται: Ξΐαλλάζου

Ο

1) Ομαλή προφορά

—κόφτου, μπιζόρι, μπουρμπόκι, όντας, φόβγιους κ.λ.π.

2) Αλλοιωμένη προφορά

—Μητ(ό)ς, Γκουντ(ό)ς κ.λ.π.

Η περίπτωση αυτή έχει εντοπισθεί βασικά σε κύρια ονόματα και το αλλοιωμένο ο προφερόμενο αποκλίνει ηχητικά προς το σύμπλεγμα των φωνηέντων εο ή ιο μέ, σχεδόν, ανεπαίσθητη και γρήγορη διαδρομή του ε ή ι και εμφαντική προφορά του ο (συνίζηση).

Επίσης, έχει παρατηρηθεί ότι το αλλοιωμένο αυτό ο εμφανίζεται πάντοτε τονισμένο στις λέξεις που το εμπεριέχουν. Π.χ.

—ο Μητ(ό)ς προφέρεται: ου Μητ(εό)ς—(ιός)

—ο Γκουντ(ό)ς προφέρεται: ου Γκουντ(εό)ς—(ιός)ς κλπ

3) Λοιπές περιπτώσεις

Στις λέξεις που το ο (ή το ομόηχό του ω) δεν τονίζεται, αυτό, κατά την προφορά του, τρέπεται σε ου. Π.χ.

—υπολογίζω προφέρεται: υπουλουγίζου

—ο υποκόπανος προφέρεται: ου υπουκόπανους

—η μονοκόμματη προφέρεται: η μουνουκόμματη

—το ορνιθοτροφείο προφέρεται: του ουρνιθουτρουφείου κ.λ.π.

Αντίθετα: κρυγιός, σκόλη, σιόλι, μόλι κ.λ.π. (περιπτώσεις τονισμένου ο).

Π

1) Ομαλή προφορά

—πιδικλώνου, κούσπα, πάχα, πουρλίδα, πανουθιό κ.λ.π.

2) Λοιπές περιπτώσεις

α) Στα ονόματα αρσενικού γένους που λήγουν σε -πιους, θηλυκού σε -πια και ουδετέρου σε -πιου (νοούνται και όλα τα ομόηχα του ι), κατά την προφορά τους, μεταξύ του π. και του ι παρεμβάλλεται το γράμμα χ. Π.χ.

—ο σάπιος / ου σάπιους προφέρεται: σάπχιους

—η Αραπιά / η Αραπιά προφέρεται: Αραπχιά

—το εντόπιο / του ιντόπιου προφέρεται: ιντόπχιου

Εξαιρούνται τα παροξύτονα ονόματα που λήγουν σε -πεους ή -πιους για τα αρσενικά, -πεα ή -πια για τα θηλυκά και -πεου ή -πιου για τα ουδέτερα (νοούνται και τα ομόηχα του ε και του ι).

β) Στα ονόματα ουδετέρου γένους που λήγουν σε -πι ο πληθυντικός τρέπεται σε -πχια, δηλαδή και στην περίπτωση αυτή παρεμβάλλεται, αντίστοιχα, το γράμμα χ. Π.χ.

—το σιόπι / του σιόπι — τα σιόπχια

—το ντουλάπι / του ντουλάπι — τα ντουλάπχια

γ) Όταν στην περίπτωση 2α και στο θηλυκό όνομα το α της κατάληξης είναι αλλοιωμένο (π.χ. κουτσουπ(ά), κ.λ.π.), δεν ισχύει ο κανόνας που αναφέρεται παραπάνω αλλά ό,τι και στην προφορά του αλλοιωμένου α (βλ. σχ.) Π.χ.

—η κουτσουπ(ά) προφέρεται: κουτσουπ(εά)—(ιά) και όχι κουτσουπχιά, παρ' όλο που έχει εντοπισθεί και αυτός ο τύπος.

Ρ

1) Ομαλή προφορά

—ριζότο, παρμάρα, ρόπουτους, ρουγκάλιζμα, τράφους κ.λ.π.

2) Λοιπές περιπτώσεις

α) Στα ονόματα αρσενικού γένους που λήγουν σε -ριους θηλυκού σε -ρια και ουδετέρου σε -ριου (νοούνται και όλα τα ομόηχα του ι), κατά την προφορά τους, μεταξύ του ρ και του ι παρεμβάλλεται το γράμμα γ. Π.χ.

—ο ακέριος / ου ακέριους προφέρεται: ακέργιους

—η βαρειά / η βαρειά προφέρεται: βαργειά

—το κινούργιο / του κινούργιου προφέρεται: κινούργιου

Εξαιρούνται τα παροξύτονα ονόματα που λήγουν σε -ρεους ή -ριους για τα αρσενικά, -ρεα ή -ρια για τα θηλυκάκά και -ρεου ή -ριου για τα ουδέτερα (νοούνται και τα ομόηχα του ε και του ι)

β) Στα ονόματα ουδετέρου γένους που λήγουν σε -ρι ο πληθυντικός τρέπεται σε -ργια, δηλαδή και στην περίπτωση αυτή παρεμβάλλεται αντίστοιχα το γράμμα γ. Π.χ.

—το νταλαβέρι / του νταλαβέρι — τα νταλαβέργια

—το μιντέρι / του μιντέρι — τα μιντέργια

γ) Όταν στην περίπτωση 2α και στο θηλυκό όνομα το α της κατάληξης είναι αλλοιωμένο (π.χ. παταρ(ά), μουρ(ά) κ.λ.π.) δεν ισχύει ο κανόνας που αναφέρεται παραπάνω αλλά ό,τι και στην προφορά του αλλοιωμένου α (βλ. σχ.) Π.χ.

—η παταρ(ά) προφέρ.: παταρ(εά)—(ιά) και όχι παταργιά

—η μουρ(ά) προφέρεται: μουρ(εά)—(ιά) και όχι μουργιά

δ) Υπάρχουν περιπτώσεις λέξεων στις οποίες δεν ισχύει ο κανόνας της περίπτωσης 2α. Π.χ.

—ου κύριους και όχι ου κύργιους

—η μυστήρια και όχι η μυστήργια

—του δικαστήριου και όχι του δικαστήργιου κ.λ.π.

Σ

1) Ομαλή προφορά

—σφαλνώ, σκαμάγκι, κασατούρα, σουγκλί, σπληνιάρης κ.λ.π.

2) Λοιπές περιπτώσεις

Όταν το σ ευρίσκεται προ των φωνηέντων ε και ι (και όλων των ομοήχων τους) προφέρεται σαν σ δασύ (σΐ), ακριβώς σαν να παρεμβάλλεται μεταξύ του σ και του φωνήεντος που ακολουθεί ο φωνήεντας φθόγγος ΐ. Π.χ.

—το σέγκι / του σέγκι προφέρεται: σΐέγκι

—σιβαίνω / σιβαίνου προφέρεται: σΐιβαίνου

β) Το σ όταν ευρίσκεται προ των συμφώνων β, γ, δ, λ, μ, και ν, τρέπεται σε ζ. Π.χ.

—ου άσβους προφέρεται: άζβους

—ου σγουρός προφέρεται: ζγουρός

—ου Βασδέκης προφέρεται: Μπαζδέκης (κύριο όνομα)

—τούσλα προφέρεται: τούζλα

—σμούργια προφέρεται: ζμούργια

—σνύχι προφέρεται: ζνύχι κ.λ.π.

γ) Επίσης προ των συμπλεγμάτων γκ, μπ, και ντ τρέπεται σε ζ. Π.χ.

—τα σγκρουβάλια προφέρεται: ζγκρουβάλια

—σμπουρνώ προφέρεται: ζμπουρνώ

—σαντίζου προφέρεται: αζντίζου κ.λ.π.

Τ

1) Ομαλή προφορά

—Τσυρλώνου, τρόκαλου, κατίνα, ματινίτσα, ταχυαινή κλπ.

2) Λοιπές περιπτώσεις

α) Στα ονόματα αρσενικού γένους που λήγουν σε -τιους, θηλυκού σε -τια και ουδετέρου σε -τιου (νοούνται και όλα τα ομόηχα του ι) κατά την προφορά τους, μεταξύ του τ και του ι παρεμβάλλεται το γράμμα χ. Π.χ.

—ο τέτοιος / ου τέτοιους προφέρεται: τέτχοιους

—η πραμάτεια / η πραμάτεια προφέρεται: πραμάτχεια

—το λέκτιο / του λέκτιου προφέρεται: λέκτχιου κ.λ.π

Εξαιρούνται τα παροξύτονα ονόματα που λήγουν σε -τέους ή -τιους για τα αρσενικά, -τεα ή -τια για τα θηλυκά και -τεου ή -τιου για τα ουδέτερα. (νοούνται και τα ομόηχα του ε και του ι).

β) Στα ονόματα ουδετέρου γένους που λήγουν σε -τι, ο πληθυντικός τρέπεται σε -τχια, δηλαδή και στην περίπτωση αυτή παρεμβάλλεατι αντίστοιχα, το γράμμα χ. Π.χ.

—το παλιαρούτι / του παλιαρούτι — τα παλιαρούτχια

—το ποιήτι / του ποιήτι — τα ποιήτχια κ.λ.π.

γ) Όταν στην περίπτωση 2α και στο θηλυκό όνομα το α της κατάληξης είναι αλλοιωμένο (π.χ. πυτ(ά), ιτ(α) κ.λ.π.), δεν ισχύει ο κανόνας που αναφέρεται παραπάνω αλλά ό,τι και στην προφορά του αλλοιωμένου α. (βλ. σχ.) Π.χ.

—η πυτ(ά) προφέρεται: πυτ(εά)—(ιά) και όχι πυτχιά

—η ιτ(ά) προφέρεται: ιτ(εά)—(ιά) και όχι ιτχιά

Υ

1) Ομαλή προφορά

—υπουφέρου, υπιρτώργιας, ύπιργα, ύσταρνας, αψύς κ.λ.π.

2) Λοιπές περιπτώσεις

Συσχέτιση με τα ομόηχά του.

Φ

1) Ομαλή προφορά

—φουκαλνώ, φούρλα, φίστουλας, φαλκάρι, φιλίτσα κ.λ.π.

2) Λοιπές περιπτώσεις

α) Στα ονόματα αρσενικού γένους που λήγουν σε -φιους, θηλυκού σε -φια και ουδετέρου σε -φιου (νοούνται και όλα τα ομόηχα του ι) κατά την προφορά τους, μεταξύ του φ και του ι παρεμβάλλεται το γράμμα κ. Π.χ.

—ο όφιος / ου όφιους προφέρεται: όφκιους

—η κούφια / η κούφια προφέρεται: κούφκια

—το ψόφιο / του ψόφιου προφέρεται: ψόφκιου

Εξαιρούνται τα παροξύτονα ονόματα που λήγουν σε --φεους ή -φιους για τα αρσενικά, -φεα ή -φια για τα θηλυκά και -φεου ή -φιου για τα ουδέτερα (νοούνται και τα ομόηχα του ε και του ι).

β) Στα ονόματα ουδετέρου γένους που λήγουν σε -φι, ο πληθυντικός τρέπεται σε -φκια, δηλαδή και στην περίπτωση αυτή παρεμβάλλεται, αντίστοιχα, το γράμμα κ. Π.χ.

—το πιλάφι / του πιλιάφι — τα πιλιάφκια

—το ντέφι / του ντέφι — τα ντέφκια

γ) Όταν στην περίπτωση 2α και στο θηλυκό όνομα το α της κατάληξης είναι αλλοιωμένο (π.χ. κουφ(ά), ζουφ(ά) κ.λ.π.), δεν ισχύει ο κανόνας που αναφέρεται παραπάνω αλλά ό,τι και στην προφορά του αλλοιωμένου α. Π.χ.

—η κουφ(ά) προφέρεται: κουφ(εά)—(ιά) και όχι κουφκιά

—η ζουφ(ά) προφέρεται: ζουφ(εά)—(ιά) και όχι ζουφκιά κ.λ.π.

Χ

1) Ομαλή προφορά

—ιχτιμώ, ρέχαβους, χαρχούρα, πάχα, χαλίζικους κ.λ.π.

2) Λοιπές περιπτώσεις

Όταν το χ ευρίσκεται προ των φωνηέντων ε και ι (και όλων των ομοήχων τους) παθαίνει ουράνωση, δηλαδή προφέρεται σαν χΐ, ακριβώς σαν να παρεμβάλλεται μεταξύ αυτού και του φωνήεντος που ακολουθεί ο φωνήεντας φθόγγος ΐ. (βλ. αντίστοιχη περίπτωση στο γράμμα γ) Π.χ.

—το χέρι / του χέρι προφέρεται: χΐέρι

—η χήνα / η χήνα προφέρεται: χΐήνα κ.λ.π.

Ψ

1) Ομαλή προφορά

—καψαλίζουμι, ψαλίθρα, καψούρα, ψάξιμου, ιψιές(ς) κ.λ.π.

2) Λοιπές περιπτώσεις

Όταν το ψ ευρίσκεται προ των φωνηέντων ε και ι (και όλων των ομοήχων τους) προφέρεται σαν ψ δασύ (ψΐ), ακριβώς σαν να παρεμβάλλεται μεταξύ του ψ και του φωνήεντος που ακολουθεί ο φωνήεντας φθόγγος ΐ. Π.χ.

— ψένω / ψένου προφέρεται: ψΐένου

—ο ψιλός / ου ψιλός προφέρεται: ψΐιλός κ.λ.π.

Ω

1) Ομαλή προφορά

—μουτσκώνουμι, ώσιαμι, ζυπρώξιμου, ανώγι, Βιργιώτης κ.λ.π.

2) Λοιπές περιπτώσεις

Συσχέτιση με το ομόηχό του ο (περίπτωση τροπής σε ου κ.λ.π.)

Δίφθογγοι

—αι: προφέρεται όπως το ε. Όπου δεν τονίζεται τρέπεται σε ι. Π.χ.: σιβαίνου, καίγου, κ.λ.π. Όμως: κοντόλαιμος = κουντόλιμους κλπ.

—ει, οι, υι: προφέρονται όπως το ι. Π.χ.: ικείνους, αυτινοί, υιουθιτώ κ.λ.π.

—αυ: Έχει διπλή προφορά 1) Σαν αφ Π.χ.: αυτός, αυτουκίνητου κλπ. 2) Σαν αβ Π.χ.: αυλή, αύριου κ.λ.π.

—ευ: Έχει διπλή προφορά 1) Σαν εφ Π.χ. ιφκή = ευχή, Ιφτυμία = Ευθυμία κλπ. 2) Σαν εβ Π.χ. φεύγου, ρεύουμι κ.λ.π.

—ου: Διακρίνουμε δύο προφορές: 1) Ομαλή και 2) Αλλοιωμένη.

1) Ομαλή προφορά

—σουλτούκου, ουρμήνεια, κούφους, κουλιάσια, σουφούρι κ.λ.π.

2) Αλλοιωμένη προφορά

Στην περίπτωση αυτή το αλλοιωμένο ου προφερόμενο αποκλίνει ηχητικά προς ιδιάζοντα φθόγγο ευρισκόμενο στο ενδιάμεσο του φωνήεντος ι και της διφθόγγου ου. Εδώ παρίσταται με U. Π.χ.

—τσιλΥκι, χατΥρι, καλνταρΥμι, νισιαντΥρι, τσακΥλι κλπ.

Συμπλέγματα συμφώνων

—γγ, γκ, μπ, και ντ. Διακρίνουμε δύο προφορές: 1) Άρρινη για τα γκ, μπ, και ντ και 2) Έρρινη για τα γγ, γκ, μπ, και ντ. Π.χ.

1) Άρρινη προφορά

—γκαΐγκανάς, μπιτίζου, νταβέτι κ.λ.π.

2) Έρρινη προφορά

—ά(ν)γγιλους, πα(ν)γκάρι, α(μ)μπουρώ, μέ(ν)ντα κλπ.

Επίσης στα συμπλέγματα γγ και γκ όταν ακολουθούν τα φωνήεντα ε και ι, παρεμβάλλεται ο φθόγγος - φωνήεν ΐ (βλ. σχ. γράμματα γ, κ κ.λ.π.) Π.χ.

—βεγγέρα προφέρεται: βιγγΐέρα

—στραγγίζω προφέρεται: στραγγΐίζου

—Γκέγκας προφέρεται: Γκΐέγκας

—ντιγκίλι προφέρεται: ντιγκΐίλι κ.λ.π.

Θα πρέπει, ακόμα, αναφερθεί πως το σύμπλεγμα μπ τρέπεται σε μ όταν ακολουθεί το γράμμα τ. Π.χ.

—Πέμπτη προφέρεται: Πέμτη

—σύμπτωση προφέρεται: σύμτωση κ.λ.π.

—τζ, τσ. Επίσης, ο φθόγγος - φωνήεν ΐ παρεμβάλλεται και στα τζ και τσ. Π.χ.

—τζέντιμη προφέρεται: τζΐέντιμη

—τζιρίμες προφέρεται: τζΐιρίμες

—τσέρκι προφέρεται: τσΐέρκι

—τσικρίκι προφέρεται: τσΐικρίκι κ.λ.π.

(βλ. σχ. γράμματα ζ, σ κ.λ.π.)

Β' ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

(Συντομογραφίες)

— αντ.	αντωνυμία
— άρθ.	άρθρο
— ενκ.	ενικός
— επθ.	επίθετο
— επρ.	επίρρημα
— επφ.	επιφώνημα
— κύρ.ό.	κύριο όνομα
— ουσ.	ουσιαστικό

— πλθ. πληθυντικός
— πρθ. πρόθεση
— ρημ. ρήμα
— συνδ. σύνδεσμος
— τοπων. τοπωνύμιο

Α

αγλήγουρας, επρ. = γρήγορα (και αγρήγουρας)
αγλύστρα, η, ουσ. = γλύστρα
άσβους, ου, ουσ. = ασβός
αζντίζου, ρημ. = τα χάνω
ακέργιους-α-ου, ου-η-του, επθ. = ολάκερος, πλήρης, ολόκληρος
αλήτχεια, η, ουσ. = αλήθεια
α(μ)μπουρώ, ρημ. = δύναμαι, μπορώ
ανασκυρνώ, ρημ. = διευθετώ, τακτοποιώ
ά(ν)γγιλους, ου, ουσ. = άγγελος
άντγειους-α-ου, ου-η-του, επθ. = άδειος
ανώγι, του, ουσ. = μεγάλη σάλα
απηδώ, ρημ. = πηδώ
Αραπχιά, η, εθν. = η γη, το έθνος των Αράβων
αρμαθ(εά)—(ιά), η, ουσ. = αρμαθιά
αρμ(εά)—(ιά), η, ουσ. = ξυνισμένο λάχανο (με ζωμό)
αστένεια, η, ουσ. = αρρώστεια, ασθένεια
αύριου, επρ. = αύριο
αυτινοί, αντ. = αυτοί
αυτουκίνητου, του, ουσ. = αυτοκίνητο
αψύς-ά-ύ, ου-η-του, επθ. = οξύθυμος

Β

βαρύς-βαργειά-βαρύ, ου-η-του, πθ. = βαρύς
βι(ν)γγιέρα, η, ουσ. = βραδυνή φιλική συγκέντρωση
Βιργιώτης-α, ου, επθ. = Βερροιώτης (κάτ. της Βέρροιας)
βότχειους ,ου, ουσ. = βοήθεια
βουδέτα, η, ουσ. = καλτσοδέτα (είδος)
βρώμνιους-α-ου, ου-η-του, επθ. = βρώμικος, λερός

Γ

γαζιόλι, του, ουσ. = γαϊδουράκι
γατσιάζου, ρημ. = βραχνιάζω
γέρους, ου, ουσ. = γέρος
γΐδα, η, ουσ. = γίδα, κατσίκα
γίντγειους-α-ου, ου-η-του, επθ. = κατσικίσιος, γιδίσιος
γκαβός-(εά)—(ιά)-ό, ου-η-του, επθ. = τυφλός
γκαϊγκανάς, ου, ουσ. = είδος φαγητού
Γκΐέγκας, ου, ουσ. = Αλβανός Γκέγκας (της φυλής Γκέγκα)
γκλέφαρου, του, ουσ. = βλέφαρο
γκλυνάρι, του, ουσ. = είδος ψαριού
Γκουντ(εά)ς-(ιά)ς, ου, κύρ.ό. = οικογενειακό επώνυμο
γκριβάδι, του, ουσ. = είδος ψαριού (γριβάδι)
γλέπου, ρημ. = βλέπω
γουρθ(εά)—(ιά), η, ουσ. = γροθιά
γουρνάρης, ου, ουσ. = χοιροβοσκός

Δ

δέξους, ου, ουσ. = κότσι από άρθρωση μικρού ζώου κατάλληλο για παιδικό παιχνίδι
Δημουστένης, ου, κύρ.ό. = Δημοσθένης
δικαστήριου, του, ουσ. = δικαστήριο
διρμόνι, του, ουσ. = μεγάλο κόσκινο

Ε

έρτζι, του, ουσ. = σειρά κοινωνική, κάστα

Ζ

ζαβγ.ά, η, ουσ. = ζαβολιά
ζάμτι, του, ουσ. = κολλώδης ουσία δένδρων
ζγκρουβάλι, του, ουσ. = σβώλος
ζγουρός-ή-ό, ου-η-του, επθ. = αγουρός
ζΐεύου, ρημ. = ζεύω
ζΐίγρα, η, ουσ. = θάμνος (βάτων κ.λ.π.)
ζμαρα(ν)γκιάζου ρημ. = μαραίνομαι (και μαραίνω)
ζμούργια, επρ. = στο σούρουπο, κατά το σούρουπο
ζμπουρνώ, ρημ. = ωθώ με τα κέρατα, με το κεφάλι
ζμπρώξιμου, του, ουσ. = σπρώξιμο
ζνύχι, του, ουσ. = σβέρκος, αυχένας
ζουβάνα, η, ουσ. = κανάτα νερού
ζουβανάς, ου, ουσ. = πριονωτό μαχαίρι που διπλώνει
ζούνταβους-η-ου, ου-η-του, επθ. = καχεκτικός, αδύνατος, ισχνός
ζουφός-(εά)—(ιά)-ό, ου-η-του, επθ. ισχνός

Η

η, άρθ. = η (οριστικό άρθρο θηλ. γένους)
ήλιους, ου, ουσ = ήλιος

Θ

θαραπαύουμι, ρημ. ευχαριστιέμαι (μεταφ.)
θ(εά)μα-(ιά)μα, του, ουσ. = θαύμα, σημείο
θρμό, του, ουσ. = σκεύος για ζέσταμα νερού

Ι

ικείνους-η-ου, αντ. = εκείνος
ικκλησιά, η, ουσ. = εκκλησία
ινδιαφέρουμι, ρημ. = ενδιαφέρομαι, μεριμνώ
ίντγιους-α-ου, ου-η-του, επθ. = ίδιος
ιντόηχιους-α-ου, ου-η-του, επθ. = εντόπιος, γηγενής
ιρινίζου ρημ. = λιμάρω
ισιάδι, του, ουσ. = επίπεδο κομμάτι εδάφους, ίσιωμα
ιτ(εά)—(ιά), η, ουσ. = ιτιά
ιφκή, η, ουσ. = ευχή
Ιφτυμία, η, κύρ.ό. = Ευθυμία
ιχτές (και ιχτέ) επρ. = χθες
ιχτιμώ, ρημ. = εκτιμώ
ιψές (και ιψέ), επρ. = ψες

Κ

καθαρνώ, ρημ. = καθαρίζω
καίγου ρημ. = καίω
καλάμι, του ουσ. = καλάμι (πληθ. καλάμνια)
καλνταρΩμι, του, ρημ. καλντερίμι
καλτσιάς, ου, ουσ. = πέταλο ζώου ημικυκλικό (και παπουτσιού)
καμός, ου, ουσ. = καημός
καρθάρι, του, = κριθάρι
κασατούρα, η, ουσ. = χασαπομάχαιρο (και παλιό όπλο)
κατίνα, η, ουσ. = κλειδαριά (και κύρ. όν. Κατίνα)
καψαλίζουμι, ρημ. = καψαλίζομαι
καψούρα, η, ουσ. = ξυνίλα στομαχιού
κΐέσκι, επφ. = είθε (με ευκτικό χαρακτήρα)
κΐίνημα, του, ουσ. = ευκοίλια
κινούργιους-α-ου, ου-η-του, επθ. = καινούριος, νέος (όχι σε ηλικία)
κίταρνους-η-ου, ου-η-του, επθ. = κίτρινος
κιτριμπόμπουλου, του, ουσ. = μικροσκοπικός καρπός θάμνου
κλόξα, η, ουσ. = λόξυγκας

κλούβγιους-α-ου, ου-η-του, επθ. = κλούβιος
κλουδί, του, ουσ. = κλουβί
κλούτσους ου, ουσ. = ξύλινος γάντζος
κόθουρους, ου, ουσ. = άκρη της πίτας,
κουλιάσια, η, = παχύρευστο προϊόν σησαμιού
κουλιούφι, του, ουσ. = κελύφιο (κύρια μαξιλαριού)
κουλουκυθ(εά)—(ιά), η, ουσ. = κολοκυθιά
κουμπές, ου, ουσ. = θόλος
κουνέτου, του, ουσ. = μικρό δοχείο για υγρά
κουντόλιμους-η-ου, ου-η-του, επθ. = κοντόλαιμος
κούσπα, η, ουσ. = προϊόν σησαμιού (υποπροϊόν)
κουτάβι, του, ουσ. = σκυλάκι (πληθ. κουτάβγια)
κουτσουπ(εά)—(ιά), η, ουσ. = θαμνώδες δένδρο
κουφός-(εά)—(ιά-ό, ου-η-του, επθ. = κουφός
κούφκιους-α-ου, ου-η-του, επθ. = κούφιος
κούφους, ου, ουσ. = φωσφορούχα πλευρά από σπιρτοκούτι
κόφτου, ρημ. = κόβω
κρυγιός-ά-ό, ου-η-του, επθ. = κρύος
κύριους-α-ου, ου-η-του, επθ. = κύριος

Λ

λαβδαρ(εά)—(ιά), η, ουσ. = οριζόντια ξύλινη δοκός
λάμνια, η, ουσ. = λάμια (αυτός που καταβροχθίζει)
λαμώνου, ρημ. = βουλιάζω, βαλτώνω
λέκτιου, του, ουσ. = είδος πετσέτας
λέλε, επφ. = πώ!, πώ!, όχ
λέρεβους-η-ου, ου-η-του, επθ. = λερός, βρώμικος
λέτσιους, ου, ουσ. = κακοντυμένος, ατημέλητος (μόνον αρ.)
λιλίδι, του, ουσ. = φολίδα πίττας
λίξα, η, ουσ. = βουλιμία
λότους, ου, ουσ. = λαχνός
λότσα, η, ουσ. = νερουλό χιόνι, νερουλό έδαφος
λουβουδ(εά)—(ιά), η, ουσ. = είδος χορταρικού
λουξός-ή-ό, ου-η-του, επθ. = λοξός

Μ

μαλα(ν)γκούτα, η, ουσ. = πλατύφυλλο χόρτο (ομπρελοειδές)
μανακόκι, του, ουσ. = σκεύος μέτρησης αλευριού κλπ.
ματνίτσα, η, ουσ. = γάλα ξυνισμένο (από κτύπημα βουτ.)
μέντα, η, ουσ. = καραμέλλα (και είδος φυτού)
Μητ(εά)ς-(ιά)ς, ου, κύρ.ό. = Δημήτρης (υποκοριστικό)
μιντέρι, του, ουσ. = χαμηλός καναπές (πληθ. μιντέργια)
μόλ', του, ουσ. = κομμάτι πέτρας
μούγκι, επρ. = μόνο, μονάχα
Μού(λΐ)κας, ου, κύρ.ό. = Θωμάς (υποκοριστικό)
μουλώνου, ρήμ. = σιωπώ
μουνουκόμματους-η-ου, ου-η-του, επθ. = μονοκόμματος, άκομπτος
μουρ(εά)—(ιά), η, ουσ. = μουριά
μουτσκώνουμι, ρημ. = κάνω γκριμάτσες (και θυμώνω)
Μπαζδέκης, ου, κύρ.ό. = οικογενειακό επώνυμο
μπιζιόρι, του, ουσ. = παπαρούνα
μπ στιρ(εά)—(ιά), η, ουσ. = σπηλιά
μπιτίζου, ρημ. = τελειώνω
μπουρμπόχι, του, ουσ. = γέμισμα μαξιλαριού, (μετ. παραμύθ.)
μπραβείου, του, ουσ. = βραβείο
μυστήριους-α-ου, ου-η-του, επθ. = μυστήριος

Ν

νάνα, η, ουσ. = γιαγιά
νίβουμι, ρημ. = νίβομαι
νιαντΥρι, του, ουσ. = χλωριούχο αμμώνιο
νούδι, ανδ. = ούτε
ντα βέτι, του, ουσ. = γλέντι
νταλαβέρι, του, ουσ. = δοσοληψία (πληθ. νταλαβέργια)
ντγιαλέγου, ρημ. = διαλέγω
ντγιάτανους, ου, ουσ. = διάβολος (πολύ έξυπνος, διαβολικός)
ντέφι, του, ουσ. = ντέφι (πληθ. ντέφκια)
ντι(ν)γκΐλι, του, ουσ. = άξονας άμαξας, κάρρου
ντουλάπι, του, ουσ. = ντουλάπι (πληθ. ντουλάπχια)
ντραγάτης, ου, ουσ. = αγροφύλακας

Ξ

Ξιαλαφρώνου, ρημ. = ξαλαφρώνω, ανακουφίζομαι
Ξιαλλάζου, ρημ. = ξαλλάζω
Ξιέσκιζμα, του, ουσ. = Εέσκισμα (ενέργεια του σχίζειν)
Ξιχουρνώ, ρημ. = ξεχωρίζω, διαχωρίζω
Ξού(ν)γκι, του, ουσ. = ξύγκι
Ξουντγιάζου, ρημ. = ξοδεύω

Ο

όντας, ανδ. = όταν
ου, άρθ. = ο (οριστικό άρθρο αρσεν. γένους)
ουμός-(εά)—(ιά)-ό, ου-η-του, επθ. = ωμός
ουρθός-ή-ό, ου-η-του, επθ. = όρθιος, ορθός
ουρμήνεια, η, ουσ. = συμβουλή, σύσταση
ουρνιθοτρουφείου, του, ουσ. = ορνιθοτροφείο
ουρνίθι, του, ουσ. = κότα γενικά (πληθ. ουρνίτχια)
όφκιους (και όφχιους), ου, = φίδι

Π

παλιαρούτι, του, ουσ. = παλιόρουχο, παλιόπραμα
πα(ν)γκάρι, του, ουσ. = το παγκάρι της εκκλησίας
πανουθ(εά)—(ιά), επρ. = απάνω, επάνωθε
παρμάρα, η, ουσ. = αρρώστεια δένδρων
πασπάλα, η, ουσ. = είδος πίττας
παταρ(εά)—(ιά), η, ουσ. = χαστούκι, ράπισμα γενικά
πατ(εά)τα—(ιά)τα, η, ουσ. = πατάτα
πάχα, η, ουσ. = λεία πλακίτσα για παιδ. παιχνίδι
Πέμ'τη, η, = Πέμπτη (ημέρα της εβδομάδας)
πέτεινους, ου, ουσ. = πετεινός
πηλαλητόν, επρ. = τρέχοντας
πιδικλώνου, ρημ. = τυλίγω, μπερδεύω
πιλιάφι του, ουσ. = πιλάφι (πληθ. πιλιάφκια)
πιλικάνους, ου, ουσ. = πελεκάνος
πιλικούδι, του, ουσ. = πελεκούδι
πιδί, του, ουσ. = παιδί (πληθ. πιντγιά)
πλάτης, ου, ουσ. = πλάτη
ποιήτι, του, ουσ. = κέντημα κάλτσας (πληθ. ποιήτχια)
ποδ(εά)—(ιά), η, ουσ. = ποδιά
πουδένουμι ρημ. = φορώ παπούτσια (υποδήματα γενικά)
πουνίδι, του, ουσ. = μικρός πόνος (πληθ. πουνίντγια)
πουρλίδα, η, ρημ. = μικρή κότα (πουλάδα γενικά)
πουστάβι, του, ουσ. = νερολεκάνη (πληθ. πουστάβγια)
πουτάμι, του, ουσ. = ποτάμι (πληθ. πουτάμνια)
πραμάτχεια, η, ουσ. = πραμάτεια, εμπόρευμα
πρόβγειους-α-ου, ου-η-του, επθ. = πρόβειος
πυτ(εά)—(ιά), η, ουσ. = ένζυμο στομάχου

Ρ

ράδιου, του, ουσ. = ραδιόφωνο
ρεύουμι, ρημ. = ρεύομαι

ρέχαβους-η-ου, ου-η-του, επθ. = χαλαρός
ρόπουτους, ου, ουσ. = κτύπος
ρουγκάλ'ζμα, του, ουσ. = ρέψιμο (ηχηρό)

Σ

σάηχους-α-ου, ου-η-του, επθ. = σάπιος
σΐβαίνου ρημ. = εισέρχομαι (μπαίνω)
σΐέ(ν)γκι του, ουσ. = κότσι από άρθρωση ζώου (κύρια προβάτου) (πληθ. σΐέ(ν)γκια = παιδικό παιχνίδι)
σιμίτι (και σιμίθι), του, ουσ. = σιμίθι (πληθ. σιμίτχια)
σιόλι, του, ουσ. = φλυτζανάκι
σιόπι, του, ουσ. = το μέρος της παλιάς βρύσης από το οποίο έτρεχε το νερό (πληθ. σιόηχια)
σκαμά(ν)γκι, του, ουσ. = νιφάδα χιονιού (πληθ. σκαμάν(ν)γκια)
σκέδ ου, του, ουσ. = σχέδιο
σκάλη, η, ουσ. = σχόλασμα
σκουφούνι, του, ουσ. = κάλτσα
σουγκλί, του, ουσ. = σουβλί
σουλτούκου, του, ουσ. = είδος επανωφοριού
σουφούρι, του, ουσ. = μικρής διάρκειας ύπνος (υπνάκος)
σπληνιάρης-ου, ου-η, επθ. = στενάχωρος
στ(εά)ρι—(ιά)ρι, του, ουσ. = σιτάρι
στραβός-(εά—ιά)-ό, ου-η-του, επθ. = στραβός
στρα(ν)γγΐζου ρημ. = στραγγίζω
σύμ'τουση, η, ουσ. = σύμπτωση
συνήτχειου, του, ουσ. = συνήθειο, συνήθεια
σφαλνώ ρημ. = κλείνω (π.χ. πόρτα κλπ.)

Τ

ταχυσινή, η, ουσ. = πρωϊνό (χρονική έννοια)
τέτχοους-α-ου, αντ. = τέτοιος
τζΐέντιμι(στου), του, ουσ. = στα τσακίδια, στο διάβολο
τζΐιρίμές, ου, ουσ. = τζερεμές, φυγόπονος, αχαΐρευτος
τζιουλβές, ου, ουσ. = στροφή, καμπή δρόμου
τίμνιους-α-ου, ου-η-του, επθ. = τίμιος
τιπιλΟκι, του, ουσ. = καπέλο ναουσαΐϊκης στολής (γυναικ)
του, άρθ. = το (άρθρο οριστικό ουδετ. γένους)
τούζλα, η, ουσ. = μεγάλη αλμύρα
τουρλώνου, ρημ. = απρώχνω με δύναμη κάποιον να πέσει κάτω.
τραπέτσι, του, ουσ. = πάρα πολύ ξυνό
τράφους, ου, ουσ. = μικρό ανάχωμα καλλιεργ. εδάφους
τρίμμα, του, ουσ. = τρίμμα (πληθ. τρίμματα)
τρόκαλου, του, ουσ. = κομμάτι πέτρας σκληρό
τρούκουλας, ου, ουσ. = ρόδα (και μπίλια παιδ. παιχνιδιού)
τρύψαλα, τα, ουσ. = θρύψαλα
τσιακΟλι, του, ουσ. = επίπεδο σε πρανές εδάφους (μικρό)
τσΐέρκι, του, ουσ. = στεφάνι (μεταλλικό) βαρελιού κ.λ.π.
τσΐκρΐκι, του, ουσ. = χειροκίνητη (οικιακή) κλώστρια

Υ

υιουθιτώ, ρημ. = υιοθετώ
ύπιργου, του, ουσ. = σύνεργο
υπιρτώργια(ς), επρ. = πριν, προηγουμένως
υπουκόπανους, ου, ουσ. = υποκόπανος (όπλου)
υπουφέρου, ρημ. = υποφέρω
ύσταρνα(ς), επρ. = ύστερα, μετά

Φ

φαλκάρι, του, ουσ. = αρχοντοσόϊ, γενιά,
φαλκίδι, του, ουσ. = κλαδοκόπτης
φεύγου, ρημ. = φεύγω
φιλίτσα, η, ουσ. = φέτα ψωμιού κ.λ.π.
φίστουλας, ου, ουσ. = είδος σπυριού στο στόμα
φόβγιους-α-ου, ου-η-του, επθ. = επικίνδυνος, επίφοβος
φουκαλνώ, ρημ. = σκουπίζω
φούρλα, η, ουσ. = σβούρα

Χ

χολΐζικους-η-ου, ου-η-του, επθ. = γνήσιος, πραγματικός
χαριώτης, ου, ουσ. = ο γλεντοκόπος σε γάμο (σε χαρά)
χαρχούρα, η, ουσ. = μαλακό χώμα, ελαφρό
χατΟρι, του, ουσ. = χατήρι

Ψ

ψαλίθρα, η, ουσ. = είδος εντόμου ψαλιδωτού
ψάξιμου, του, ουσ. = ψάξιμο
ψΐένου, ρημ. = ψήνω
ψΐλός-ή-ό, ου-η-του, επθ. = ψιλός
ψόφκιους-α-ου, ου-η-του, επθ. = ψόφιος

Ω

ώσιαμι, πρθ. = έως, μέχρι

Τα νέα γραφεία του περιοδικού «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» και του Συλλόγου Αποφοίτων Αναστάσιος Μιχαήλ ο Λόγιος βρίσκονται στην οδό Βασιλέως Κωνσταντίνου 12

Η ΝΑΟΥΣΑ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ

(Μερικά χαρακτηριστικά γεγονότα της εποχής εκείνης)

Του Δημ. Μπάϊτση

1) Η πολιτική κατάσταση στη Νάουσα μετά την απελευθέρωση.

Τα πρώτα χρόνια μετά τη Λευτεριά στην Νάουσα (17.10.12), η πολιτική κατάσταση δε διαφέρει απ' την υπόλοιπη Ελλάδα. Υπάρχουν δυο κόμματα των Βασιλικών στο οποίο είναι ενταγμένοι οι πλούσιοι και όλοι οι επιστρέφαντες Ναουσαίοι μετανάστες, κύρια, από την Αμερική, και Αίγυπτο και το Λαϊκό «ΠΟΥΠΟΥΛΟ» που συγκεντρώνει τη μεσαία τάξη και τη φτωχολογιά. Παρά το γεγονός ότι οι αρχές του «ΠΟΥΠΟΥΛΟΥ» είναι ρεφορμιστικές με βάση το σοσιαλισμό του Ζαν Ζωρές, θα ταυτιστεί με την πάροδο του χρόνου με το Βενιζελικό κόμμα. Δήμαρχος παραμένει ο Κων)νος Χ''Μαλούσης ιδρυτής και εκφραστής, του «ΠΟΥΠΟΥΛΟΥ».

2) Η δολοφονία του Γεωργίου Α' και η εκπροσώπηση της Νάουσας στην ενθρόνηση του Κωνσταντίνου Α'

Στις 5 Μαρτίου 1913 στη Θεσ)νίκη δολοφονείται ο βασιλιάς Γεώργιος Α', από τον Αλέξανδρο Σχοινά ο οποίος αυτοκτονεί και παίρνει μαζί του τους λόγους της δολοφονίας. Πρόκειται μάλλον για λόγους προώθησης του Κων)νου Α στο θρόνο από τους Γερμανούς, γιατί ο Γεώργιος ήταν Αγγλόφιλος(1).

Στις 20 Μαρτίου (2 Απριλίου) με το νέο ημερολόγιο) τελείται η κηδεία του Γεωργίου στην Αθήνα με βαριά επισημότητα και με πρωτοφανή λαϊκή συμμετοχή (2). Συγχρόνως επιτροπές από όλη τη χώρα παραβρίσκονται στην ενθρόνηση του γιού του Κων)νου, που γίνεται στη Βουλή των Ελλήνων, το σημερινό Ιστορικό και Εθνολογικό Μουσείο. Ο νέος βασιλιάς που είναι περιστοιχισμένος από τη βασιλική οικογένεια, τον κλήρο και τους υπουργούς, ορκίζεται στο Σύνταγμα [3]. Οι επιτροπές που έφτασαν από όλη την Ελλάδα φωνάζουν το «Ο Βασιλεύς απέθανε Ζήτω ο Βασιλεύς».

Φωτογραφία 1. Η ορκομωσία του Βασιλιά Κωνσταντίνου.

Από τη Νάουσα στην Αθήνα κατεβαίνει ιριμελής επιτροπή, που απαρτίζεται από το Δήμαρχο Χ'' Μαλούση, τον τούρκο Χότζα και ένα εκπρόσωπο της συνοικίας του Αγίου Γεωργίου τον οποίο ο δήμαρχος φροντίζει να ντύσει με Ευρωπαϊκή περιβολή. Σοσιαλφρονούσης καθώς είναι ο Χ''Μαλούσης θέλει στην επίσημη αυτή τελετή να

Φωτογραφία 2.
Η αντιπροσωπεία της Νάουσας στην ενθρόνηση του βασιλιά. Από αριστερά προς τα δεξιά. Ο Δήμαρχος Κ. Χ''Μαλούσης, ο εκπρόσωπος της Τουρκικής μειονότητας και ο εκπρόσωπος της συνοικίας του Αγίου Γεωργίου.

μην εξαιρεθεί και η Τουρκική μειονότητα της Νάουσας. Η φωτογραφία που δημοσιεύουμε σχετικά, στο πίσω μέρος γράφει: Η εις Αθήνας μετά της επιτροπής δια την ταφήν του Βασιλέως Γεωργίου του Α' φωτογράφησίς μου ως Δημάρχου και Διοικητού Νάουσης, Μάρτιος 1913[4].

3) Η πρώτη φυλάκιση του Δήμαρχου Κων)νου Χ''Μαλούση

Τα πρώτα χρόνια της Βασιλείας του Κων)νου είναι για τους Ναουσαίους δύσκολα, γιατί σπέρνουν την διχόνεια. Η βασιλική Επιτροπή Νάουσας ευνόησε ώστε να περιέλθει στην ιδιοκτησία του Βασιλιά μεγάλη δασική έκταση περιοχής Νάουσας και 'Αγιος Νικόλας

Φωτογραφία 3.
Ο βουλευτής Χατζηδημητρίου Θεοδόσιος (ιατρός)

όπου αργότερα ανεγέρθηκε το βασιλικό θέρετρο το γνωστό «ΠΑΛΑΤΙ» Ο Δήμαρχος Χατζημαλούς επιδιώκοντας να περιέλθει το δάσος στους Ναουσαίους οργανώνει το λαό και τον οδηγεί με τα πόδια στη Βέροια για διαμαρτυρία στις ανώτερες αρχές. Το θέμα λήγει μεν ομαλά, αυξάνει όμως την οργή των βασιλοφρόνων κατά του αντιβασιλικού Χ΄΄Μαλούση. Πολλά επεισόδια διαδραματίζονται μεταξύ των αντιπάλων παρατάξεων στην Νάουσα.

Στις 6 Σεπεμβρίου 1916 τα μεσάνυχτα μετά από κατηγορία που διατυπώνουν εναντίον του, δυο συγγενείς του της αντίπαλης παράταξης συλαμβάνεται ο Χ΄΄Μαλούσης από τον διοικητή της Χωροφυλακής της Νάουσας και με συνοδεία οδηγείται στη Βέροια και από κεί την άλλη μέρα στη Θεσ)νίκη όπου και φυλακίζεται μέχρι την 22 Οκτωβρίου.

Πρέπει να σημειωθεί ότι αμέσως μετά την σύλληψή του ζήτησε να δικασθεί, γεγονός που δεν έγινε ποτέ Μαζί του φυλακίζεται και ο ομοϊδεάτης του Ναουσαίος βουλευτής γιατρός Θεοδόσιος Χ΄΄Δημητρίου. Στη Θεσ)νίκη στη φυλακή (των υποδικοταδίκων όπως αναφέρεται) όπου κρατούνται, συναντιούνται και γνωρίζονται με άλλους πολιτικούς κρατούμενους και στις 2 Οκτωβρίου βγαίνουν αναμνηστική φωτογραφία[5]. (Δες φωτογραφία 4).

Την 22 Οκτωβρίου μέρα Σάββατο απολύονται από τη φυλακή όλοι. Ο δήμαρχος όμως τίθεται μέχρι στις 6 Νοεμβρίου υπό επιτήρηση με την υποχρέωση να παρουσιάζεται δυο φορές τη μέρα στην αστυνομία. Τη μέρα της αποφυλάκισής του φωτογραφίζεται και πίσω από τη φωτογραφία αυτή γράφει σχετικά[6]. (Δες φωτογραφία

Φωτογραφία 4. «Εις ανάμνησιν των 58 ημερών κρατήσεώς μου εν ταις φυλακαίς υποδικοκαταδίκων Θεσ)νίκης... ήτοι από της 7 Σεπτεμβρίου 1916 μέχρι της 6 Νοεμβρίου 1916. - Κων)νος Χ΄΄Μαλούσης». Στο κάτω μέρος της φωτογραφίας αναφέρει τα ονόματα των συγκρατουμένων του καθώς και την επαγγελματική τους ιδιότητα. Καθήμενοι: 1. Αναστάσιος Σακελαρίου ιατρός εκ Παλ. Ελλάδος. 2. Δημήτριος Αντωνάκης Αξιωματ. του Ελλ. Ναυτικού του υπ' αριθμόν 16 τορπιλλικού. 3. Σωτήριος Γκουτζιαμάνης ιατρός και βουλευτής Νομού Θεσ)νίκης. 4. Θεοδόσιος Χ΄΄Δημητρίου ιατρός και βουλευτής Νομού Θεσ)νίκης. 5. Γρηγόριος Γρηγοριάδης Ανθ)γός του Πεζικού Θεσ)νίκης. 6. Κων)νος Χ΄΄Μαλούσης πρόεδρος κτλ. εκ Νασύσης. 7. Νικόλαος Κασίμης ιατρός εκ Θεσ)νίκης. 8. Θεόδωρος Βουλγαράκης ευλέμπορος εκ Θεσ)νίκης. 9. Σπυρίδων Καψοράχης υπάλληλος Τελωνείου Θεσ)νίκης, εκ Παλ. Ελλάδος. Όρθιοι: Στρατιώτης φρουρός. 10. Κων)νος Κουτσοδημήτρης έφεδρος υπ)γός του Μηχανικού εκ Παλ. Ελλάδος. 11. Μιχαήλ Οικονομάκος διευθυντής της Τούζλας Μανιάτης από το Οίτυλον. 12. Πέτρος Καλογρίδης κρεοπώλης εκ Θεσ)νίκης. 13. Αιμίλιος Κόπανος τσιφλικούχος εκ Θεσ)νίκης. Φρουρός Στρατιώτης. 14. Τάκης Μπελαγάμπας επιστάτης φυλακών Θεσ)νίκης εκ Παλ. Ελλάδος και 15. Καθισμένος μπρος Λυμπέρης γύφτος Οθωμανός φυλακισμένος υπηρετών ημάς επί πληρωμή.

5).

Στις 7 Νοεμβρίου μετά από παρέμβαση των Γάλλων στην Κυβέρνηση Τριανδρίας Βενιζέλου - Κουντουριώτη Δαγκλή που έχει αναλάβει την εξουσία [7], απολύεται και έρχεται στη Νάουσα μέσω Γιαννιτσών.

4) Επιστράτευση στη Νάουσα από την Κυβέρνηση Τριανδρίας.

Στη Νάουσα όπως και σ' όλη την Μακεδονία, Κρήτη, Νησιά του Αιγαίου και Ήπειρο, που απαρτίζουν το «Κράτος της Εθνικής Αμύνης» αρχίζει η επιστράτευση για την επάνδρωση των στρατιωτικών μονάδων, που θα πολεμήσουν στο

Φωτογραφία 5.
Ο Κων. Χατζημαλούσης την ημέρα της αποφυλάκισής του (22 Οκτωβρίου 1916)

πλευρό των συμμάχων. Συγχρόνως από το παλάτι και την Κυβέρνηση των Αθηνών εκδίδονται διαταγές, που απαγορεύουν στους πολίτες να καταταγούν στον στρατό του Βενιζέλου[8]. Η επιστράτευση στη Νάουσα είναι πολύ δύσκολη, γιατί οι κληθέντες δε θέλουν να καταταγούν, οι περισσότεροι είναι μεγάλης ηλικίας και έχουν ήδη δημιουργήσει οικογένειες, που δε θέλουν να τις αποχωριστούν. Οι ανυπότακτοι διώκονται και συλλαμβάνονται σαν λιποτάκτες. Οι ποινές που επιβάλουν φθάνουν και τη θανατική καταδίκη. Τη δύσκολη κατάσταση σώζει το Δάσος Καινέλη που ξυλεύεται από Γαλλική Εταιρεία η οποία έχει εγκαταστήσει ειδικά συγκροτήματα για την εκμετάλλευσή του. (Καταρράκτης, εναέριος σιδηρόδρομος, γαλαρίες κλπ.). Εδώ έρχονται όλοι οι ανυπότακτοι Ναουσαίοι και δουλεύουν την περίοδο εκείνη του Εθνικού διχασμού, αποφεύγοντας να κατεβαίνουν στη πόλη για να μην συλληφθούν.

«Το σχοινί το οποίον επρομήθευσαν οι: ..... εις τον Ζαμπεετάκην αστυνόμον και με έδεσε έξ μερόνυχτα εν του υπογείου και κατόπιν μου έστειλεν δεμένον εις Θεσ)νίκην την 12 Αυγούστου 1920 ότι κι εγώ ενειχόμην εις την απόπειραν του Ελ. Βενιζέλου..... δολοφονίας».

Όταν αργότερα η κατάσταση θα ηρεμήσει τότε θα τους δοθεί απαλλαγή με τη δικαιολογία ότι δούλεψαν για το στρατό και έτσι θα γυρίσουν στα σπίτια τους.

Στο διάστημα του Διχασμού στα εργοστάσια της Νάουσας μένουν Γάλλοι, αφού προηγουμένως τα έχουν επιτάξει. οι Γάλλοι μαζί τους είχαν φέρει και μαύρους από τις αποικίες τους οποίους κακομεταχειρίζονται. Εντύπωση κάνει στους Ναουσαίους το ότι τρώνε κρέας αλογινό. Προκαλούν μικροφασαρίες γι' αυτό και ο λαός τους αποφεύγει.

5) Συνέχιση των διώξεων κατά του Κων. Χ' Μαλούση.

Οι πολιτικές φατρίες της Νάουσας όλο το διάστημα αυτό, έχουν σα στόχο τους, την εξόντωση του προέδρου τους «Πουπουλο» ο οποίος διώκεται από τους Βασιλικούς επειδή αγωνίζεται (όπως συμπερί νεται) για την βελτίωση της θέσης των μεσαίων και λαϊκών στρωμάτων.

Οι αντίπαλοι τον συκοφαντούν στις αρχές με άμεσο αποτέλεσμα τις συνεχείς συλλήψεις και φυλακίσεις από τους εκάστοτε Κυβερνώντες. Η τελευταία σύλληψή του γίνεται στις 12 Αυγούστου του 1920 όπου ξαναστέλνεται δέσμιος στη Θεσ)νίκη. Συγκεκριμένα για την τότε σύλληψή του γράφει, πάνω στο χαρτόνι, που έχει τυλιγμένο το σχοινί με το οποίο τον έδε-

σαν. (Δες φωτογρ. 6).

6) Γρηγόρης Περδικάρης.

Την περίοδο 1916 — 1922 διορίζεται Δήμαρχος ο Γρηγόρης Περδικάρης. Ο Διορισμός του έγινε, ύστερα από πρόταση των Στ. Δραγούμη και Κορομηλά, που ήσαν προσωπικοί φίλοι του αδελφού του Χριστόδουλου Περδικάρη, που είχε πεθάνει το 1908.

Ο Γρηγόρης Περδικάρης γιναι κάδελφος του Κ. Χ''Μαλούση ήταν άνθρωπος χωρίς ιδιαίτερη οντότητα. Στα χρόνια της Δημαρχί-

Φωτογραφία 7.
Ο Δήμαρχος Γρηγόρης Περδικάρης

ας του δεν πολιτεύθηκε όπως ο προκάτοχός του.

7) Χρήστος Σαμαράς - Ένας διακεκριμένος αξιωματικός.

Στο στρατιωτικό τομέα τα χρόνια αυτά διακρίνεται ο επιτελικός και μάχιμος υπολοχαγός του πυροβολικού Χρήστος Σαμαράς, ο οποίος συμμετέχει σε πολλές νίκες των Βαλκανικών πολέμων και παρασημοφορείται από τους Γάλλους και Άγγλους συμμάχους και προάγεται. Είναι ένας από αυτούς τους αξιωματικούς που θα διακριθούν

Φωτογραφία 8.
Ο Χρήστος Σαμαράς

στη Μικρασιατική εκστρατεία και θα τιμήσουν με τ' όνομά τους την πόλη μας. Για την Ιστορία του όμως θ' αναφερθούμε ιδιαίτερα.

Αυτή η κατάσταση επικρατούσε ως τη μέρα που θα ξεκινήσουν τα παληκάρια της Νάουσας, για την υλοποίηση της Μεγάλης Ελλάδας των δυο Ηπείρων και των πέντε θαλασσών.

Παραπομπές κειμένου

1. ΦΟΙΒΟΥ Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗ «ΔΙΧΑΣΜΟΣ ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ» εκδόσεις ΚΕΔΡΗΝΟΣ, ΑΘΗΝΑΙ 1971, σελ. 146—156.
2. ΕΜΜ. ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗ «ΛΕΥΚΩΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΛΙΓΓΕΝΕΣΙΑΣ», ΑΘΗΝΑΙ 1971, σελ. 87, κεφ. «Η δολοφονία του Γεωργίου του Α'».
3. ΦΟΙΒΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗ ο.π. σελ. 162.
4. Φωτογραφία από το αρχείο του Κων/νου Χ''Μαλούση.
5. Φωτογραφία από το αρχείο του Κων/νου Χ''Μαλούση.
6. Φωτογραφία από το αρχείο του Κων/νου Χ''Μαλούση.
7. Το φοβερά ντοκουμέντα «Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΙΧΑΣΜΟΣ Βενιζέλος και Κωνσταντίνος», εκδόσεις ΦΥΤΡΑΚΗΣ, κεφ. Το κράτος της Εθνικής Αμύνης, σελ. 70.
8. ΦΟΙΒΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗ ο.π. σελ. 219 κεφ. Η Επιστράτευσις, σελ. 226.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Ο μητροπολίτης Σοφρώνιος

Βέροια, 2.1.1986

Αγαπητοί φίλοι,

Στο τελευταίο τεύχος του εξαίρετου περιοδικού σας «Νιάουστα» διάβασα και το ενδιαφέρον κείμενο του κ. Τάκη Μπαΐτση, για την απελευθέρωση της Νάουσας. Το χάρηκα, γιατί προσθέτει καινούργια στοιχεία και για την πετυχημένη φωτογράφηση.

Πρέπει να σημειώσω, όμως, μία ουσιώδη αβλεψία, που οδήγησε σε ιστορική ανακρίβεια: Μητροπολίτης της Βέροιας - Νάουσας στα 1912 δεν ήταν ο (βεροιώτικης καταγωγής, από τη μιά μεριά) Σωφρόνιος Σταμούλης, αλλά ο Καλλίνικος Δεληκάνης, ο οποίος ήταν και γνωστός συγγραφέας εκκλησιαστικών βιβλίων.

Ο Σωφρόνης Σταμούλης έγινε μητροπολίτης της Βέροιας - Νάουσας 12 χρόνια μετά την απελευθέρωσή τους (1924).

Φιλικά

ΓΙΩΡΓΟΣ Χ. ΧΙΟΝΙΔΗΣ

Λαϊκη Σοφία

Του
Στέλιου Σβαρνόπουλου

Με τις παροιμίες που είναι ένα είδος πυκνού λόγου ο λαός μας εκφράζει παραστατικά τις ανθρώπινες πράξεις και αντιλήψεις. Η ποιητική τους δομή έχει πάντα ή σχεδόν πάντα αλληγορική σημασία. Δηλαδή άλλα λένε κι' άλλα εννοούν.

Κάθε άνθρωπος στη διαδρομή τον βιολογικού του κύκλον έχει ν' αντιμετωπίσει πλήθος από επαρξιακά και κοινωνικά προβλήματα και πασχίζει να τα λύσει με τον ένα ή τον άλλο τρόπο. Η λύση είναι ανάλογη με την ενεργητικότητα και τον χαρακτήρα του καθενός.

Έτσι βλέπουμε ανθρώπους δραστικούς και αποφασιστικούς κι άλλους στοχαστικούς κι' αναβλητικούς. Έτσι η μη συμμόρφωσή μας στην λαϊκή επιταγή «τί μπορείς να κάνεις τώρα μην αφήνεις για άλλη ώρα», οποιαδήποτε αργότερα θα μας στοιχίσει.

Οι διαρκείς αναβολές και οι προφάσεις που δεν είναι πάντα αληθινές, συμπυκνώνονται στην παροιμία «όποιος δεν θέλει να ζυμώσει όλη μέρα κοσκινίζει». Δεν είναι μονάχα οι δικαιολογίες τον τεμπέλη που βρίσκει την μια ή την άλλη δικαιολογία για να μη δουλέψει, είναι και η αναποφάσιστη συμπεριφορά για τη λύση κάποιον προβλήματος.

Κάποτε όμως έρχεται το πλήρωμα του χρόνου και τότε είναι δύσκολη η πραγμάτωση της μεταμέλειας και κουνώντας με πίκρα το κεφάλι λέμε «στερνή μον γνώμη να σ' είχα πρώτα».

Σ' αυτή την παροιμία κλείνεται ο απολογισμός του εαυτού μας για τα όσα έχουμε ή δεν έχουμε πράξει και το βιολογικό μας ισοζύγιο παρουσιάζει άνοιγμα.

Βλέποντας ότι μείναμε στάσιμοι στη ζωή περισσότερο από δική μας υπαιτιότητα κι' όχι από αντίξοες συνθήκες, λέμε και ξαναλέμε τον στίχο του ποιητή «πούσαι νειότη πούλεγες πως θα γινόμουν άλλος».

Αλλά «εν τω Άδη ουκ έστιν μετάνοια», γιατί είναι αδύνατο να επιστρέψουμε στην πρώτη αφετηρία.

Η αγωνία μας μεγαλώνει η καταπίεση μας βαραίνει και μάταια αναζητούμε κάποια λύση στα προβλήματά μας. Τότε επιστρατεύουμε όλες τις νοητικές μας δυνάμεις για να βρούμε κάποια διέξοδο και λέμε, «κάλλιο αργά παρά ποτέ». Εδώ γίνεται μια σύγκρουση της βούλησης με την αποφασιστικότητα. Αν κερδίσει η δεύτερη βρίσκεται η λύση, αλλοιώς πάμε σε καινούργια αναβολή «γέλα με να σε γελώ να περνούμε τον καιρό».

Η στοχαστική μας διάθεση, η εξονυχιστική εξέταση της κάθε λεπτομέρειας, το απόλυτο ζητούμενο όλα αυτά υποτάσσουν την ουσία και δικαιολογημένα μας λένε, «ώσπου να σκεφθεί ο γνωστικός ο λωλός την έκανε την δουλειά».

Την κακοδαιμονία μας πολλές φορές την αποδίδουμε στη μοίρα «αν έχεις τύχη διάβαινε και ριζικό περπάτα» και στην αντινομία των παροιμιών «όποιος βιάζεται σκοντάφτει», «η καλή μέρα από το πρωί φαίνεται», «το γοργόν και χάριν έχει», «σπεύδε βραδέως» κ.ά. δεν ξέρεις δηλαδή πώς να φερθείς.

Και σαν να μην έφταναν τα δικά μας βάσανα έχουμε ν' αντιμετωπίσουμε και των τρίτων την κριτική μουρμούρα γιατί «ο κόσμος δι κό του γνωμί τρώει ξένον γκαϊλέ τραβάει».

Γιατί δεν έκανες αυτό, γιατί δεν έκανες εκείνο ή γιατί το έκανες έτσι κι' όχι αλλοιώς κι' ανάλογα με το αποτέλεσμα της μιας ή της άλλης πράξης, σου λένε «αν το πηδήξεις το αυλάκι άλοι σου λένε μπράβο, αν πέσεις μέσα τύφλα σου».

Πολλές φορές σ' αδιέξοδά μας ζητούμε μιαν άλλη φιλική γνώμη γιατί «όποιος ρωτάει ποτέ δε χάνει» και «ρωτώντας πας στην Πόλη». Βέβαια «ω καλός ο φίλος στην ανάγκη φαίνεται» και θάρθει πρόθυμα να σε βοηθήσει, να σε συμβουλέψει, να σε συμπαρασταθεί, αλλά επειδή «οι καλοί λογαριασμοί κάνουν τους καλούς φίλους», χρεώνεσαι με μιαν υποχρέωση είτε οικονομική είτε ηθική και δύσκολα ξεχρεώνεσαι. Παρ' όλο που «αυτές οι δουλειές με κόσμο γίνονται» εσύ κάνεις τη δουλειά σου μόνος σαν τον λύκο που έχει χοντρό το σβέρκο και λες, «μοναχός σου να ξυστείς, γιατί αν σε ξύσει άλλος ή θα σε πονέσει ή θα σε ματώσει».

Περίπατο στις λίμνες της Μακεδονίας

Της
Ιφιγένειας Διδασκάλου

Μιά ξένη τουρίστρια απορημένη ρώτησε, γιατί η πατρίδα μας δεν έχει ποτάμια και λίμνες;

Σίγουρα, η ξένη εκείνη επισκέπτρια δεν περιηγήθηκε τη Μακεδονία, δεν γνώρισε τις λίμνες της με τις δαντελωτές ακρογιαλιές, με τα καθαρά νερά, με λογής - λογής νερολούλουδα και τα υδροχαρή φυτά. Με τα πολλά υδρόβια πουλιά και τα ζώα, με τα νόστιμα ψάρια και τους ψαράδες με τις ιδιόρρυθμες βάρκες τους, να ρίχνουν τα δίχτυα στα νερά τους, να πιάνουν γριβάδια, τούρνες, πέρκες, γλίνια και χέλια. Γι' αυτό, ελάτε μαζί μου, αγαπητοί αναγνώστες, να κάνουμε ένα περίπατο σ' ένα κομμάτι της Μακεδονίας, να γνωρίσουμε και να χαρούμε μερικές από τις λίμνες της.

Θα πάρουμε το τραίνο που ξεκινάει από τη Θεσσαλονίκη και πάει για τη Φλώρινα. Το ταξίδι μας θα είναι άνετο και για πολλή ώρα θα απολαύσουμε, πρώτη και καταγάλανη, μιά μεγάλη λίμνη: τη λίμνη (του Οστρόβου) της Άρνισας, τη Βεγορίτιδα λίμνη, που βρίσκεται ανάμεσα στα πολύ γνωστά βουνά, Καϊμάκ Τσαλάν και Βέρμιο, και που με τα νερά της κινούνται τα υδροηλεκτρικά εργοστάσια του Άγρα.

Το τραίνο περνάει σύρριζα στη λίμνη, κάτω από ψηλούς βράχους και μέσα από πολλά τουνέλια - γαλαρίες.

Είναι μεγάλη λίμνη η Βεγορίτις και πολύ βαθειά. Το μεγαλύτερο βάθος της - λένε - φθάνει πάνω από τα εκατό μέτρα και γι' αυτό οι ψαράδες ψαρεύουν τα ψάρια της με δυσκολία.

Για το πως δημιουργήθηκε η λίμνη αυτή πολλά θρυλούνται. Ένας από τους πολλούς θρύλους λέει, ότι στα πολύ παλιά χρόνια, ανάμεσα Άρνισσα (Οστροβο) και στο παραλίμνιο χωριό Περαία, υπήρχε ένα πηγάδι που έβγαζεν άφθονο νερό.

Από το νερό του πηγαδιού οι χωριανοί από τα γύρω χωριά κάθε μέρα πάτειαν τα ζώα τους, τα χωράφια και τα λιβάδια τους, ξόδεναν και για όλες τους τις ανάγκες και το βράδυ έκλειναν το πηγάδι πολύ καλά. Κάποτε, ωστόσο μιά κοπέλα που βιάζονταν να επιστρέψει στο σπίτι της, ξέχασε ανοιχτό το πηγάδι και το νερό πλημμύρισε τον κάμπο ολόγυρα και σιγά - σιγά σχηματίστηκε η λίμνη.

Άλλος ένα θρύλος λέει, πως από το μέρος αυτό στα πολύ παλιά χρόνια περνούσεν ένα ποτάμι που χύνονταν πιό πέρα από την Άρνισσα, προς τον βάλτο του Άγρα και προς την Έδεσσα. Κάποτε όμως έγινε ένας μεγάλος σεισμός, τραντάχτηκεν η γη συνθέμελα, κατέβηκεν η κοίτη του ποταμού χαμηλότερα κι από τότε, μιάς και τα νερά δεν είχαν διέξοδο, άπλωσαν, πλημμύρισαν τον μικρό κάμπο και σχημάτισαν τη λίμνη. Κι ένας τρίτος θρύλος αναφέρει, ότι στη μικρή λίμνη που υπήρχεν εκεί κάθε βράδυ νεράϊδες, ξωθιές και νύμφες έλουζαν τα ξανθά τους μαλλιά και χόρευαν.

Ένα τέτοιο βράδυ, ο θεός Άρης, γυιός του Δία και της Ήρας είδε τις νύμφες της λίμνης να χορεύουν και μαγεμένος από την πρώτη του χορού την χρυσόξανθη Βεγορίτιδα, την άρπαξε και την πήρε μαζί του.-Άσιατος όμως στον έρωτα ο Άρης, παράτησε την όμορφη Βεγορίτιδα, κι εκείνη πληγωμένη κλαίει ακόμα κι έτσι η μικρή λίμνη έγινε τόσο μεγάλη από τα δάκρυα της Βεγορίτιδας.

Κρεμασμένοι κυριολεκτικά στα παράθυρα των βαγονιών χαιρόμαστε τη γαλανή άπλα της Βεγορίτιδος και τις μικρές κάπου - κάπου αμμουδιές της, όπου το καλοκαίρι γεμίζουν από κολυμβητές. Μετρήσαμε οχτώ - δέκα γαλαρίες που περάσαμε και πάλι μπήκαμε σε μιά μικρή. Μά, να ξαφνικά μπροστά μας ολόασπρα και πεντακάθαρα σπίτια μπροστά στη λίμνη με πολλά λουλούδια στους κήπους και στις αυλές τους κι ένας ανεμόμυλος με τη φτερωτή του.

Μιά ζωγραφιά θαρρείς πως είναι τούτο το χωριό στην άκρη της λίμνης το Πάτελι - όπως το λέγανε άλλοτε - δηλαδή ο σημερινός Άγιος Παντελεήμων, που πρόβαλλε μπροστά μας, μ' όλη του τη γραφική ομορφιά.

Αξίζει να καθήσει κανείς συντροφιά με τους συμπαθητικούς γέρους του χωριού, να πιεί καναδυό ποτηράκια από το Πατελίσιο κρασί, που φημίζεται για το εξαιρετικό του χρώμα και τη θαυμάσια γεύση του. Στο τρίτο ποτήρι η γλώσσα θα λυθεί και το τραγούδι θ' ακουσιεί κεφάτο και χαρούμενο. Τόσο κέφι φέρνει στα χείλη το Πατελίσιο κρασί. Παρέα με τους γέρους του χωριού θ' ακούσει πολλές ιστορίες όμορφες και θρύλους για νεράϊδες και νεραϊδοπαρμένους, θ' ακούσει πολλά και για τα εντυπωσιακά τους έθιμα.

Σε απόσταση 4 χιλιομέτρων από τον σταθμό του Αγίου Παντελεήμονα, στην άκρη της λίμνης είναι κι άλλο ένα όμορφο χωριό με πολλή ωραία ακτή, το χωριό Βέγορα, κι απέναντι απ' αυτό σε γήλοφο χτισμένο το χωριό Λακκιά. Όμως το τραίνο μας από δω θα τραβήξει προς τα δεξιά για τον σταθμό Λιμνταίου, κι εμείς θα χάσουμε τη γαλανή Βεγορίτιδα, αλλά θα δούμε τη λίμνη των Πετρών. Τη λί-

μνη που τ' όνομά της το πήρε από το χωριό Πέτρες που βρίσκεται στην απέναντι πλευρά.

Η λίμνη των Πετρών είναι μικρότερη από τη Βεγορίτιδα κι έτσι οι ψαράδες εδώ πιό εύκολα μπορούν και ψαρεύουν. Τα καλοκαίρια οι Αμυντιώτες έρχονται στην αμμουδιά της και παίρνουν το μπάνιο τους.

Ανατολικά από το χωριό και προς το βουνό υπάρχει μιά φυσική καταβόθρα κι όπως λένε σ' αυτήν χύνονται τα νερά της λίμνης- ποτάμι ολόκληρο. Πριν από χρόνια πολλά στην άκρη της καταβόθρας βρίσκονταν ένας νερόμυλος όπου οι χωριανοί άλεθαν τα σπάρτα τους. Τόρα μόνο χαλάσματα διακρίνει κανείς. Το γραφικό όμως εκκλησάκι, που βρίσκεται κοντά της, προς τα δεξιά, το κρατούν πεντακάθαρο οι καλοί ψαράδες. Από τους ίδιους μαθαίνει κανείς πως στους απότομους βράχους της λίμνης άλλοτε, ήταν ζωγραφισμένες βυζαντινές εικόνες αγίων. Ωστόσο, σήμερα μόνο μερικά ίχνη διακρίνονται. Με τα χρόνια έχουν σβηστεί οι ζωγραφιές.

Στο χωριό Πέτρες μπορεί κανείς να περάσει ένα όμορφο καλοκαίρι. Έχει τόσα πολλά νερά δροσερά και μαγευτικές τοποθεσίες, σταφύλια άφθονα και νόστιμα ψάρια, αλλά προπάντων μιά ανοιχτή καρδιά των χωριανών.

Το τραίνο μας μπήγε στον σταθμό του Αμυνταίου. Εδώ θα κατεβούμε και θα συνεχίσουμε την περιήγησή μας με το αυτοκίνητο που πάει για την Καστοριά. Έτσι, καθώς θα προχωρούμε θα διακρίνουμε σε κάποια απόσταση το Ξυνό Νερό, το γνωστό χωριό από το μεταλλικό του νερό, που εμφιαλωμένο στο εργοστάσιό του κυκλοφορεί στην αγορά μας, σαν αναψυκτικό και χωνευτικό νερό.

Πάνω στο δρόμο μας θα βρούμε και το χωριό Αετός. Από τούτο το χωριό αν ακολουθήσουμε τον ανηφορικό δρόμο του βουνού, θα βρεθούμε στο αρχοντοχώρι Νυμφαίο με τα πανέμορφα αρχοντικά του σπίτια και την σπάνια φύση. Εμείς όμως θα συνεχίσουμε τις κορδέλες του δρόμου, για Λέχοβο και Καστοριά.

Κάπου εδώ, προς τ' αριστερά, ανάμεσα στα χωριά Ανάργυροι, Βαλτόνερο, Λιμνοχώρι, Ροδώνα και μέχρι τη Σωτήρα Αμυνταίου απλώνεται μια άλλη λίμνη, η λίμνη Χειμαδίτις, που τα νερά της είναι ρηχά, πνιγμένη στα καλάμια, από τα οποία οι χωριανοί των γύρω χωριών κάνουν καλαμωτές κι από τα χόρτα της γάθες και καρέκλες.

Και η λίμνη αυτή έχει τον δικό της γοητευτικό θρύλο, ένα θρύλο που συνδέεται με το παλιό της όνομα Ρουδνίκη.

Σύμφωνα με τον θρύλο αυτό στη θέση όπου είναι σήμερα η λίμνη, υπήρχεν άλλοτε η πόλις Ρουδνίκη (αυτό αναφαίρεται από έναν βυζαντινό χρονικογράφο). Η πόλιςΡουδνίκη ήταν μια εντυχισμένη πόλις που στα βυζαντινά χρόνια και μεταβυζαντινά ήταν και έδρα Μητροπόλεως, αλλά μέσα σε μιά νύχτα τα νερά της λίμνης την κάλυψαν ολότελα. Και συνεχίζει ο θρύλος - όπως μας πληροφόρησεν ο επίτιμος Επιθεωρητής κ. Παντελής Οικονόμου - ότι μιά μέρα στην αρχαία εκείνη Ρουδνίκη γίνονταν ένας γάμος. Παντρεύονταν μιά πλουσιοκόρη και σύμφωνα με το γαμήλιο έθιμο έπρεπεν η κόρη, το βράδυ του γάμου να πάρει νερό από τη βρύση κοναχή της. Από τη βιασύνη της όμως η κοπέλα για να γυρίσει στο σπίτι της, ή κι' από τη χαρά και τη συγκίνησή της, ξέχασε ανοιχτή τη βρύση, οπότε ελεύθερα τα νερά καθώς χύνονταν, πλημμύρισαν την όμορφη πολιτεία Ρουδνίκη.

Βιαστικά τότε οι κάτοικοί της, άφησαν στα σπίτια τους όλα τους τα υπάρχοντα και την εγκατέλειψαν.

(Δεν είναι, παρά μιά μικρή παραλλαγή κι ο θρύλος αυτός, μ' εκείνον δημιουργίας της Βεγορίτιδας).

Υπάρχει κι ένας άλλος θρύλος για την Χειμαδίτιδα λίμνη, που ακούμε από τον Λεχοβίτη λογοτέχνη και δοκιμιογράφο κ. Τάκη Γκοσιό πουλο.

Σύμφωνα με τον θρύλο αυτό, κάποτε ο Δίας θέλησε να ξεκουραστεί και διέλεξε το δασωμένο βουνό του Λεχόβου. Άφησε τον Όλυμπο κι ήρθε σε τούτο το καταπράσινο βουνό με τις οξυές και τις βαλανιδιές και με τα χίλια πουλιά, τους κούκους και τους πούπους, τ' αηδόνια και καρδερίνες, με τις κρυόβρυσες και τη μουσική του νερού με τις νύμφες και τις δρυάδες.

Κι άκουσε ο Δίας το γλυκόλαλο τραγούδι της Δρυάδας Χειμαδίτιδας και μαγεύτηκε, την είδε την πανέμορφη νύμφη και θαμπώθηκε, την αγάπησε με πάθος.

Η Χειμαδίτις μαζί με τις άλλες Αμαδρυάδες κατέβαιναν στη λίμνη και λούζονταν κι ας ήταν πέρα από το χωριό τους. Γελαστές και χαρούμενες τρέχανε για να κάμουν το λουτρό τους στα καθαρά της νερά.

Κάθε μέρα ο Δίας αντάμωνε με την Χειμαδίτιδα, κάθε μέρα χαίρονταν τον έρωτά τους. Ένα πρωϊνό όμως σπαραχτικές φωνές άκουσε από τα χείλη της αγαπημένης του που τον καλούσε σε βοήθειά της. Ανθρωπόμορφοι Γίγαντες κυνηγούσαν την όμορφη Χειμαδίτιδα.

Οι μυθολογικοί Γίγαντες εκείνοι πολύ συχνά δημιουργούσαν επεισόδια με τους Θεούς με την υπερβολική τους δύναμη και την άσχημη μορφή τους.

Όταν λοιπόν είδε ο Δίας τον αρχηγό τους Αγαμήστορα και τον Τυφώνα να κυνηγούν την Χειμαδίτιδα φοβερά οργισμένος έστειλε τόσες βροντές και αστραπές, που ξερριζώθηκαν τα δάση. Από τη

σύγκρουσή του με τους Γίγαντες κουνούσε ολόκληρο το Λέχοβο, γή, ουρανό και θάλασσα. Από τότε και η κορφή του βουνού έμεινε φαλακρή (Γκολίνα). Ανοίχτηκαν πελώριες χαράδρες που μέσα τους κατακύλισαν οι Γίγαντες και βαθειά πληγωμένοι γιατί δεν μπόρεσαν να του πάρουν την Χειμαδίτιδα κλαίνε ακατάπαυστα, οπότε από τα δάκρυά τους σχηματίστηκεν ο Ίσβορος, το ποτάμι, όπου οι Λεχοβίτισσες χτυπούν τις φλοκάτες βελέντζες και τ' άλλα κιλίμια του σπιτιού τους.

Και η Χειμαδίτις τί απόγινε; Τρομαγμένη από τον φοβερό αγώνα του Δία με τους Γίγαντες άρχισε να τρέχει, να τρέχει ώσπου έφτασε στη λίμνη κι εκεί πνίγηκε. Στην αγαπημένη λίμνη όπου καθημερινά λούζονταν με τις άλλες Αμαδρυάδες αδερφές της.

Κοντά στη Χειμαδίτιδα λίμνη, προς το μέρος του Λιμνοχωριού είναι μιά άλλη λίμνη, αρκετά μικρή, η λίμνη Ζάζαρι.

Είναι μικρούλα η λίμνη Ζάζαρι, όμως έχει πολύ καθαρά νερά κι έχει επίσης τα πιό νόστιμα ψάρια, πιό νόστιμα κι από τις πέστροφες, όπως λένε.

Εκτός από τα νόστιμα ψάρια της, η Ζάζαρι, προσφέρεται και για παραθερισμό το καλοκαίρι.

Εξαιρετικά γραφική και γεμάτη γριβάδια, χέλια, τσιρόνια κι άλλα πολλά ψάρια, ενα η μικρή Πρέσπα, η λίμνη με τα νούφαρα, τους πελεκάνους, τις αγριόπαπιες και τις βίντρες και με τα δυο νησάκια της, Βιτσιντάσα και τον Αγίου Αχιλίου.

Μικρασιατική εκστρατεία — Μικρασιατική καταστροφή

συνέχεια από την σελίδα 61

γαριασμό σας. Διότι αν οι δικοί μου στρατηγοί πάθεναν αυτό που πάθατε σεις θα αυτοκτονούσαν και όχι να παραδοθούν. Αυτή είναι η αξία σας» και διέταξε να τους πάρουν από μπροστά του. Φανταστείτε τί αίσχος με τί τους είχε ριζιλέψει. Αυτά τα διαβάζαμε Ελληνιστί γραμμένα από τους ίδιους τους Τούρκους που μας τα έδειχναν. Ίσως να φαίνονται στον σημερινό Ελληνικό λαό σαν παραμύθια και όντος είναι γεγονός του χειρίστου είδους. Εκείνα που τα είδαν, που τα έπαθαν όπως εγώ δεν μπορώ να τα βγάλω από το μυαλό μου.

ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΟ ΑΤΥΧΗΜΑ ΤΟΥ ΤΣΕΡΝΟΜΠΙΛ

Η πρώτη πυρηνική δοκιμή στο Λος Άλαμος του Νέου Μεξικού (ΗΠΑ) για την ατομική βόμβα του Ρόμπερτ Οπενχάϊμερ στις 16 Ιουλίου 1945, 05:29 κι ύστερα οι βόμβες της Χιροσίμα και του Ναγκασάκι την 6η Αυγούστου 1945, 08:15, μας έφεραν πιο κοντά στην ραδιενέργεια. Ήταν η εισαγωγή θάλεγα σ' αυτό το μεγάλο κεφάλαιο που τώρα πια έγινε η πιο μεγάλη απειλή για την ανθρωπότητα. Βέβαια η ραδιενέργεια ήταν γνωστή με την ανακάλυψή της από τον Βεκερέλ και το ζεύγος Μαρίας και Πιέρ Κιουρί από το 1896.

Από το 1945 ως τα τώρα αρκετές εκατοντάδες πυρηνικές δοκιμές και δεκάδες πυρηνικά ατυχήματα σε πυρηνικούς σταθμούς φόρτιζαν και δεν σταμάτησαν όπως φαίνεται να φορτίζουν το περιβάλλον: ατμόσφαιρα, έδαφος, βλάστηση, θάλασσες, ποτάμια και μέσω αυτών όλα τα έμβια όντα και ιδιαίτερα τον άνθρωπο. Αποτέλεσμα; Αυξήσαμε ή μας αύξησαν (δεν έχει σημασία) την «φυσική» μας δόση.

Τί απομένει ύστερα απ' αυτά για να σκεφτεί κανείς τα πυρηνικά οπλοστάσια και τους πυρηνικούς εξοπλισμούς ή τον πόλεμο των άστρων!! Όπου η τεχνολογία υπηρέτησε με τον πιο τέλειο τρόπο.

Το πυρηνικό ατύχημα που έγινε πολύ γνωστό ήταν περίπου επτά χρόνια πριν, στις 28 Μαρτίου 1979 στο THREE MILE ISLAND της PENNSYLVANIA των ΗΠΑ, μερικές χιλιάδες μίλια μακριά μας. Διαρροή ραδιενεργών νουκλιδίων από τον Πυρηνικό Σταθμό και όχι πολύ σημαντικές ραδιολογικές επιπτώσεις όπως ως τώρα έχει γραφτεί.

Τώρα στο Τσέρνομπιλ της Ουκρανίας περίπου 160 χιλιόμετρα βόρεια του Κιέβου ή 1800 περίπου από την Ελλάδα λαβαίνει χώρα έκρηξη και τήξη του αντιδραστήρα. Πυρηνικό ατύχημα μοναδικό στα χρονικά της Πυρηνικής Ενέργειας θα πουν οι πυρηνικοί επιστήμονες σαν ειδικοί μα και οι μη ειδικοί δεν

Του

Κ. Παπαστεφάνου

θα το δουν διαφορετικά. Παρά τους όποιους χαρακτηρισμούς του, παρά την όποια μικρή, πολύ μικρή, ασήμαντη πιθανότητα να γίνει, δεν κατάφερε να το αποφύγει. Και σαν μεγάλος σταθμός έκανε μεγάλο ατύχημα.

Μια δεκάδα περίπου νουκλίδια (στην Σουηδία που μέτρησαν και τα πολύ βραχύβια επιστήμονες στο ερευνητικό κέντρο NYKÖPING αναφέρουν ότι διαπίστωσαν 16 νουκλίδια) από τις πολλές δεκάδες που ξεπήδησαν στην ατμόσφαιρα, έφθασαν στον Ελληνικό χώρο. Κι έγιναν το πρώτο θέμα στα καθημερινά μας, κι αρχίσαμε να μαθαίνουμε και να μιλάμε για ιώδιο ραδιενεργό και καίσιο και στρόντιο και μιλιρέμ και μπεκερέλ και άλλα ήρθαν προκύψει. Και γέμισε η Ελλάδα ένα σωρό «ειδικούς». Τα αποτελέσματα; Όπως σε κάθε ανάλογη περίπτωση (π.χ. περίοδος έντονων σεισμικών δονήσεων — 20 Ιουνίου 1978), πανικός κι ένα σωρό άλλες επιπτώσεις έξω από αυτές που θα μπορούσε να συνεπάγονταν το φαινόμενο.

Έτσι οι ανιχνευτές ραδιενέργειας κατέγραψαν διάφορες συγκεντρώσεις μεγάλες ή μικρές ιωδίου - 131, καισίου - 137 134 και 136, βαρίου και λανθανίου - 140, τελλουρίου και ιωδίου -132 και ρουθήνιο - 103. Η αύξηση της ραδιενέργειας, της φυσικής ραδιενέργειας που μετρούσαν οι ανιχνευτές πριν από το ατύχημα του Τσέρνομπιλ ήταν αισθητή από την 8 μ.μ. ώρα της 2ας Μαΐου. Ένας διπλασιασμός στις 9 μ.μ. της Παρασκευής (Μ. Παρασκευής) 2 Μαΐου, τριπλασιασμός στις 1 μ.μ. το Σάββατο, τετραπλασιασμός την Κυριακή του Πάσχα 4 Μαΐου και κάτι παραπάνω το βράδυ της Δευτέρας με το πρωΐ της Τρίτης 6 Μαΐου με τις πιο μεγάλες ενδείξεις στον αέρα, στο νερό της βροχής, το έδαφος (το χώμα), την χλόη. Κι ύστερα στο γάλα, ιδιαίτερα το πρόβειο, τα πράσινα (φυλλοειδή) λαχανικά.

Όμως οι στάθμες της ραδιενέργειας ποτέ δεν πέρασαν τα επιτρεπτά όρια στις παραπάνω περιπτώσεις με εξαίρεση το πρόβειο γάλα και τη χλόη που ήταν και τα πιο φορτισμένα για όλα σχεδόν τα νουκλίδια. Μερικές δεκάδες και σε πολύ λίγες περιπτώσεις εκατοντάδες μπεκερέλ ανά κιλό (για τα φρούτα ή λαχανικά) ή λίτρο για το γάλα. Κι ενώ οι μέρες περνούσαν και οι κάμποσες βροχές (5, 6, 10 και 14 Μαΐου) που έπεσαν μείωσαν την ραδιενέργεια δυό και τρεις τάξεις μεγέθους (εκατοντάδες και χιλιάδες φορές λιγότερο) στον αέρα για το ιώδιο - 131 και το καίσιο - 137, τόσο που πρακτικά σήμερα η ατμόσφαιρα μπορούμε να πούμε είναι στα πριν από το ατύχημα επίπεδα. Φόρ-

τωσαν όμως με ραδιενέργεια το έδαφος και τη χλόη ιδιαίτερα οι πρώτες — βαρυμένες όπως έδειξαν οι μετρήσεις — βροχές. Ίσως κάποιες άλλες βροχές τώρα, έντονες και «καθαρές» από ραδιενέργεια όπως αναμένεται να είναι, να παρασύρουν τα ραδιενεργά καίσια (γιατί τα βραχύβια ιώδια και τα βάρια θάχουν πάει περίπατο λόγω της μικρής διάρκειας ζωής τους) σε τέτοια βάθη που δεν θα μας επηρεάζουν ή θα μας επηρεάζουν μέσω των βιολογικών κύκλων χλόη - λαχανικά - δημητριακά - γάλα - γαλακτοκομικά προϊόντα - άνθρωπος, τόσο ελάχιστα που δεν θ' άξιζε τον κόπο να τα μνημονεύουμε έστω.

Κι όλες αυτές οι μετρήσεις τί έδειξαν ως τώρα ή τί αναμένεται να δείξουν;

Για μας τους Έλληνες όπως και για πολλούς Ευρωπαίους η η δόση που πήραμε ως τώρα και που κάτι πολύ ελάχιστο ίσως απομένει να πάρουμε ακόμη είναι η ισοδύναμη δόση έκθεσης μιας ή το πολύ δύο ακτινογραφιών θώρακα (30—60 μιλιρέμ περίπου) και δεν θα υπερβεί το 30% της συνολικής ετήσιας δόσης που παίρναμε πριν από το ατύχημα σαν φυσική δόση (130 περίπου μιλιρέμ) συν τη διαγνωστική δόση (ακτινογραφίες, σπινθηρογραφήματα άλλα δηλαδή περίπου 70 μιλιρέμ) σύνολο 200 μιλιρέμ τον χρόνο.

Τα όρια της δόσης για τον πλατύ πληθυσμό ή για τα μεμονωμένα άτομα που για κάποιο λόγο εκτέθηκαν σε ακτινοβολία είναι 500 μιλιρέμ τον χρόνο, δόση ολόσωμη, ενώ για τους ασχολούμενους με ακτινοβολίες, το όριο αυτό γίνεται 5000 μιλιρέμ τον χρόνο.

Ραδιοβιολογικές επιπτώσεις στον Ελληνικό πληθυσμό δεν μπορεί να υπάρξουν και φυσικά δεν αναμένεται να υπάρξουν αφού οι δόσεις που δεχτήκαμε είναι πάρα πολύ μακριά από αυτές που συνιστούν κάποια επίπτωση και στο πιο ραδιοευαίσθητο μέρος του ανθρωπίνου σώματος, όπως είναι τα όργανα αναπαραγωγής (170 μιλιρέμ τον χρόνο).

Παρά ταύτα και γιατί η διεθνής νομολογία επιτάσσει ότι κάθε δόση όσο μικρή κι αν είναι πρέπει να αποφεύγεται, και γιατί ο ανθρώπινος οργανισμός κάθε φορά που δέχεται δόση από όποια πηγή ακτινοβολίας θυμάται την προηγούμενη (αθροιστικό φαινόμενο) θα πρέπει να προβληματίζει την ανθρωπότητα ολόκληρη πως οι δόσεις που μας ετοίμασαν οι ισχυροί μόνον συμφορά θα επιφέρουν έως τον αφανισμό του ανθρώπινου γένους.

Βιογραφικά

Ο κ. Κωνσταντίνος Παπαστεφάνου είναι επίκουρος καθηγητής του τομέα Πυρηνικής Φυσικής και Φυσικής Στοιχειωδών Σωματιδίων του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Γεννήθηκε στους Αμπέλους Σερρών το 1944 και φοίτησε στο Α' Γυμνάσιο Αρρένων Σερρών (1956—1962).

Πτυχιούχος του Τμήματος Φυσικής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης έγινε διδάκτωρ των Φυσικών Επιστημών το 1976.

Η ερευνητική του εμπειρία συμπληρώνεται στο Ευρωπαϊκό Κέντρο Πυρηνικών Ερευνών (CERN) Γενεύη Ελβετίας από το 1977.

Το 1984—85 συμμετέχει σε ερευνητικό πρόγραμμα μελέτης της όξινης βροχής (ACID RAIN) δια μέσου της φυσικής ραδιενέργειας, στο Ατομικό Κέντρο του Ωκ Ριτζ των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής (OAK RITZ NATIONAL LABORATORY) έρευνα που χρηματοδοτήθηκε από το Υπουργείο Ενέργιας (DEPARTMENT OF ENERGY) των ΗΠΑ.

Είναι υπεύθυνος ερευνητικού προγράμματος στη χώρα μας για την μελέτη της διαφεύγουσας ραδιενέργειας από τους Ατμοηλεκτρικούς Σταθμούς που επιχορηγεί η ΕΟΚ και επικεφαλής της ερευνητικής ομάδας στον τομέα Ραδιενέργειας Περιβάλλοντος και Ραδιο-οικολογίας.

Μέλος της Διεθνούς Ένωσης Υγειοφυσικής, της Διεθνούς Ένωσης Ραδιοπροστασίας, της Διεθνούς Ένωσης Ραδιο-οικολογίας, της Ευρωπαϊκής Ένωσης Πυρηνικών Επιστημόνων, συμμετείχε σε πολλά διεθνή συνέδρια σε θέματα ραδιενέργειας και ραδιοπροστασίας.

Η βαμβακοκαλλιέργεια στο Ν. Ημαθίας υφιστάμενη κατάσταση - Προοπτικές

Σημ. Νιάουστας: Λόγω της σπουδαιότητας που παρουσιάζει η βαμβακοκαλλιέργεια στο Νομό μας δημοσιεύουμε ολόθηρο το κείμενο της εμιλίας που ανεπτύχθηκε στο πρόσφατο συνέδριο που οργάνωσε ο Τοπικός Σύλλογος Γεωπόνων Ν. Ημαθίας στην Αλεξάνδρεια στο διήμερο 29—30 Μαρτίου 1986 «Το βαμβάκι στην Ελλάδα».

Του Μιχ. Μητσόπουλου Γεωπόνου Διευθυντή του Οργανισμού Βάμβακος Ν. Ημαθίας - Πιερίας

Η καλλιέργεια του βαμβακιού, του δυναμικού και συναλλαγματοφόρου αυτού προϊόντος, έχει αδιαμφισβήτητα στενούς δεσμούς με το σύνολο σχεδόν των παραγωγών του Νομού μας. Δεν είναι πολύ μακρινός ο χρόνος (1977), όπου η έκταση που είχε καταλάβει είχε φτάσει τα 210.000 στρέμ. με αποτέλεσμα να είναι η πρώτη αροτριαία καλλιέργεια στο Νομό μας σε έκταση και η δεύτερη μετά τα δένδρα. Στην τελευταία20ετία η έκταση κυμάνθηκε μεταξύ 140.000 — 210.000 στρεμμάτων. Για την χρονιά που μας πέρασε είχε καταλάβει το κατώτατο άκρο της κλίμακας, ανήλθε δηλαδή στα 140.000 στρέμ.

Οι αγροτικές οικογένειες που ασχολούνται με την καλλιέργεια του δυναμικού αυτού προϊόντος ανέρχονται σε 6.400 σε σύνολο 20.000 περίπου του Νομού μας.

Οι στρεμματικές αποδόσεις, για μια σειρά ετών, σταθεροποιούνται στα 260—280 κιλά (10ετία του 70), ενώ πέφτουν σε χαμηλότερα επίπεδα μετά το 1980, από διάφορες αιτίες. Σταθμός για την βαμβακοκαλλιέργεια της περιοχής μας, από πλευράς στρεμματικών αποδόσεων, θεωρείται το έτος 1975, όπου η μέση στρεμματική απόδοση του Νομού μας ανέρχεται στα 320 κιλά. Το έτος αυτό σημειώνονται αποδόσεις, όχι λίγες των 400 και 500 κιλών/στρέμμα. Ακολουθεί το επόμενο έτος 1976 όπου οι στρεμματικές αποδόσεις πέφτουν κάτω από τα 200 κιλά, αφού το μεγαλύτερο μέρος της ηριημένης παραγωγής ζημιώνεται σοβαρά ποσοτικά και ποιοτικά από τις βροχοπτώσεις φθινοπώρου. Το 1980 η μέση στρεμματική απόδοση πάλι πέφτει από τα κανονικά επίπεδα της περιοχής, αυτή τη φορά από Ανοιξιάτικες βροχές, που υποχρεώνουν τους βαμβακοπαραγωγούς μας να επανασπείρουν μια έκταση πάνω από 40.000 στρέμματα.

Οι ζημιές επαναλαμβάνονται και οι αποδόσεις ξαναπέφτουν το 1982 και 1983 από βροχοπτώσεις φθινοπώρου και νωρίς το καλοκαίρι, αντίστοιχα. Και ερχόμαστε στην τελευταία διετία (1984—85), που η μιά χρονιά αντέγραψε την άλλη ως προς την πορεία της καλλιέργειας και τις αποδόσεις. Και τις δύο χρονιές η μέση στρεμματική απόδοση του Νομού μας δεν ξεπέρασε τα 200 κιλά, δηλαδή 25ο)ο περίπου κάτω απ' αυτή που θωρείται κανονική για την περιοχή μας. Εδώ τα αίτια που ευθύνονται για τις μειωμένες αποδόσεις είναι διαφορετικά σε σχέση μ' αυτά που αναφέραμε παραπάνω.

Και στις δύο χρονιές επικρατεί ξηροθερμικό καλοκαίρι με χειρότερο το 1985 και δημιουργούνται προβλήματα στην καλλιέργεια σχετικά με έλλειψη νερού εκεί που δεν υπάρχει αρδευτικό δίκτυο και το πότισμα γίνεται από γεωτρήσεις, αφού και τα αποθέματα νερού από την περιορισμένη χειμερινή βροχόπτωση είναι λιγοστά. Το χαρακτηριστικό όμως στοιχείο και για τις δύο χρονιές και αυτό που περισσότερο συμμετέχει στην ευθύνη για τις μειωμένες στρεμματικές αποδόσεις είναι οι έντονες εντομολογικές προσβολές που σημειώνονται στην κρίσιμη καλλιεργητική φάση (Ιούλιο - Αύγουστο) και ειδικώτερα αναφέρομαι στις προσβολές αφίδων και τετρανύχου.

Οι αφίδες (μελίγκρες) που ήταν μέχρι πρότινος από τους δειπερεύοντες εχθρούς στην βαμβακοκαλλιέργεια, εμφανίζονταν συνήθως, όπως όλοι οι βαμβακοπαραγωγοί μας γνωρίζουν, μετά το φύτρωμα στην νεαρή ηλικία των φυτών, όπου μετά από κάποιο ψεκασμό ή και πολλές φορές καθόλου, απομακρύνονταν από τις φυτείες μας και δεν ξαναεμφανίζονταν ή εμφανίζονταν σπάνια σε προχωρημένη εποχή (Ιούλιος) και σε μεμονωμένες μόνο περιοχές (Κορυφή 1980).

Τις δύο τελευταίες χρονιές η προσβολή αφίδων έκανε την εμφάνισή της σε αρκετά έντονο βαθμό τον Ιούλιο με τα ποτίσματα και επέμενε πάνω από μήνα παρά τους αλλεπάλληλους ψεκασμούς που διενεργούνται. Σαν επακόλουθο της κατάστασης αυτής, δηλαδή των αλλεπάλληλων ψεκασμών με εντομοκτόνα ευρέως φάσματος, ήταν να ακολουθεί μετά η προσβολή του πράσινου σκουληκιού σε ηπιότερο βαθμό, κυρίως όμως η προσβολή τετρανύχου που έκανε φυσικά και την μεγαλύτερη ζημιά στο 50% και πλέον των φυτειών μας. Να τί αναφέρει το δελτίο καλλιέργειας της Υπηρεσίας μας, στις 16 Αυγού-

στου 1984 για τις πιο πάνω προσβολές:

Αφίδες (Μελούρα)

Συνεχίστηκε η έξαρση προσβολής που κάλυψε όλη την καλλιεργούμενη με βαμβάκι έκταση. Εφαρμόστηκαν ψεκασμοί σ' όλη την έκταση, στο 50% της προηγούμενης έγιναν 2 ψεκασμοί και σ' ένα ποσοστό 15% περίπου 3. Ήδη η προσβολή άρχισε να υποχωρεί.

Τετράνυχος

Πρωτόγνωρη θα μπορούσε να χαρακτηριστεί όσον αφορά την έκταση και ένταση η προσβολή τετρανύχου. Ψεκάστηκαν πάνω από 150.000 στρέμ., ποσοστό 50—60% ψεκάστηκε δύο φορές, ποσοστό 15% τρεις φορές, χωρίς να αγνοούνται και ακραίες περιπτώσεις όπου έγιναν και τέσσερις ψεκασμοί.

Σχετικά με τους ψεκασμούς θα ήταν σκόπιμο να αναφερθούν τα εξής: Δεν είναι πολύ μακρινό το παρελθόν, όπου η βαμβακοκαλλιέργεια στο Νομό μας δεχόταν 0—3 το πολύ ψεκασμούς σ' όλη την καλλιεργητική περίοδο. Η προσπάθεια που είχε καταβάλλει η Υπηρεσία μας για σωστή αντιμετώπιση των προσβολών σε συνδυασμό πάντα με την κατανόηση της σημασίας του όρου «ολοκληρωμένη καταπολέμηση», αποφεύγοντας τους άσκοπους ψεκασμούς και προστατεύοντας παράλληλα τον ωφέλιμο πληθυσμό των φυτειών μας, είχε φέρει, θέλουμε να πιστεύουμε, θετικά αποτελέσματα. Στην τελευταία όμως διετία η ανεξήγητη έξαρση της προσβολής των αφίδων, που θα μπορούσαμε να τη χαρακτηρίσουμε ως «ατυχή συγκυρία» με συνεπακόλουθο τις προσβολές τετρανύχου - πράσινου σκουληκιού, ήταν επόμενο να δράσει ανασταλτικά στην όλη μας προσπάθεια για ολοκληρωμένη καταπολέμηση, και με συνέπεια φυσικά την κατανάλωση τόννων ολόκληρων ισχυρών εντομοκτόνων.

Εδώ, είναι σκόπιμο να τονίσουμε ότι η αναποτελεσματικότητα των ψεκασμών που παρατηρήθηκε κυρίως το 1985, κατά ένα μεγάλο μέρος οφείλονταν στον μη ορθό τρόπο εφαρμογής του ψεκασμού, ή στην ακαταλληλότητα του ψεκαστικού μέσου, θέματα που θα αναπτυχθούν διεξοδικότερα από επόμενο ομιλητή. Επίσης σημαντικό ρόλο έπαιξε στον περιορισμό των ψεκασμών και στην αποφυγή της ζημιάς η έγκαιρη αντιμετώπιση της προσβολής.

Καλλιεργούμενες ποικιλίες

Η Ελλάδα και ειδικότερα ο Βορειοελλαδικός χώρος αποτελεί οριακή ζώνη για την καλλιέργεια του βαμβακιού, γεγονός που δημιουργεί συχνά προβλήματα στην καλλιέργεια κατά την συγκομιδή το φθινόπωρο από βροχοπτώσεις. Εδώ και μια 20ετία καλλιεργείται στο Νομό μας η γνωστή Ελληνική ποικιλία 4S, διατηρώντας σταθερά τα καλά τεχνολογικά χαρακτηριστικά της αλλά και τις ικανοποιητικές στρεμματικές αποδόσεις, χάρις στις βελτιωτικές εργασίες του Ινστιτούτου Βάμβακος σε συνεργασία με τον Οργανισμό Βάμβακος. Επειδή όμως, όπως είπαμε παραπάνω, σημειώθηκαν επανειλημμένες ζημιές κατά την συγκομιδή από βροχοπτώσεις του φθινοπώρου, προέκυψε η ανάγκη δημιουργίας νέας ποικιλίας, πρωϊμότερης, ύστερα μάλιστα και από επίμονο αίτημα των βαμβακοπαραγωγών της περιοχής μας.

Έτσι εδώ και μια τετραετία δόθηκε στην καλλιέργεια η νέα ποικιλία Σίνδος - 80, Ελληνική και αυτή, δημιούργημα του Ινστιτούτου βάμβακος, η οποία είναι πρωϊμότερη από την προηγούμενη κατά 4—5 μέρες, με εξίσου καλά τεχνολογικά χαρακτηριστικά και ικανοποιητικές στρεμματικές αποδόσεις με την παραπάνω. Η επέκτασή της όμως, ιδίως την τελευταία διετία, συνέπεσε, κατά ατυχή συγκυρία, με την επικράτηση άκρως ξηροθερμικών συνθηκών κατά τη διάρκεια της ποικιλίας σε νερό, όχι τόσο σε ποσότητα όσο σε συχνότητα είναι μεγαλύτερες σε σχέση με την 4S, και οι απαιτήσεις αυτές δεν μπόρεσαν να ικανοποιηθούν στις περιοχές που δημιουργήθηκε έλλειψη νερού λόγω των παραπάνω καιρικών συνθηκών, δεν ευνοήθηκε η διάδοσή της. Έτσι, ενώ το 1983 η Σίνδος - 80 είχε καταλάβει το 56% της καλλιεργουμένης με βαμβάκι έκτασης στο Νομό μας, το 1984 έπεσε στο 50% και το 1985 στο 40%. Για το 1986, από τα μέχρι τώρα στοιχεία προβλέπεται η Σίνδος - 80 να καλύψει το 35%—40% περίπου της έκτασης που θα καλλιεργηθεί με βαμβάκι. Πάντως στους δοκιμαστικούς μεγάλης έκτασης που εγκαταστάθηκαν στην περιοχή μας τα δύο τελευταία χρόνια, η Σίνδος - 80 έδειξε σαφή υπεροχή έναντι της 4S στην πρωϊμότητα και στη στρεμματική απόδοση. Εδώ είναι σκόπιμο να επισημάνουμε ότι στο καθ' εξοχήν βαμβακοπαραγωγικό χωριό της περιοχής μας — αναφέρομαι συγκεκριμένα στα Τρίκαλα — με τις υψηλότερες στρεμματικές αποδόσεις, η ποικιλία Σίνδος - 80 επικράτησε σχεδόν πλήρως, αφού στο 90% και πλέον της έκτασης, αυτή αντικατέστησε την 4S.

Μηχανοποίηση της καλλιέργειας

Ο Νομός μας θεωρείται από τους προοδευτικότερους στον τομέα της μηχανοποίησης στην βαμβακοκαλλιέργεια. Μια σειρά εξειδικευμένων γεωργικών μηχανημάτων, αρχίζοντας από την φθινοπωρινή προετοιμασία μέχρι και την συγκομιδή, αντικατέστησαν σταδιακά όλα τα παραδοσιακά μέσα καλλιέργειας, μειώνοντας έτσι το κόστος παραγωγής. Ειδικότερα στην τελευ-

ταία φάση, στη φάση της συγκομιδής, ο Νομός μας προχώρησε από πολύ νωρίς και με γοργό ρυθμό στον εξοπλισμό με συλλεκτικές μηχανές, ώστε σήμερα να συγκομίζεται το 65—70% της παραγωγής με μηχανές, ποσοστό που θεωρείται ότι αφήνει λίγα ακόμη περιθώρια επέκτασης της μηχανοσυλλογής στην περιοχή μας. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι το 1973, που θεωρείται χρόνος κατά τον οποίο αρχίζει να επεκτείνεται η μηχανοσυλλογή στην περιοχή μας, εργάζονται 20 συλλεκτ. μηχανές, που το 1985 γίνονται 125, χωρίς να συνυπολογιστούν και οι 15 που αχρησιεύονται λόγω παλαιότητας ή μετακινούνται σ' άλλες περιοχές.

Εδώ θα πρέπει να σημειώσουμε ότι στη μηχανοποίηση της καλλιέργειας συνέβαλε τα μέγιστα και ο νέος θεσμός συγκράτησης ομάδων παραγωγών βαμβακιού, σε Συνεταιριστική βάση, στα πλαίσια εφαρμογής του Καν. 389/82 της ΕΟΚ. Ο νέος αυτός θεσμός άρχισε να υλοποιείται στην περιοχή μας το έτος 1983 και ήδη μέχρι σήμερα έχουν αναγνωριστεί σαν Ο.Π. 10 Συνεταιρισμοί, οι οποίοι και εφοδιάστηκαν με 20 καινούργιες συλλεκτικές μηχανές, εξυπηρετώντας την μηχανοσυλλογή των μελών τους και διατηρώντας το κόστος μηχ)γής σε λογικά πλαίσια.

Προοπτικές καλλιέργειας

Όπως αναφέραμε και στην αρχή η βαμ)γεια έχει στενούς δεσμούς με τους παραγωγούς της περιοχής μας ή αν θέλετε ακόμη πιο πέρα έχει δεθεί συναισθηματικά μαζί τους. Έχει συμβάλει αποφασιστικά στη βελτίωση του αγροτικού εισοδήματος, αν εξαιρεθεί η τελευταία διετία. Θέλουμε να πιστεύουμε ότι ο προβληματισμός που ανέκυψε τα δύο τελευταία χρόνια από τις γνωστές αιτίες, τον καιρό από την μια μεριά και τις αρρώστειες από την άλλη, με τελικό αποτέλεσμα τις μειωμένες σιρεμματικές αποδόσεις, θα είναι φαινόμενο παροδικό για την καλλιέργεια. Ο Ημαθιώτης βαμβακοπαραγωγός, νομίζουμε πως έχει όλα τα φόντα να την ξαναφέρει και πρέπει να την ξαναφέρει στα δυνατά επίπεδα αποδόσεων. Εάν τηρήσει με κάποια μεγαλύτερη σχολαστικότητα ορισμένους κανόνες πάνω στην τεχνική της καλλιέργειας, που πιστεύουμε ότι η πλειονότητα των βαμβακοπαραγωγών μας γνωρίζει αρκετά καλά, δεν θα είναι μακρινός στόχος η αύξηση των αποδόσεων. Θα επιμείνουμε και πάλι στο θέμα αντιμετώπισης των εντομολογικών προσβολών, γιατί το πρόβλημα πλέον είναι καυτό για την περιοχή μας. Δεν πρέπει να ξεφεύγουμε από την τακτική που χρόνια τώρα προσπαθούμε να καθιερώσουμε και που πιστεύουμε ότι σε ένα βαθμό το πετύχαμε, ότι δηλαδή αποφεύγοντας να εφαρμόζουμε προληπτικούς ψεκασμούς στο βαμβάκι και επεμβαίνουμε τότε και μόνο όταν εντοπίσουμε την προσβολή. Οι άσκοποι ψεκασμοί οδηγούν, όπως το είδαμε και στην πράξη, σε αδιέξοδο. Όσον αφορά τώρα το πρόβλημα των αδρομυκώσεων, που άρχισε ήδη να αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα επέκτασης ή ακόμη και διατήρησης της καλλιέργειας σε ορισμένα από τα χωριά μας, όπως γνωρίζετε, δεν υπάρχει τρόπος αντιμετώπισης με χημικά μέσα παρά μόνο με καλλιεργητικά. Ένα από αυτά είναι αμειψισπορά με καλλιέργεια, που εναλασσόμενη με το βαμβάκι διατηρεί σε κάποια ισορροπία το χωράφι. Σαν τέτοια καλλιέργεια προσφέρεται θαυμάσια για την περιοχή μας το καλαμπόκι μια που είναι σε θέση να φέρει και ανταγωνιστικό εισόδημα στον παραγωγό. Εδώ σημειώνουμε πως συνεχίζεται η έρευνα για ανεύρεση ποικιλίας που να είναι ανθεκτική στην ασθένεια. Στην Κεντρική και Νοτιότερη Ελλάδα το πρόβλημα ήδη βρήκε κάποια λύση με την εισαγωγή και καλλιέργεια ανθεκτικών στον μύκητα ποικιλιών.

Συνοψίζοντας, θα θέλαμε να τονίσουμε ότι η βαμ)γεια πρέπει να παραμείνει σαν δεσπόζουσα καλλιέργεια στον Νομό μας. Την άποψη αυτή υπαγορεύει εκτός των άλλων και το γεγονός ότι, σοβαρό κεφάλαιο έχει επενδυθεί σε μηχανικό εξοπλισμό, όπως οι 125 βαμβακοσυλλεκτικές μηχανές που προαναφέραμε και που χρειάζεται την ανάλογη έκταση σε βαμβάκι για να αποσβεσεί. Επίσης σημαντική υποδομή έγινε και σε εκκοκ)ρια, από τα οποία μάλιστα τα δύο είναι Συναιταιριστικά υπερσύγχρονα και μεγάλης απόδοσης.

Το βαμβάκι είναι ένα πολύτιμο, και δυναμικό γεωργοβιομηχανικό προϊόν με τεράστιες εξαγωγικές δυνατότητες. Η καλλιέργειά του, οι βιομηχανίες και οι βιοτεχνίες των προϊόντων του έχουν αρκετά προοδεύσει. Υπάρχουν όμως περιθώρια και άλλης βελτίωσης για μεγαλύτερη ανταγωνιστικότητα μέσα από την ανθρώπινη πνοή, αλλά και την σιενή και ειλικρινή συνεργασία όλων των ενδιαφερομένων, πράγμα που ευχόμαστε και πιστεύουμε ότι θα πετύχουμε στο Νομό μας.

Καλλιέργεια κηπευτικών υπό κάλυψη

Βιολογική καταπολέμηση

Του

Χρήστου Γιάτσου

1. Γενικά - Εγκατάσταση του θερμοκηπίου

Το 1984 είχα κατασκευάσει ένα θερμοκήπιο 50 μ2 με την βοήθεια ενός φίλου από τον Κοπανό Νάουσης, τον Βασίλη τον Παπαδόπουλο, ο οποίος είχε θερμοκήπιο και ήξερε αρκετά πράγματα. Ο σκοπός του θερμοκηπίου αυτού ήτανε να βγάζω πρώϊμο ζαρζαβάτι για το σπίτι μου.

Η αλήθεια είναι ότι κατά την διάρκεια της καλλιέργειας συνάντησα αρκετές δυσκολίες τις οποίες όμως τις ξεπέρασα χάρη στη βοήθεια του φίλου μου Βασίλη, ο οποίος κάθε φορά που θα ράντιζε το δικό του θερμοκήπιο μου έδινε και μένα φάρμακο για να καταπολεμήσω τις ασθένειες και τους εχθρούς που παρουσιαζότανε ή ακόμα και προληπτικά.

Κατά την διάρκεια όμως της καλλιέργειας μου άρεσε η δουλειά. Γι' αυτό και αποφάσισα την επόμενη χρονιά να φτιάξω ένα μεγαλύτερο και συγκεκριμένα 1.200 μ2. το οποίο βρίσκεται σε απόσταση 500 μέτρων περίπου από τον σιδηροδρομικό σταθμό Νάουσης στο δρόμο προς τη Νάουσα και μεταξύ του γηροκομείου Νάουσης και του Υποσταθμού της Δ.Ε.Η.

Την κατασκευή είχα αποφασίσει να την κάνω μόνος μου με σιδηροκατασκευή. Για τον λόγο αυτό άρχισα να συγκεντρώνω στοιχεία πηγαίνοντας σε διάφορα θερμοκήπια και να τα παρατηρώ πώς είναι κατασκευασμένα.

Τον Σεπτέμβριο που άνοιξε η Δ.Ε.Θ. αποφάσισα να την επισκεφθώ για περισσότερες πληροφορίες και λεπτομέρειες από τους διάφορους κατασκευαστές, πριν ξεκινήσω τη δουλειά. Είδα αρκετά θερμοκήπια Ελλήνων και ξένων κατασκευαστών. Περισσότερο όμως μου άρεσε ένας τύπος θερμοκηπίου που είχε μια Ελληνική Εταιρία των αδελφών Θωμαΐδη με έδρα τον Λαγκαδά Θεσ)νίκης και ήταν δική τους κατασκευή. Μετά την συζήτηση που έκανα μαζί τους αποφάσισα να το αγοράσω από εκεί προκατασκευασμένο, αντί να το φτιάξω ο ίδιος, διότι διαπίστωσα ότι συγκέντρωνε το συγκεκριμένο θερμοκήπιο αρκετά πλεονεκτήματα, έναντι των άλλων και για να το κατασκευάσω μόνος μου δεν θα μπορούσα.

Στα τέλη του Οκτώβρη με φέρανε το θερμοκήπιο προκατασκευασμένο και αρχίσαμε αμέσως το στήσιμο το οποίο έγινε με την βοήθεια του πατέρα μου και μερικών καλών φίλων για να τελειώσει στα τέλη του Γενάρη.

Τώρα πλέον το χώμα γινόταν επιχείρηση γι' αυτό και θα έπρεπε να βρεθεί ένας καλός γεωπόνος που να παρακολουθεί την καλλιέργεια. Ένας φίλος από τον Άγιο Γεώργιο Βέροιας, ο Ταρασίδης ο Στέλιος, μου σύστησε κάποιο Χαραντώνη Δημήτριο από την Σκύδρα ο οποίος είχε μεγάλη πείρα στα θερμοκήπια. Πήγα, τον βρήκα και συζητήσαμε για τις καλλιέργει-

1) Καλλιέργεια ντομάτας σε θερμοκήπιο. Διακρίνεται η καρτέλλα όπου στην επιφάνειά της τοποθετήθηκαν αυγά του ωφέλιμου εντόμου Εγκάρσια Φορμόζα

ες και για τα προβλήματα των : καλλιεργειών, ασθένειες κ.ά.

Η γνώμη του κυρίου Χαραντώνη ήτανε να μη χρησιμοποιήσω δηλητήρια στην καλλιέργεια για ραντίσματα, αλλά την βιολογική καταπολέμηση. Συγκεκριμένα να καταπολεμήσουμε τα βλαβερά έντομα με άλλα έντομα ωφέλιμα στους βασικότερους εχθρούς.

Ένας από τους πιο βασικούς εχθρούς στις ντομάτες την οποία και καλλιεργώ στο θερμοκήπιό μου είναι και ο αλευρώδης ο οποίος θέλει πάρα πολύ δυνατά δηλητήρια για να καταπολεμηθεί αλλά και πάλι όχι τελείως. Αντί λοιπόν να ραντίζουμε κάθε εβδομάδα σχεδόν, χρησιμοποιούμε την βιολογική καταπολέμηση όπου πετυχαίνουμε τέλεια καταπολέμηση.

Το ίδιο συμβαίνει και με τον τετράνυχο στα αγγουράκια όπου καλλιεργώ. Και γι' αυτόν χρησιμοποιούμε επίσης την βιολογική καταπολέμηση.

2. Καταπολέμηση

Το ωφέλιμο έντομο για την καταπολέμηση του αλευρώδη ονομάζεται Εγκάρσια Φορμόζα (ENCARSIA FORMOSA) και εισάγεται από την Ολλανδία μία φορά την εβδομάδα σε υγεία από τον κύριο Χαρανιώτη και μοιράζεται την ίδια μέρα στους παραγωγούς. Η εγκάρσια εισάγεται ως αυγά που είναι κολημένα σε ειδικά καρτελάκια, όπως φαίνεται και στις φωτογραφίες. Τα καρτελάκια αυτά τοποθετούνται στο θερμοκήπιο κυρίως στις σειρές που βρίσκονται στις άκρες ή εάν είναι δυνατόν στα μέρη όπου πρωτοεμφανίσθηκε ο αλευρώδης για να έχουμε καλύτερα αποτελέσματα. Η τοποθέτηση των καρτελών γίνεται σταδιακά τέσσερες φορές περίπου και η ποσότητα είναι ανάλογη με την ποσότητα του αλευρώδη που υπάρχει.

Στα αγγουράκια τώρα. Για την καταπολέμηση των τετρανύχων χρησιμοποιούμε το αρπακτικό Φυτοσέϋλους Περσιμίλις (PHYTOSEULLUS PERSIMILëS)' Εισάγεται στην χώρα μας ως τέλειο έντομο σε μπουκαλάκια. Η διαδικασία τώρα για την καταπολέμηση αρχίζει μόλις εμφανισθεί ο τετράνυχος. Ρίχνουμε τα αρπακτικά επάνω στα φύλλα στις αγγουριές που έχουν περισσότερο τετράνυχο.

2) Καλλιέργεια ντομάτας σε θερμοκήπιο. Διακρίνεται η καρτέλλα όπου σημειώνεται το πρόγραμμα διαφόρων καλλιεργητικών εργασιών (άρδευση, καταπολέμηση με την χρήση ωφελίμων εντόμων, άλλες περιποιήσεις κλπ.)

Το αρπακτικό αυτό τρέφεται μόνο με τετράνυχους. Τρώει 6 - 8 αυγά τετρανύχων και 3 - 4 τετράνυχους τη μέρα. Πολλαπλασιάζεται εύκολα και έχει μεγαλύτερη τα χύτητα στις κινήσεις. Για να έχουμε καλύτερα αποτελέσματα θα πρέπει κάθε 5 - 6 μέρες να κάνουμε μεταφορά των φύλλων που έχουν τα αρπακτικά και να τα τοποθετούμε σε άλλες θέσεις που δεν υπάρχουν. Τα αρπακτικά εάν καθαρίσουν πλέον τα φύλλα από τους τετράνυχους, τότε τα ίδια, λόγω ελλείψεως τροφής μεταβάλλονται σε κανίβαλους και αλληλοεξοντώνονται.

3. Πλεονεκτήματα της βιολογικής καταπολέμησης

Η βιολογική καταπολέμηση είναι η πιό μοντέρνα μέθοδος καταπολέμησης των εντόμων στις καλλιέργειες κηπευτικών υπό κάλυψη. Η μέθοδος αυτή έχει γενικευθεί σ' όλες τις προηγμένες χώρες. Στη Δύση εδώ και πολλά χρόνια εφαρμόζεται με μεγάλη επιτυχία. Έτσι για τον καλλιεργητή δεν υπάρχει πρόβλημα για την αντιμετώπιση σοβαρών εχθρών όπως είναι ο τετράνυχος, ο αλευρώδης, ο θρίπας κλπ.

Η μέθοδος αυτή θεωρείται πιό ασφαλής για την προστασία του παραγωγού, του καταναλωτή και της καλλιέργειας.

Με την εφαρμογή της βιολογικής καταπολέμησης απαγορεύεται αυστηρά η χρήση εντομοκτόνων.

Με την βιολογική καταπολέμηση εξασφαλίζονται:

1) Σίγουρη καταπολέμηση του αλευρώδους του θρίπα και του τετράνυχου στις καλλιέργειες υπό κάλυψη.

2) Ευνοϊκότερες συνθήκες ανάπτυξης των φυτών, διότι με την απουσία των εντομοκτόνων από το ψεκαστικό πρόγραμμα, τα φυτά δεν σοκάρονται με αποτέλεσμα την αν-

συνέχεια στη σελίδα 94

Ίδρυση εργαστηρίου εδαφολογίας, φυλλοδιαγνωστικής φυτοπροστασίας και ελέγχου λιπασμάτων

(Υπόμνημα του Συλλόγου Γεωπόνων Ν. Ημαθίας)

Σημ. Νιάουστας: Λόγω της σπουδαιότητας που έχει η Ίδρυση σχετικού Εργαστηρίου Φυλλοδιαγνωστικής και Ελέγχου Λιπασμάτων κλπ. δημοσιεύουμε ολόκληρο το υπόμνημα που έστειλε ο Τοπικός Σύλλογος Γεωπόνων στο Υπουργείο Γεωργίας με κοινοποίηση στους βουλευτές του Νομού μας και στους άλλους σχετικούς φορείς.

Με ικανοποίηση δεχτήκαμε την εξαγγελία — από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης — για την ίδρυση 8 εργαστηρίων εδαφολογίας, φυλλοδαγνωστικής, φυτοπροστασίας και ελέγχου λιπασμάτων. Επιτέλους ένα βασικό αίτημα των αγροτών, των γεωτεχνικών πήρε το δρόμο της υλοποίησης. Η χωροταξική όμως κατανομή των εργαστηρίων αυτών μας βρίσκει αντίθετους, διότι παραβλέπεται η περιοχή του άξονα ΕΔΕΣΣΑ - ΝΑΟΥΣΑ - ΒΕΡΟΙΑ - ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ - ΚΑΤΕΡΙΝΗ, όπου πιστεύουμε ότι είναι η πιο ενδεδειγμένη περιοχή για επίλυση προβλημάτων, που είναι ο αντικειμενικός στόχος των εργαστηρίων.

Το Διοικητικό Συμβούλιο του συλλόγου Γεωπόνων Ημαθίας δεν βλέπει το πρόβλημα τοπικό, αλλά το αντιμετωπίζει με βάση την προσφορά, που μπορεί να έχει το εργαστήριο αυτό στην επίλυση των προβλημάτων της γεωργίας μας. Η επιστολή αυτή δεν είναι ένα απλό συνδικαλιστικό έγγραφο, αλλά μια συνέχεια της προσπάθειάς μας για την δημιουργία εργαστηρίου, προσπάθεια που άρχισε πριν από 3 χρόνια.

Θεωρούμε σκόπιμη να αναφέρουμε ορισμένα στοιχεία καθώς και παλαιότερες ενέργειες του συλλόγου μας επίσης και τους αναμφίβολους λόγους που επιβάλλουν όπως ένα από τα εργαστήρια γίνει στην περιοχή μας.

1. Στον άξονα ΕΔΕΣΣΑ - ΒΕΡΟΙΑ - ΚΑΤΕΡΙΝΗ υπάρχουν οι εντατικές καλλιέργειες που δέχονται μεγάλες ποσότητες λιπασμάτων, φυτοφαρμάκων κ.λ.π. (δενδροκομία, λαχανοκομία, αμπελουργία) και σαν πολυετείς, απαιτούν περισσότερες δαπάνες και τεχνικές γνώσεις. Στην περιοχή αυτή παράγεται το 95% της συνολικής παραγωγής ροδακίνων, 70% μήλων και αχλαδιών, 50% κερασιών, 90% ακτινιδίων, 15% βαμβακιού, επίσης σακχαρότευτλα, καπνά, σπαράγγι φράουλα θερμοκήπια κηπευτικών κ.ά.

2. Λειτουργεί από το 1984 το πρότυπο συνεταιριστικό οινοποιείο Γ.Α.Ο.Σ. Νάουσας, που εμφιαλώνει τα κρασιά της περιοχής. Το γεγονός αυτό πρέπει να συνδυαστεί με το πρόγραμμα ανάπτυξης της αμπελοκαλλιέργειας της περιοχής και τις πιθανές τροφοπενίες του αμπελιού — οι αμπελώνες κατά κανόνα εγκαθίστανται σε εδάφη που προηγούμενα ήταν δένδρα — αλλά και γενικότερα με την αναδιάρθρωση των δεντρώδων καλλιεργειών.

3. Τα περισσότερα δείγματα εδάφους ή φυτικών ιστών, για διαπίστωση της σύστασης του εδάφους ή έλλειψης στοιχείου, διάγνωση ασθενείας κλπ. προς τις αρμόδιες υπηρεσίες και ιδρύματα ερεύνης του Υπουργείου Γεωργίας, προέρχονται από αγρότες της περιοχής μας.

4. Τα προβλήματα του κόστους, βελτίωση της ποιότητας και ανταγωνιστικότητας των αγροτικών προϊόντων μας στις ξένες αγορές πρωτίστως ενδιαφέρουν τις δυναμικές καλλιέργειες της περιοχής μας.

5. Ο Σύλλογος Γεωπόνων Ημαθίας έδωσε κάποιο έναυσμα για την δημιουργία των εργαστηρίων αυτών από το έτος 1983 (Επιστολή μας προς τον Αν. Υπουργό Γεωργίας κ. Γ. Μωραΐτη αρ. πρωτ. 28)24-2-84 και η θετική απάντηση).

6. Επίσης ο σύλλογός μας με σχετικό υπόμνημα και προσωπική παράσταση προς τον πρώην Υπ. Γεωργίας κ. Κ. Σημίτη επεσήμανε την ανάγκη της ίδρυσης ενός παρόμοιου εργαστηρίου στην περιοχή μας.

7. Δεν ήμασταν κατ' αρχήν σύμφωνοι με την πρωτοβουλία των Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών του Νομού να προχωρήσουν στην δημιουργία ενός τέτοιου εργαστηρίου, αφού ήταν σχεδόν βέβαιο ότι θα αναλάμβανε επίσημα το Υπουργείο Γεωργίας την υλοποίηση του προγράμματος (Δηλώσεις κ. Σημίτη στα εγκαίνια Γ.Α.Ο.Σ. - ΝΑΟΥΣΑ).

8. Στο Ινστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων Νάουσας και στα παραρτήματα Σκύδρας και Μακροχωρίου Βέροιας υπάρχουν κατάλληλες και αναξιοποίητες εγκαταστάσεις καθώς και εργα-

στηριακή υποδομή ώστε η αναγκαία επένδυση να είναι μικρή. Θα πρέπει να ληφθεί μάλιστα υπόψη ότι δεν νοείται, σε παγκόσμια κλίμακα, Ινστιτούτο Δενδροκομίας χωρίς εργαστήριο εδαφολογίας και φυτοπροστασίας.

9. Όσον αφορά τη δημιουργία εργαστηρίων στην Αθήνα - Θεσ)νίκη, όπως είναι γνωστό εκεί υπάρχουν Ινστιτούτα Εδαφολογίας και προστασίας φυτών. Τέλος σας αναφέρουμε ότι κατά την επίσκεψή μας τον Ιούνιο του 1984 στην αρμόδια Δ)ση του Υπουργείου Γεωργίας ο Δ)ντής της μας απάντησε ότι δεν μπορεί να γίνει ένα τέτοιο εργαστήριο στην Ημαθία γιατί προϋποθέτει 10 διδάκτορες Γεωπόνους και εργαστηριακό εξοπλισμό της τάξης των 50.000.000 δραχμών, παρά την διαβεβαίωσή μας ότι είχαμε έλθει σε επαφή και με το εργαστήριο Εδαφολογίας του Παν)μίου Θεσ)νίκης και γνωρίζαμε ότι τα αναγκαία μηχανήματα στοίχιζαν περίπου 8—10.000.000 δραχμές με κάλυψη μέρους της δαπάνης από τις Ε.Γ. Συνεταιρισμών του Νομού.

Διερωτόμαστε πότε βρέθηκαν οι 80 ειδικοί γεωπόνοι που θα επανδρώσουν τα υπό ίδρυση εργαστήρια;

Θα πρέπει και πάλι να σας το νίσουμε, ότι τα ελατήριά μας δεν είναι τοπικά ή συνδικαλιστικά αλλά άπτονται της γεωργικής πραγματικότητας και μάλιστα ο σύλλογός μας έχει μια σημαντική προσφορά στον ευρύτερο αγροτικό χώρο (Γεωπονική εβδομάδα 1984 με ομιλητές καθηγητές Πανεπιστημίων, Διεθνές Δενδροκομικό Συνέδριο 1985 με έξοδα 2.000.000 δραχμές χωρίς κρατική ενίσχυση, Συνέδριο Βαμβακιού 29—30 Μαρτίου 1986 στην Αλεξάνδρεια Ημαθίας, μεγάλος αριθμός διαλέξεων από μέλη του Συλλόγου κ.ά.)

Παρακαλούμε να επανεξετάσετε τη χωροταξική κατανομή των εργαστηρίων και συμπεριλάβετε την ίδρυση ενός εργαστηρίου στο νευραλγικό αυτό χώρο της ευρύτερης περιοχής μας.

Για το Διοκ. Συμβούλιο

Ο Πρόεδρος

ΒΑΣ. ΚΟΥΚΟΥΡΓΙΑΝΝΗΣ

Ο Γενικός Γραμματέας
ΕΥΑΓ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Καλλιέργεια κηπευτικών υπό κάλυψη

συνέχεια από την σελίδα 92

ξημένη παραγωγή.

3) Προστασία της υγείας του καταναλωτή διότι τα προϊόντα που καταναλίσκει δεν έχουν υπολείμματα εντομοκτόνων.

4) Προστασία της υγείας του παραγωγού, διότι δεν αναγκάζεται να ψεκάζει με εντομοκτόνα.

5) Το κόστος της βιολογικής καταπολέμησης είναι φθηνότερο από την καταπολέμηση με την χρήση εντομοκτόνων.

ΔΕΝΤΡΟΚΟΜΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Επιμέλεια Οδ. Ντινόπουλου

1. Η εξέλιξη της παραγωγής μήλων στις χώρες της Ε.Ο.Κ. κατά ποικιλία (σε 1000 τόννους)

Ποικιλία	1981	1982	1983	1984	1985
GOLDEN DELICIOUS (Γκόλντεν)	2049	2862	2400	2672	2633
RED DELICIOUS (Ομάδα Ντελίτσιους)	760	1008	861	1023	929
COX ORANGE (Κοξ Όραντζ)	188	345	290	256	270
IMPERATORE (Ιμπερατόρε)	273	415	247	258	252
GRANNY SMITH (Γκράννη Σμιθ)	142	210	178	206	220
BOSKCOP (Μποσκόφ)	94	324	208	238	181
JONATHAN (Τζονάθαν)	104	192	91	111	107
JONAGOLD (Τζόναγκολντ)	13	35	50	100	85
GLOSTER (Γκλόστερ)	18	38	46	58	85
JAMES GRIVE (Τζέιμς Γκρέϊβ)	45	64	65	58	59
INGRID MARI (Ίγκριντ Μέρι)	41	56	52	48	53
CANADA RENET (Ρενέτες)	71	116	83	45	42
GLOCKEN (Γκλόκεν)	8	28	17	20	18
GRAVENSTEIN (Γκραβεστάϊν)	14	24	16	17	15
Διάφορες	1224	2904	1583	2215	1738
Σύνολον	5.048	8551	6188	7326	6687

Σημείωση: Δεν συμπεριλαμβάνονται η Ισπανία και η Πορτογαλία

2. Η εξέλιξη της παραγωγής αχλαδιών στις χώρες της Ε.Ο.Κ. κατά ποικιλία (σε 1000 τόννους)

Ποικιλία	1981	1982	1983	1984	1985
WILLIAMS (Ουϊλιαμς)	312	307	296	293	255
CONFERENCE (Κόνφερανς)	207	224	255	257	247
ABATE FETEL (Αμπάτε Φέτελ)	188	167	218	172	167
JULES GUYOT (Τζούλ Γκιγιώ)	172	151	164	159	130
PASSE CRASSANE (Πας Κρασάνα)	248	214	239	176	128
KAISER ALEXANDER (Κάϊζερ)	161	154	156	138	123
DOYNNE DU COMICE (Κομίς)	99	105	128	111	99
COSCIA (Κόσια)	83	69	74	67	66
BEURRE HARDY (Μπερέ Αρντύ)	20	18	27	18	16
CHARNEYX (Σιαρνέ)	11	8	11	5	7
BONNE LOUISE (Μπον Λούϊζ)	4	3	6	4	2
Διάφορες	778	1019	853	911	762
Σύνολον	2283	2439	2427	2311	2002

Σημείωση: Δεν συμπεριλαμβάνονται η Ισπανία και η Πορτογαλία

3. Οι πασχαλίτσες

Φέτος οι πασχαλίτσες δώσανε μια θετική απάντηση για λογαριασμό όλων των ωφελίμων εντόμων στη καταπολέμηση πολλών μικροσκοπικών εντόμων και ακάρεων όπως είναι αφίδες (ψείρες) οι τετράνυχοι, η ψύλλα της αχλαδιάς κ.ά. Η προσφορά της πασχαλίτσας, ιδιαίτερα φέτος (Μάϊος - Ιούνιος) υπήρξε ανυπολόγιστη. Πολλοί βαμβακοκαλλιεργητές που έχουν πάντοτε πρόβλημα με τους τετρανύχους και τις αφίδες, τρίβουν τα χέρια τους από την χαρά που φέτος τα βαμβάκια τους ξεκαθάρισαν από τα αναφερόμενα ζωΐφια. Ας είναι καλά οι πασχαλίτσες.

Και κάτι που ενδιαφέρει κυρίως τους αχλαδοκαλλιεργητές. Αυτοί γνωρίζουν καλά τί πονοκέφαλο προκαλεί η ψύλλα στις αχλαδιές. Σε κοινά πειράματα που διεξάγουν τα δύο Ιδρύματα Έρευνας, Ινστιτούτο Προστασίας Φυτών Θεσσαλονίκης και το Ινστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων Ναούσης σχετικά με την αξιολόγηση καταλλήλων φαρμάκων καταπολέμησης της ψύλλας διαπιστώθηκαν τα εξής. Κατά την προσδιορισθείσα ημερομηνία της δεύτερης επέμβασης στις 20)6)86 (η πρώτη έγινε στις 15-5-86) όλες οι αχλαδιές ήσαν «απολύτως» καθαρές. Τα δέντρα «μάρτυρες» που δεν ψεκάσθηκαν καμία φορά, είχαν γεμίσει πασχαλίτσες διαφόρων φυλών, η δε ψύλλα είχε τελείως εξαφανιστεί. Ακόμα και η μελούρα που διακρινόταν από μεγάλη απόσταση δεν άφησε ίχνη που να πιστοποιεί ότι κάποτε εδώ ζούσε η ψύλλα και μάλιστα σε μεγάλο πληθυσμό.

Έτσι λοιπόν ανεβλήθηκε ο ψεκασμός και το πείραμα ματαιώθηκε. Τελικά οι αχλαδιές του πειραματικού δέχθηκαν ένα μονάχα ψεκασμό, αυτός που έγινε στις 15 Μαΐου. Σήμερα (26 Ιουνίου) οι αχλαδιές του πειραματικού είναι πεντακάθαρες. Θα έλεγε κανείς ότι οι αχλαδιές του πειραματικού με ένα ψεκασμό φέτος την έβγαλαν «καθαρή». Αυτό είναι μια άλλη χρήσιμη πληροφορία, ότι οι πολλοί και άκαιροι ψεκασμοί δεν φέρνουν τις περισσότερες φορές το αναμενόμενο αποτέλεσμα. Επίσης το γεγονός αυτό επιβεβαιώνει ακόμη μια φορά πόσο σπουδαίοι σύμμαχοι είναι τα ωφέλιμα έντομα (πασχαλίτες, γκρίζοπες κλπ.) τα οποία προσφέρουν τις υπηρεσίες αδαπάνως.

4. Φυτά αφιδοπαγίδες και η σημασία τους

Οι αφίδες (ψείρες) είναι μικροσκοπικά έντομα που πολλαπλασιάζονται με μεγάλη ταχύτητα. Αυτό το γνωρίζουν καλά οι δενδροκαλλιεργητές αφού κάθε χρόνο κατά την Άνοιξη βλέπουν τις τρυφερές κορυφές των ετησίων βλαστών των δέντρων τους να γεμίζουν από αφίδες (ψείρες) όλων των χρωμάτων και όλων των αποχρώσεων. Πράσινες, σταχτιές, μαύρες κ.ο.κ. Επίσης πολλοί παραγωγοί θα έχουν διαπιστώσει ότι πολλά φυτά ετήσια είναι πρώτης τάξεως τροφή (ξενιστές) των αφίδων. Τέτοια φυτά που προσελκύουν ιδιαίτερα τις αφίδες είναι οι ζωχοί, τα λάπατα, οι τσουκνίδες, τα γαϊδουράγκαθα, οι αγριοτριανταφυλλιές κ.ά. Στους οπωρώνες που υπάρχουν τέτοια φυτά διαπιστώνει κανείς, ότι οι αφίδες εγκαθίστανται στα φυτά αυτά σαν πρώτη επιλογή, περιφρονώντας κατά κάποιο τρόπο τα δέντρα. Αυτή είναι η πρώτη διαπίστωση. Η δεύτερη διαπίστωση είναι ότι πολύ σύντομα ύστερα από αναγνώριση οι πασχαλίτσες επισκέπτονται τα παραπάνω φυτά και αναλαμβάνουν στην συνέχεια «εργολαβικώς» το γενικό ξεκαθάρισμα των αφίδων.

Στα ετήσια φυτά δεν εγκαθίστανται μονάχα οι αφίδες, αλλά και πολλοί τετράνυχοι. Στις περιπτώσεις όμως που τα ετήσια φυτά ξολοθρεύονται μονομιάς όλα στον οπωρώνα χρησιμοποιώντας ζιζανιοκτόνα, ή φρέζα ή σβούρα, είναι φυσικό οι μεν αφίδες να πετάξουν στις κορυφές των βλαστών των δέντρων, οι δε τετράνυχοι να μεταναστεύσουν στα δέντρα ακολουθώντας το δρομολόγιο λαιμός του δέντρου, κορμός, βραχίονες, κλαδίσκοι, για να καταλήξουν στο φύλλωμα. Διότι ως γνωστόν οι τετράνυχοι δεν έχουν καμιά διάθεση να κάνουν καμία απεργία πείνας. Επομένως η διαδοχική κοπή των χόρτων στον οπωρώνα, με όποιο τρόπο προτιμούμε σε διάφορες ημερομηνίες παρουσιάζει το πλεονέκτημα να διατηρεί μεγάλο πληθυσμό από τα αναφερόμενα ζωΐφια στην ετήσια βλάστηση. Άλλωστε η διατήρηση στον οπωρώνα χλόης ή γενικά χόρτων χαμηλού ύψους 20—30 πόντους όπως είναι τα αγριοτρίφυλλα περισσότερο καλό παρά κακό κάνουν στον οπωρώνα. Θα μας δοθεί ευκαιρία να ασχοληθούμε με το θέμα αυτό άλλη φορά.

Η συνέχεια του άρθρου «Το φουζικλάδιο της μηλιάς και το φουζικλάδιο της αχλαδιάς» στο επόμενο τεύχος.

ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ

θεατρική ομάδα ΚΕΚ Νάουσας

Μετά από 14 χρόνια λειτουργίας, το Κέντρο Εργαζομένων Κορίτσιού Εργατικής Εστίας της πόλης μας, δημιούργησε πέρυσι για πρώτη φορά Θεατρική Ομάδα, με την πρωτοβουλία προσωπικού - μαθητριών, την οικονομική βοήθεια της Εργατικής Εστίας και την συνεργασία της ΝΕΛΕ.

Η ιδέα για την λειτουργία θεατρικού τμήματος γεννήθηκε από την όλη προσπάθεια που καταβάλεται στο ΚΕΚ για την εξύψωση τον πνευματικού επιπέδου των μαθητριών, σε συνδυασμό με τις πρακτικές γνώσεις που παρέχονται. Οι δυσκολίες που έπρεπε να ξεπεραστούν ήταν πολλές: Θεατρική απειρία, έλλειψη τεχνικών μέσων, ελάχιστος ελεύθερος χρόνος, διάφορα άλλα προβλήματα, που τελικά όμως ξεπεράστηκαν.

Έτσι το Σάββατο 29 Ιουνίου στο Δημοτικό Θέατρο η πρώτη επίσημη πρεμιέρα τον έργον του Λόρκα «Το σπίτι της Μπερνάρντα Άλμπα». Το σενάριο ήταν του μεγάλου Ισπανού δραματουργού και ποιητή Φεντερίκο Γκαρθία Λόρκα και η σκηνοθεσία έγινε από τον ηθοποιό Γιάννη Παπαθύμιο. Κεντρικό θέμα του σεναρίου ήταν η πολύμορφη καταπίεση της γυναίκας, κοινωνική, οικονομική, σεξουαλική. Παρά το πέρασμα των χρόνων τα μηνύματα του έργου διατηρούν - δυστυχώς - την επικαιρότητά τους και έχουν πολλά να υπενθυμίσουν για την σημερινή πραγματικότητα στο σύγχρονο θεατή.

Οι ηθοποιοί - όλα κορίτσια - μαθήτριες του ΚΕΚ, δούλεψαν εντατικά και με πολύ μεράκι για πέντε ολόκληρους μήνες και κατάφεραν να τα βγάλουν πέρα, ξεπερνώντας και τις δυνατότητές τους, ώστε να παρουσιάσουν μια όσο πιο ολοκληρωμένη παράσταση.

Επιβράβευση όλων των προσπαθειών ήταν η συμμετοχή της Θ. Ομάδας στο 10ο Πανελλήνιο Φεστιβάλ Ερασιτεχνικού Θεάτρου στην Κόρινθο από 14 - 23 Σεπτέμβρη 1985, στο οποίο διαγωνίστηκαν 9 επιλεγμένοι θίασοι. Τα κορίτσια του ΚΕΚ διακρίθηκαν για την άψογη και άρτια και απέσπασαν τα συγχαρητήρια όλων.

Στην «Θεατρική Ομάδα» δόθηκε το Β΄ Βραβείο κοινού Παράστασης Συνόλου, από την Μεγάλη Επιτροπή Κοινού, που αντιπροσώπευε τον Κορινθιακό λαό. Έπαινος γυναικείου ρόλου δόθηκε στην Ελένη Πέκαλη και Έπαινος σκηνικών στον σκηνογράφο Κώστα Τσίτο.

Το έργο άφησε άριστες εντυπώσεις τόσο στο κοινό, όσο και στην Κριτική Επιτροπή για την ερμηνεία και την σκηνοθετική γραμμή και μάλιστα ο Γ. Παπαθύμιος ήταν να πάρει και βραβείο σκηνοθεσίας, αλλά δεν τον δόθηκε επειδή είναι επαγγελματίας ηθοποιός, και δεν επέτρεπε ο κανονισμός. Μεγάλη εντύπωση προκάλεσε και η αφίσσα που κυκλοφόρησε για το έργο, αλλά δεν είχε προκηρυχθεί ανάλογο βραβείο.

Συντελεστές της Α΄ Θεατρικής Παράστασης ήταν:

Σκηνοθεσία: Γιάννης Παπαθύμιος. Σκηνικά - Κοστούμια - Επιμέλεια αφίσσας: Κώστας Τσίτος. Μουσική επιμέλεια: Κ.Θ.Β.Ε.

Φωτογραφία 1.

Τα μέλη της Α΄ Θεατρικής Ομάδας εικονιζόμενα από αριστερά προς τα δεξιά:
1η σειρά: 1) Βασ. Ασλανίδου, 2) Ελ. Οικονομίδου, 3) Τ. Ταβουλάρη, 4) Έφη Πράπα, 5) Δ. Νικολαΐδου, 6) Βάνα Θεοδωρίδου, 7) Δώρα Ιωαννίδου
2η σειρά: 1) Μ. Σιώπη, 2) Νικ. Τσέλιου, 3) Π. Ζωγραφοπούλου, 4) Γ. Αθαναιάδου, 5) Ε. Μπαδόλα, 6) Λία Αντωνιάδου.

(Έπαιξαν ως εξής: δες φωτογραφία 1)

Υποβολέας: Βέτα Πράπα

Εκτέλεση σκηνικού: Αντώνης Τσιάνος

Τα κοστούμια ράφτηκαν από τα τμήματα Κοπτικής - Ραπτικής του ΚΕΚ.

Στο μαγνητόφωνο: Λάζαρος Παπαχρυσοστομίδης

Ηλεκτρολόγος: Φράγγης Θωμάς.

* * * *

Φέτος για δεύτερη κατά σειρά χρονιά με την οικονομική συμπαράσταση της Εργατικής Εστίας, η Θεατρική Ομάδα του ΚΕΚ ανέβασε το έργο του Ιακ. Καμπανέλη «Η Αυλή των Θαυμάτων».

Το έργο αυτό ξεκινάει από τον οικείο λαϊκό περίγυρο της Αυλής. Είναι η λαϊκή αυλή, ο χώρος στον οποίο γράφεται η απλή ιστορία των ανθρώπων που κατοικούν τριγύρω της, που έχουν καϋμούς και τα όσανά τους, που αγωνίζονται να επιβιώσουν μέσα στις δύσκολες μεταπολεμικές συνθήκες, ανάμεσα στα πολιτικά πάθη και τη φτώχεια. Είναι η αυλή που δεν άντεξε στον εκσκαφέα που την μετέτρεψε σε πολυκατοικία και αλλοτρίωσε τους ανθρώπους της.

Την Κυριακή 27 Απριλίου 1986 δόθηκε στο Δημοτικό Θέατρο η πρώτη επίσημη παράσταση, που επαναλήφθηκε την Δευτέρα 28 Απριλίου. Οι παρασιάσεις χειροκροτήθηκαν με ενθουσιασμό από τους θεατές. Προγραμματίζεται να ανεβασθεί το έργο και σε άλλες πόλεις όπως είναι η Βέροια, Φλώρινα, Έδεσσα κ.λ.π.

Ο Γιάννης Παπαθύμιος σκηνοθέτησε το έργο με μέτρο και ευαισθησία και του έδωσε ρυθμό και ύφος. Τα μέλη της Θεατρικής Ομάδας είχαν μια θαυμάσια σκηνική παρουσία, ωριμένα μάλιστα διακρίθηκαν ιδιαίτερα.

Τα κοστούμια, το σκηνικό και η αφίσσα του Κώστα Τσίτου, ήταν πολύ προσεγμένα.

(Έπαιξαν ως εξής: δες φωτογραφία 2).

Βοηθός σκηνοθέτη: Έφη Πράπα
Υποβολείο: Ελένη Κιαφούλη
Τεχνικός Ήχου: Ολυμπία Γιάννου

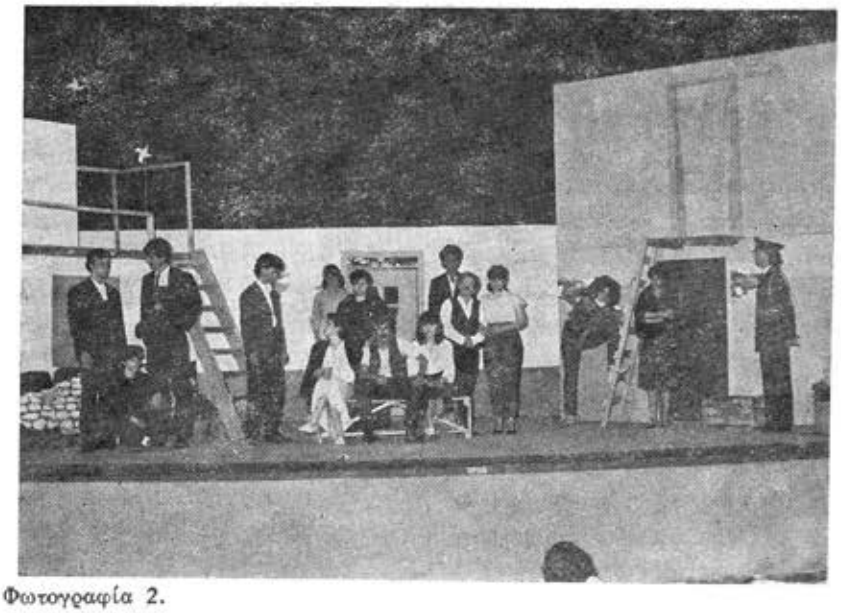

Φωτογραφία 2.

Τα μέλη της Β' Θεατρικής Ομάδας εικονιζόμενα από αριστερά προς τα δεξιά: 1) Δ. Χασιούρας 2) Α. Γαλανός 3) Α. Φετλής 4) Λ. Παρασίδης 5) Στέλλα Κουρκούτα (καθηστή) 6) Λ. Αντωνιάδου 7) Ε. Πράπα 8) Γ. Κύρτσος (καθιστός) 9) Ε. Παναγιωτίδου (καθιστή) 10) Β. Μανάβης 11) Γ. Μπέκας 12) Μ. Παυλικανίδου 13 Α.) Θωμαΐδης 14) Ν. Τσέλιου 15) Μ. Βάντσης

Τεχνικός Φωτισμού: Θωμάς Φράγκης
Εκτέλεση Σκηνικών: Αντώνης Τσιάνος
Φωτογραφίες: Άκης Θωμαΐδης

Έπαιξαν οι Μουσικοί:
Ακορντεόν: Παναγιώτης Παπαδόπουλος
Μπουζούκι: Αναστάσης Κιώνας
Κιθάρα: Τάκης Ρίζος.

ΠΡΟΣΕΞΑΤΕ

Οι στήλες της «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ» είναι στη διάθεση όλων των Νασυσαίων και των φίλων του περιοδικού.

Οι αποστελλόμενες για δημοσίευση εργασίες και άρθρα να είναι σύντομες και να μη έχουν δημοσιευθεί σε άλλο περιοδικό ή εφημερίδα.

Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» δεν φέρει καμία ευθύνη για τις εκφραζόμενες γνώμες των συνεργατών της.

Εργασίες είτε δημοσιευθούν είτε όχι δεν επιστρέφονται

Δραστηριότητες του πολιτιστικού κέντρου Νάουσας για την χειμερινή περίοδο 1985 1986

Επιμέλεια Θωμά Αλδάκου
προϊσταμένου του Πολιτιστικού Κέντρου Νάουσας

1. ΤΜΗΜΑ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

Το τμήμα κινηματογράφου επραγματοποίησε 25 προβολές με ισάριθμες κινηματογραφικές ταινίες υψηλής καλλιτεχνικής στάθμης από τον Ελληνικό και τον παγκόσμιο κινηματογράφο. Όλες τις προβολές παρακολούθησε με πολύ ενδιαφέρον μεγάλος αριθμός φίλων του κινηματογράφου. Έγιναν και τρείς προβολές για τα παιδιά με παιδικές καλλιτεχνικές ταινίες με σκοπό την μόρφωση και την ψυχαγωγία των παιδιών μέσω της τέχνης του κινηματογράφου.

2. ΤΜΗΜΑ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ. Το Πολιτιστικό Κέντρο Νάουσας έχει δημιουργήσει και άρχισε την λειτουργία Σχολής Ζωγραφικής, με τμήματα για παιδιά και για μεγάλους. Στην Σχολή η οποία στεγάζεται σε ειδική αίθουσα του Πολιτιστικού Κέντρου διδάσκει καθηγητής ζωγραφικής πτυχιούχος της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών και η φοίτηση στην σχολή ίναι δωρεάν.

ΣΧΟΛΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ. Το τμήμα εικασικών τεχνών επίσης έχει δημιουργήσει και λειτουργεί και σχολή φωτογραφίας, στην οποία όσοι νέοι ενδιαφέρονται μπορούν να σπουδάσουν δωρεάν την τέχνη της φωτογραφίας.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ. Οργάνωσε και παρουσίασε στην ειδική αίθουσα εκθέσεων που διαθέτει 8 εκθέσεις ζωγραφικής Ναουσαίων ζωγράφων και καλλιτεχνών από άλλες πόλεις της Ελλάδος.

ΕΚΘΕΣΗ ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΑΣ ΚΑΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ. Στην αίθουσα εκθέσεων έγινε μία έκθεση χειροτεχνίας και μία έκθεση φωτογραφίας.

3. ΤΜΗΜΑ ΘΕΑΤΡΟΥ

Το τμήμα θεάτρου του Πολιτιστικού Κέντρου Νάουσας, παρουσίασε με μεγάλη επιτυχία σε τρείς παραστάσεις στην Νάουσα και μία στην Αλεξάνδρεια, την κωμωδία του Αριστοφάνη «Ο ΠΛΟΥΤΟΣ».

Παρουσίασε επίσης σε τρείς παραστάσεις τα τέσσερα μονόπρακτα του Παύλου Μάτεσι με το γενικό τίτλο «ΜΙΚΡΟΑΣΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ».

Στο Δημοτικό Θέατρο πραγματοποιήθηκαν 11 θεατρικές παραστάσεις άλλων Ελληνικών πόλεων.

Στο Δημοτικό Θέατρο επίσης δόθηκαν 6 παιδικές θεατρικές παραστάσεις για τα παιδιά και για τους μαθητές των σχολείων της πόλης μας. Επίσης δόθηκαν και 11 συναυλίες από χορωδιακά συγκροτήματα της Νάουσας και άλλων πόλεων.

4. ΤΜΗΜΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

Η Δημοτική Βιβλιοθήκη Νάουσας εμπλουτίσηκε με πολλά νέα βιβλία. Από τον Δήμο Νάουσας αγοράστηκαν 4000 βιβλία και 100 βιβλία εδωρήθησαν από συμπολίτες μας από την Νάουσα και από άλλες πόλεις της Ελλάδος.

Η Δημοτική βιβλιοθήκη διαθέτει τώρα πάνω από 10.000 τόμους βιβλίων όλων των κατηγοριών. (Φιλοσοφία, ιστορία, τέχνη, θρησκεία, λογοτεχνία, ψυχολογία, κοινωνικές επιστήμες, παιδική βιβλιοθήκη και άλλα).

Η Δημοτική Βιβλιοθήκη Νάουσας, έχει δημιουργήσει μικρά τμήματα βιβλιοθηκών σε όλα τα συνοικιακά πολιτιστικά κέντρα που έχει δημιουργήσει ο Δήμος Νάουσας σε πολλές συνοικίες της πόλης μας, με σκοπό την αμεσότερη επαφή με το βιβλίο των κατοίκων σε κάθε γειτονιά και την πνευματική άνοδο των πολιτών μας.

5. ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΧΟΡΕΥΤΙΚΩΝ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΩΝ

Στο Δημοτικό Θέατρο πραγματοποιήθηκαν δυο παραστάσεις από χορευτικά συγκροτήματα από την Γερμανία και την Πολωνία.

Επίσης 4 χορευτικές παραστάσεις από τοπικά χορευτικά συγκροτήματα.

6. ΕΣΤΙΑ ΜΟΥΣΩΝ

Η Εστία Μουσών στα πλαίσια των δραστηριοτήτων της επραγματοποίησε στο Δημοτικό Θέατρο συναυλίες για τους μαθητές των σχολείων της πόλης μας με ελεύθερη είσοδο.

Οι συναυλίες αυτές έγιναν στα πλαίσια των μουσικών εκπαιδευτικών εκδηλώσεων της Εστίας Μουσών για την μουσική παιδεία των νέων μας.

Στις μουσικές αυτές εκδηλώσεις έγινε πρώτα από τους μουσικούς η γνωριμία των μουσικών οργάνων και στην συνέχεια παρουσιάστηκαν συνθέσεις κλασικής μουσικής από τα όργανα που γνώρισαν οι μαθητές.

Στο Δημοτικό Θέατρο παρουσίασε με την συνεργασία του ΓΚΑΙΤΕ Θεσσαλονίκης μεγάλη συναυ-

λία με το ορατόριο του ΧΑΙΝΤΕΛ «Ο ΜΕΣΣΙΑΣ» από Γερμανική ορχήστρα και την χορωδία της Γερμανικής Σχολής Θεσσαλονίκης.

Στην αίθουσα κοντσέρτων έγιναν δύο ρεσιτάλ, ένα με κιθάρα και το άλλο βιολί και πιάνο από Έλληνες και ξένους καλλιτέχνες.

ΠΑΙΔΙΚΗ ΧΟΡΩΔΙΑ ΤΗΣ ΕΣΤΙΑΣ ΜΟΥΣΩΝ.

Η παιδική χορωδία της Εστίας Μουσών έδωσε συναυλία στον Πολύγυρο της Χαλκιδικής.

Η εφηβική χορωδία και η παιδική χορωδία από κοινού έδωσαν στο Δημοτικό Θέατρο με μεγάλη επιτυχία δύο συναυλίες με εκλεκτά τραγούδια από Έλληνες και ξένους συνθέτες.

7. ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΑΣ 1822

Για την επέτειο του ολοκαυτώματος της Νάουσας του 1822 στο Δημοτικό Θέατρο έδωσε παράσταση το Θεατρικό τμήμα του Πολιτιστικού Κέντρου Νάουσας με το έργο του Παύλου Μάτεσι «ΜΙΚΡΟΑΣΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ». Επίσης στο Θερινό Δημοτικό Θέατρο δόθηκε παράσταση των τοπικών χορευτικών συγκροτημάτων των συλλόγων ΜΠΟΥΛΕΣ ΓΕΝΙΤΣΑΡΟΙ, ΛΥΚΕΙΟΝ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ, ΠΥΡΣΟΣ και ΕΥΞΕΙΝΟΣ ΛΕΣΧΗ.

8. ΔΙΑΦ. ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΙΘΟΥΣΕΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤ. ΚΕΝΤΡΟΥ ΝΑΟΥΣΑΣ

Το Πολιτιστικό Κέντρο Νάουσας παρεχώρησε την αίθουσα του Δημοτικού Θεάτρου και την επάνω μικρή αίθουσα του Πολιτιστικού Κέντρου σε συλλόγους και σωματεία της πόλεις μας τα οποία πραγματοποίησαν 30 διάφορες εκδηλώσεις. Επίσης παρεχώρησε τις ίδιες αίθουσες σε όλα τα σχολεία της πόλεις μας τα οποία πραγματοποίησαν 15 διάφορες εκδηλώσεις (γιορτές, θεατρικές παραστάσεις κ.τ.λ.).

Το νέο Διοικητικό Συμβούλιο του Συλλόγου αποφοίτων «Αναστάσιος Μιχαήλ ο Λόγιος»

α) Για το Διοικητικό Συμβούλιο εκλέχθηκαν οι εξής:
1) Οδυσσέας Π. Ντινόπουλος πρόεδρος, 2) Λευκή Σαμαρά αντιπρόεδρος, 3) Ευθυμία Μώκιου γραμματέας, 4) Γιάννης Κοσμίδης ταμίας, 5) Χιονία Χαρούλη υπεύθυνη πολιτιστικών εκδηλώσεων, 6) Βασούλα Αγοραστού μέλος, 7) Τάσος Προβατένιος μέλος, 8) Τάκης Μπάϊτσης μέλος και 9) Βασούλα Αϊνατζή μέλος.

β) Για την Εξελεκτική Επιτροπή εκλέχθηκαν οι εξής:
1) Νίκος Σαμαράς, 2) Γεώργιος Γκέσιος και 3) Δημήτρης Βάντσης.

ΤΟ ΩΔΕΙΟ ΝΑΟΥΣΗΣ

Ένα μουσικό σωματείο με πλούσια προσφορά

Του

Θωμά Ρούσου

Φέτος συμπληρώνονται 34 χρόνια από την αναγνώριση ως σωματείο του μουσικού συλλόγου με την επωνυμία «ΩΔΕΙΟ ΝΑΟΥΣΗΣ». Καλλιτεχνική παρουσία και προσφορά στον τόπο μας, μισό αιώνα, διότι μπορεί το ΩΔΕΙΟ μας το 1952 να επισημοποιήκε ως σωματείο, η δράση του όμως είχε αρχίσει πριν πολλών ετών. Πριν της κατοχής ακόμη και κατά την περίοδο αυτής, υπήρχε στην πόλη μας, (τμαγιά»), που μοσχοβολούσε γλυκειές μελωδίες.

Πρωτομάστορας, στο ζύμωμα αυτής της «μάζας» ο Δημήτρης Βαρβέρης, δάσκαλος με πολύ μεράκι και κέφι στην δουλειά του. Από τον Δημητρό πρωτοδηγήθηκαν και πρωτοακούστηκαν οι χορωδιακές φωνές, πότε σε σχήμα ανδρικής χορωδίας, μικτής, ή χορωδίας μαντολινάτας, μέχρι την συνταξιοδότησή του. Καταφύγιο και φωλιά των ανθρώπων που πλάθονται καλλιτεχνικά και ξεχύνονται με τις φωνές των και πέρα από τα σύνορα της Νάουσας, μεταφέροντας μουσικά σαλπίσματα (μεχρι πριν ολίγων ετών) ήταν το σπίτι του μεγάλου ευεργέτη του «ΩΔΕΙΟΥ» μας, κυρίου Γρηγόρη Λαναρά. Ο κ. Λαναράς η αγάπη του οποίου προς το σωματείο μας ήταν και είναι μεγάλη, ήταν από τους πρώτους, στα δύσκολα εκείνα χρόνια, που συνέλαβε το νόημα της χορωδιακής μουσικής, απόδειξις ότι δώρησε το σπίτι του για να γίνει φυτώριο, ευγενών ιδεών. Πρόεδρος (και από τους ανθρώπους που έτρεξαν πολύ για να αναγνωρισθεί το ΩΔΕΙΟ ως σωματείο) στην πρώτη Διοίκηση, ήταν ο κ. Άγγελος Βαλιαδώρος. Σήμερα το σωματείο μας στεγάζεται στην Εστία Μουσών, στέγη που δωρεάν, μας προσφέρη, ο δήμος της πόλεώς μας.

Εκτός του κ. Βαρβέρη, εργάσθηκαν στην χορωδία και μαντολινάτα μας, αρκετοί άλλοι μαέστροι, όπως οι κ.κ. Νικολαΐδης, Μόρος, Γεωργίου, Ιωαννίδης και ο αείμνηστος Παπαδημητρίου Μίμης. Πάνω από μιά χιλιάδα ανθρώπων, θα πρέπει να έχει περάσει από το μουσικό σχολείο, που λέγετε «ΩΔΕΙΟ ΝΑΟΥΣΗΣ». Από το 1975 και μέχρι σήμερα, καλλιτεχνικό διευθυντή του ΩΔΕΙΟΥ μας, είναι ο κ. Ηλίας Μόρας. Γέννημα και θρέμμα της Νάουσης. Στα χρόνια του εμφυλίου βρέθηκε στην Σοβιετική Ένωση, όπου σπούδασε μουσική.

Άνθρωπος προικισμένος από την μουσική για την μουσική, τέλειος γνώστης του διδάσκειν και διευθύνειν, κατόρθωσε με την μεγάλη καλλιτεχνική ιδιοσυγκρασία του, να μεταμορφώσει και να κάνει την 65μελή μικτή χορωδία και 18μελή μαντολινάτα, συγκρότημα καταξιωμένο, με βραβεία και διακρίσεις στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Μία μικτή χορωδία και μαντολινάτα που στα δυο και μοναδικά, φεστιβάλ Βορείου Ελλάδος πήρε το δεύτερο και πρώτο βραβείο.

Ένα ογδοηκονταμελές μουσικό συγκρότημα, που κάθε εμφάνισή του, είναι μουσικοκαλλιτεχνικό ξέσπασμα (είτε φόρτε αποδίδει, είτε πιανίσσιμο) ακόμη και με την πολυπληθή παρουσία του σκλαβώνει το ακροατήριο.

Οι μετοχές του, ανεβαίνουν ακόμη περισσότερο, αρκεί να σκεφθεί κανείς ότι τα μέλη που το απαρτίζουν, είναι νοικοκυρές, εργάτες, αγρότες επαγγελματίες, επιστήμονες, που χαρίζουν τις ελεύθερες ώρες των στην μουσική, αλλά το κυριώτερο αφήνουν τα σπίτια τους τις δουλειές τους και συγχρόνως βάζουν το χέρι στην «τσέπη» τους, για να πραγματοποιηθεί μία έξοδος της χορωδίας. Νομίζουμε ότι τα σχόλια περιττεύουν.

Αναμφίβολα αδικείται η χορωδία μας. Προσκλήσεις δια συμμετοχές, στο εξωτερικό και στα διάφορα φεστιβάλ και χορωδιακές συναντήσεις στην χώρα μας δεν πραγματοποιούνται, λόγω χρηματικού προβλήματος.

Οικονομικό πρόβλημα, που είναι ο κύριος ανασταλτικής των μή πολλών μας χορωδιακών εκδηλώσεων.

Η ευγενής επαιτία μας συντηρεί και αυτή από ιδιώτας φίλους του σωματείου μας. Από την πολιτεία δεν έχουμε επιχορηγήσεις, ευτυχώς όπως προαναφέραμε, ο δήμος μας, μας παρέχει δωρεάν στέγη. Θέλουμε αλλά δεν μπορούμε, δεν φτάνει μόνο το φιλότιμο και ο ζήλος. Οι εκάστοτε διοικήσεις μάταια αγωνίζονται, ακόμη και εσωτερικό δάνειο πραγματοποιούν για να ανταπεξέλθουν στις υποχρεώσεις των. Ο πρόεδρος κ. Νικόλαος Καλλιδάκης με τους συνεργάτας του Σταύρο Παρούλα, Κώστα Βαρβέρη, Αντώνη Καραφούσια, Θωμά Ρούσσο, Γρηγορη Καμτσικά, και Μαλβίνα Τούρα που αποτελούν την σημερινή διοίκηση του ΩΔΕΙΟΥ μας συνεχιστές των αξιών προηγουμένων διοικήσεων, καταβάλουν υπεράνθρωπες προσπάθειες. Πραγματικό ζωντανό φυτώριο η στέγη μας, κυψέλη αυριανών καλλιτεχνών, ζυμωμένου με την μουσική.

Το τμήμα της μικτής χορωδίας, μαντολινάτας, αριθμοί 80 άτομα με διευθυντή τον κύριο Μόρα, ο οποίος διδάσκει και το τμήμα πιάνου που αριθμοί 35 μαθητάς. Τα τμήματα κιθάρας με δασκάλους τον κ. Νικολαΐδη Νίκο και δίδα Δεινοπούλου Ευθυμία, έχουν σήμερα 85 μαθητάς, που ασχολούνται με την εκμάθηση κιθάρας.

Τέλος δάσκαλος στο τμήμα μαντολίνου είναι ο κ. Γιάννης Μακρογιώργος με 20 μαθητάς, κύριος τροφοδότης της μαντολινάτας μας, (καθώς, βέβαια και με τους κιθαρίστας που έχει η μαντολινάτα) από τα τμήματα των κ. Νικολαΐδη και δίδα Δεινοπούλου.

Αποτέλεσμα της σωστής λειτουργίας των τμημάτων Σωματείου, είναι η αυξηση των αιτήσεων εγγραφής μαθητών.

Ένα μεγάλο «ΕΥΓΕ» αξίζει στην δραστήρια διοίκηση που αφιλοκερδώς προσφέρει την πείρα και αγάπη στο «ΩΔΕΙΟ» μας με μόνο αντάλλαγμα το χόμπι που στην μουσική.

Μπράβο σ' όλους, μαθητάς και δασκάλους που προσφέρουν ο καθένας από την σκοπιά του, όσο μπορούν. Με τα μπράβο όμως δεν λύνονται τα προβλήματα, χειριάζεται αγκάλιασμα και κατανόηση κάθε υπευθύνου, σ' όλους αυτούς που ασχολούνται με την ευγενέστερη τέχνη, την μουσική.

Δια το Διοικητικό Συμβούλιο
(ΘΩΜΑΣ ΡΟΥΣΟΣ)

Εικονιζόμενοι από αριστερά προς τα δεξιά:

1η σειρά: 1) Ελένη Καμπόκη, 2) Φωτεινή Χαρούλη, 3) Κούλα Παπαπαναγιώτου, 4) Μαρία Μόμολη 6) Ασημούλα Νόλκα, 6) Ελένη Αποστόλου, 7) Ηλίας Μόρας (μαέστρος), 8) Μαρία Δάδη, 9) Μιχαλίτσα Χ''Ιωάννου, 10) Ζωή Μαλάκη, 11) Μαίρη Βουτσά, 12) Ελένη Δήμπαλα, 13) Νίκη Μακρίδου.

2η σειρά: 1) Ευθυμία Βελίκου, 2) Ελένη Μαυροπούλου 3) Ιερουσαλήμ Λυμπεριάδου, 4) Κατίνα Μπιλιούρη, 5) Δωροθέα Δημητριάδου, 6) Αφροδίτη Χρήστου, 7) Ευθυμία Γιαννούλη, 8) Μαλβίνα Τούρα, 9) Μαρία Παρίση, 10) Μπέμπα Κατσάνου, 11) Ζωή Νίκου, 12) Κατίνα Χλωρού, 13) Φανή Χαρούλη, 14) Ευαγγελία Σαρίκου, 15) Ηρώ Δάδη.

3η σειρά: 1) Γιάννης Μπιλιούρης, 2) Βαγγέλης Τενεδιός, 3) Πέτρος Κόλλης, 4) Τάκης Κατσάνος, 5) Νίκος Μπιτέρνας, 6) Σταύρος Σαρίκας, 7) Μπούλης Καμτσικάς, 8) Πέτρος Παπανδρέου, 9) Βαγγέλης Ζιαμπάκας, 10) Σταύρος Παρόλας, 11) Κώστας Βαρβέρης, 12) Κώστας Μητσάνης, 13) Παντούλης Εμβαλωματής, 14) Αντώνης Λιόλιος, 15) Κώστας Κουϊμτσής, 16) Γιώργος Ζέρος, 17) Κώστας Κυριακίδης.

4η σειρά: 1) Αντώνης Δούμος, 2) Γιώργος Παπαπαναγιώτου, 3) Κώστας Μόρφης, 4) Τάκης Μπιτέρνας, 5) Αντώνης Καραφούσιας, 6) Κώστας Νίκου, 7) Κώστας Χ''Ιωάννου, 8) Τάκης Μαλάκης, 9) Μανώλης Δούτσης, 10) Θωμάς Ρούσσος, 11) Θεόφιλος Ρούσσος, 12) Γιώργος Σαμαράς, 13) Βαγγέλης Μπιλιούρης, 14) Νίκος Λαζάρου, 15) Γιάννης Μαλούνας, 16) Νίκος Καλλιδάκης, 17) Λεωνίδας Καραμπίλκος.

Μαέστρος: Ηλίας Μόρας